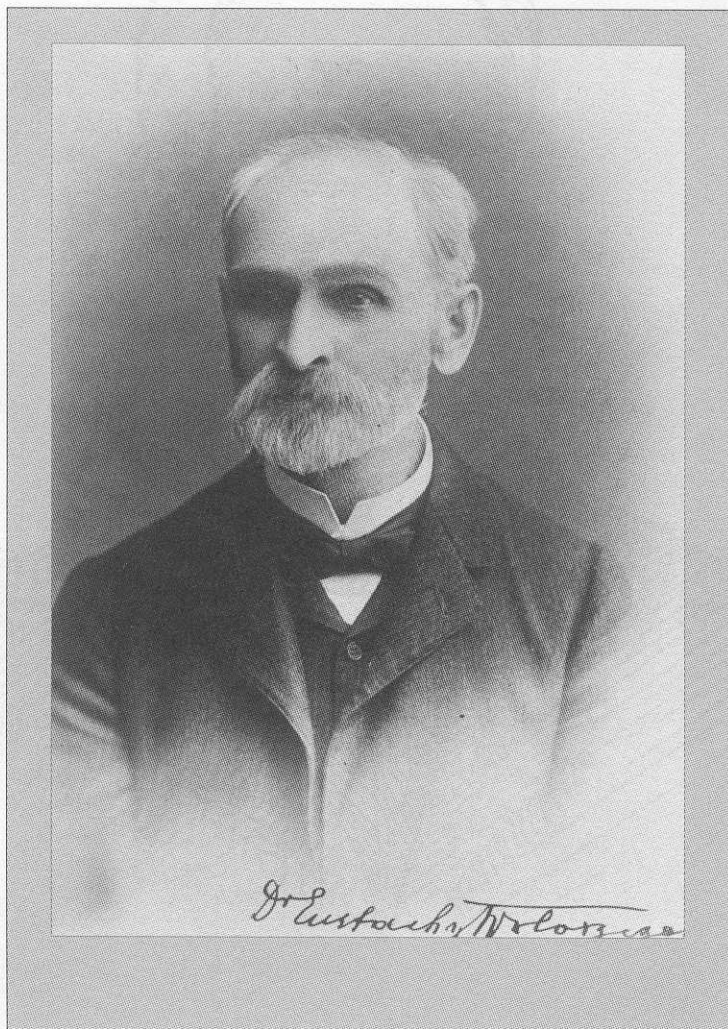

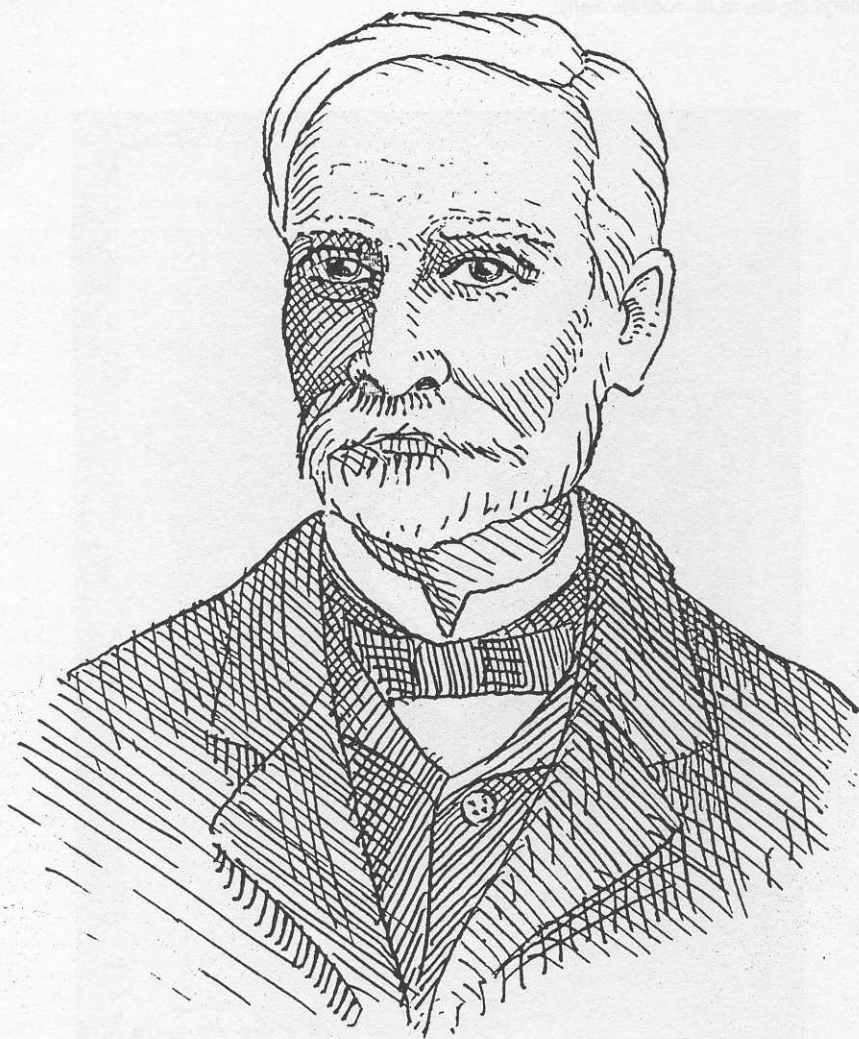
PORTRETY BOTANIKÓW POLSKICH • PORTRAITS OF POLISH BOTANISTS

Eustachy WOŁOSZCZAK (1835–1918) – asystent Ogrodu Botanicznego w Wiedniu, profesor botaniki, zoologii i towaroznawstwa Politechniki Lwowskiej, systematyk i florysta, badacz m.in. flory Karpat, autor opracowań systematycznych, m.in. rodzaju *Salix*.

Fotografia, wielkość: 14 cm × 9 cm. Właściciel: Zielnik Instytutu Botaniki Uniwersytetu im. I. Franki we Lwowie.

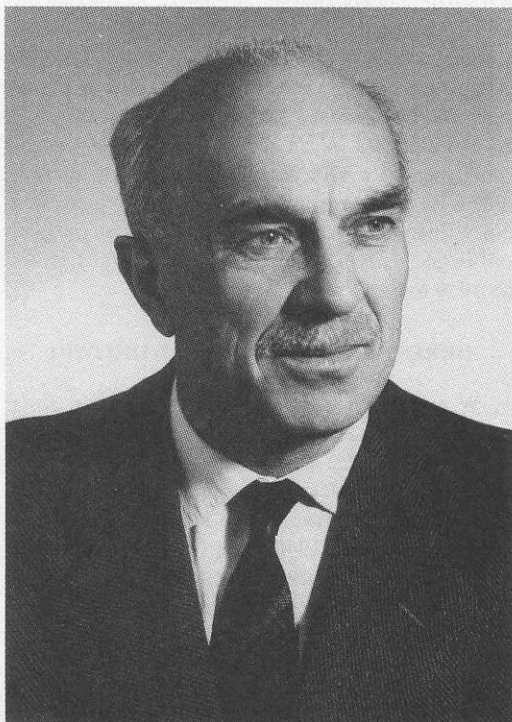
Opracował: Michail ZAGULSKI

Eustachy WOŁOSZCZAK (1835–1918)

Portret, piórko, tusz na papierze, wielkość: 19 cm x 22 cm. Rysował Miron Nesterczuk ze Stryja, druga połowa XX w. Właściciel: Zielnik Instytutu Botaniki Uniwersytetu im. I. Franki we Lwowie.

Opracował: Michał ZAGULSKI

ROZSTANIA • OBITUARIES

ŻYCIE I PRACA PROFESORA ANDRZEJA
ŚRODONIA (1908–1998)Life and work of Professor Andrzej Środoń
(1908–1998)

Dnia dziewiątego listopada 1998 roku zmarł w Krakowie w wieku 90 lat emerytowany profesor dr Andrzej Środoń, członek rzeczywisty Polskiej Akademii Nauk.

Należy On do grona wybitnych paleobotaników czwartej generacji, ale paleobotanika nie była jedyną dyscypliną naukową, którą uprawiał w ciągu swego długiego i bardzo interesującego życia. Profesor Środoń zajmował się kilkoma innymi kierunkami badań i wiele momentów z Jego działalności naukowej zasługuje na przypomnienie. Zasługuje na nie również kilka momentów z Jego życia.

DZIECIŃSTWO I LATA SZKOLNE

Profesor Środoń urodził się 23 listopada 1908 roku w Knihininie Wsi pod Stanisławowem (obecnie

Iwano-Frankowsk, Ukraina), w rodzinie urzędnika kolejowego. We wspomnieniach autobiograficznych (Środoń 1991)¹ poświęcił wiele uwagi swoim korzeniom, zarówno ze strony ojca, jak i matki. Są one wyrazem Jego przywiązania do rodziny. Wielką miłością darzył swego ojca, który po śmierci żony wychowywał przy pomocy swoich rodziców dwoje dzieci, mające w chwili śmierci matki 3 i 2 lata. Szczególną osobą była dla niego babka, którą nazywał Babcią-Łemką. Zastąpiła ona osieroconym dzieciom matkę. Sposób wychowania dał mu dzieciństwo dość swobodne i mało rygorystyczne, o czym często opowiadał i o czym pisze w swoich wspomnieniach.

W czasie pierwszej wojny światowej, jako małe dziecko wędrował wraz z ojcem do Wiednia i Opawy, dokąd ewakuowano Dyрекcję Kolei ze Stanisławowa, a w latach 1916–1918 przebywał wraz z siostrą u rodziny Krzysztoforskich w Kętach koło Bielska.

Po zakończeniu wojny w 1918 roku wrócił do Stanisławowa i tam skończył szkołę podstawową, a w 1920 rozpoczął naukę w gimnazjum realnym im. Stanisława Staszica (późniejsze gimnazjum matematyczno-przyrodnicze), które ukończył w 1928 r.

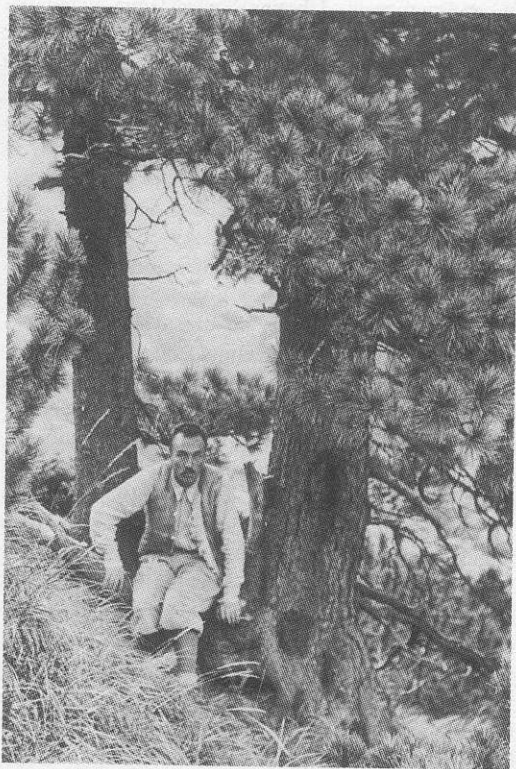
Okres nauki w gimnazjum opisuje bardzo ciepło w swoich wspomnieniach i często lubił o nim opowiadać przy różnych okazjach w gronie współpracowników. Był to okres przynależności do harcerstwa, licznych wędrowek turystycznych, niezapomnianych do końca życia spływów kajakowych Dniestrem i wakacyjnych harcerskich obozów na Czarnohorze i w Goranach.

STUDIA I PIERWSZY OKRES PRACY
NAUKOWEJ
(DO WYBUCHU II WOJNY ŚWIATOWEJ)

Intensywny kontakt z przyrodą i górami w okresie uczęszczania do gimnazjum miał niewątpliwie wpływ na późniejszy wybór studiów. A. Środoń początkowo zamierzał studiować leśnictwo, ale po maturze w 1928 roku zdecydował się na studia botaniczne w Uniwersytecie Jagiellońskim, na Wydziale Filozoficznym. O wyborze uczelni w dalekim Krakowie, a nie znacznie bliższym od Stanisławowa Lwowie zadecydował fakt, że w Uniwersytecie Jagiellońskim był w tym czasie wykładowcą botaniki profesor Władysław Szafer, którego nazwisko już wówczas było znaczące w nauce.

Studiowanie przeplatało się u Niego z różnymi pracami i badaniami, oraz z odbytą w latach 1931–32

¹ Spis publikacji prof. A. Środonia za lata 1934–1988 został opublikowany w *Acta Palaeobotanica* 28(1, 2), 1988

Fot. 1. Andrzej Środoń na Czarnohorze, pod najstarszą limbą w Gadżynie, 1936 r. (fot. J. Walas).

Phot. 1. Andrzej Środoń in the Czarnohora Mts in the Eastern Carpathians, under the oldest tree of *Pinus cembra* L. at Gadżyna, 1936 (phot. J. Walas).

służbą wojskową i dlatego trwało osiem lat (1928–1936). Już na drugim roku studiów rozpoczął pracę naukową w Instytucie Botanicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego pod kierunkiem prof. Szafera, z którym był od tego momentu bardzo silnie związany, aż do śmierci prof. Szafera w 1970 roku.

W 1929 roku po raz pierwszy zetknął się z problemami paleobotanicznymi. W tym bowiem czasie badane były przez prof. Szafera szczątki roślin towarzyszące sławnemu nosorożcowi wydobytemu w Staruni na Podkarpaciu (aktualnie zachodnia Ukraina). Jako początkujący student preparował materiały do badań dla prof. Szafera. Praca ta dała mu pierwsze zarobione pieniądze, o czym często opowiadał, bo dzięki nim spełnił swoje wielkie marzenie – kupił kajak.

W 1933 roku został zatrudniony w Biurze Państwowej Rady Ochrony Przyrody jako stypendysta Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Pub-

licznego. Zajmował się zabezpieczaniem i inwentaryzacją zabytków przyrody, a zwłaszcza starych drzew w Polsce. W latach 1933–1936 brał również udział w zespołowym opracowaniu szaty roślinnej Gór Czerwczyńskich i Czarnohory w Karpatach Wschodnich, prowadzonych pod kierunkiem prof. B. Pawłowskiego (Fot. 1).

Studia ukończył w 1936 roku i uzyskał stopień magistra filozofii w zakresie botaniki, na podstawie pracy paleobotanicznej pt. „Studia nad szczątkami dyluwialnymi roślin z rodziny *Nymphaeaceae*”, opublikowanej w roku 1935. W chwili ukończenia studiów był ponadto autorem czterech prac z zakresu ochrony przyrody. Po ukończeniu studiów był nadal stypendystą Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego i w tym charakterze pracował do maja 1939 roku, kiedy został mianowany starszym asystentem w Instytucie Botanicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Na tym stanowisku pracował do 1 września 1939 roku.

OKRES DRUGIEJ WOJNY ŚWIATOWEJ

W momencie wybuchu wojny A. Środoń został zmobilizowany. Kampanię wrześniową odbył w randze podporucznika. Dziewiętnastego września przekroczył granicę Polski z Węgrami i został internowany w obozie w Wyszehradzie k. Budapesztu, gdzie przebywał do maja 1940 roku. Następnie przedostał się do Francji, a po załamaniu się frontu francuskiego i wkroczeniu wojsk niemieckich do Paryża, został ewakuowany z Zatoki Biskajskiej do Anglii.

Po krótkim pobycie w Liverpoolu został przeniesiony do południowo-wschodniej Szkocji, gdzie odbywał ćwiczenia i staże szkoleniowe aż do kwietnia 1942 roku. W tym czasie wraz z załogą oficerską pociągu pancernego patrolującego dotychczas wybrzeże Atlantyku w Szkocji, został przeniesiony do Tilbury w pobliżu Londynu i tam przebywał do marca 1943, odbywając różne staże w brytyjskich oddziałach zmortyzowanych. Był to okres formowania się 16. Batalionu Dragonów, w którym miał nadzieję służyć.

W marcu 1943 został jednak przeniesiony do Oficerskiego Batalionu Zapasowego nad Zatoką Firth of Forth i równocześnie otrzymał płatny urlop z wojska na studia. Dzięki temu pracował i studiował ponad dwa lata w Cambridge. W pierwszym roku pracował w School of Botany, gdzie poświęcił się studiom ekologicznym oraz uczęszczał na różne wykłady. W tym czasie zetknął się z dr H. Godwinem, w latach powojennych dyrektorem School of Botany, który wywarł duży wpływ na Jego zainteresowania paleobotaniką czwartorzędu.

W 1944 zaproponowano Mu pracę w School of Agriculture, gdzie pod kierunkiem dr W. A. R. Westona wykonał pracę doświadczalną z zakresu mikologii. Badania dotyczyły wpływu wody wydzielanej przez liście pszenicy na zakażenie rośliny mączniakiem. Praca ta nie została opublikowana, ponieważ z chwilą zakończenia wojny zdecydował się na powrót do Polski i zadeklarował to władzom wojskowym. Wiosną 1945 roku został więc oddelegowany z Cambridge ponownie do wojska i wysłany do Szkocji, gdzie przebywał w Centrum Wyszczolenia Piechoty w Crieff do lipca 1945 roku. Potem został przeniesiony do 87. Obozu Tranzytowego koło Oxfordu, skąd drugim transportem, w lutym 1946, wrócił do Polski.

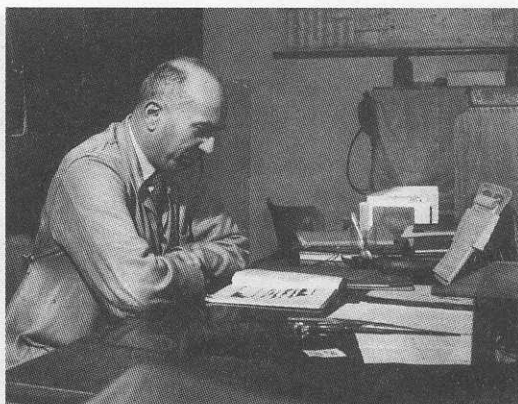
PRZEBIEG PRACY NAUKOWEJ I DZIAŁALNOŚĆ DYDAKTYCZNA W LATACH 1946–1978

Dom rodzinny Andrzeja Środonia pozostał poza granicą Polski – w Związku Radzieckim – i dlatego wrócił wprost do Krakowa, gdzie mógł zamieszkać w pokoju udostępnionym przez prof. Szafera w jednym z pawilonów w Ogrodzie Botanicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. I tak rozpoczął się drugi etap Jego pracy na uczelni, z którą były związane główne etapy Jego kariery naukowej.

Pracę w Instytucie Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego podjął 1.09.1946 roku otrzymując etat adiunkta. Stopień doktora uzyskał już w 1947 roku na podstawie rozprawy pt. „Górna granica lasu na Czarnohorze i w Górach Czywczyńskich” (Środoń 1948), która była pokłosiem badań prowadzonych w latach 1933–1936.

Na podstawie dużego dorobku naukowego i samodzielności naukowej Rada Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Jagiellońskiego podjęła w 1953 roku uchwałę o przyznaniu A. Środoniowi docentury. Tytuł naukowy docenta został Mu nadany uchwałą Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej dla Pracowników Nauki w styczniu 1955. Podstawą do nadania tego tytułu była syntetyczna rozprawa pt. „Ostatni glaciał i postglaciał w Karpatach” (Środoń 1952).

Pracując na pełnym etacie w Uniwersytecie Jagiellońskim, w okresie 1950–1953 był również zatrudniony w Państwowym Instytucie Geologicznym, a z chwilą powstania Instytutu Botaniki Polskiej Akademii Nauk został zatrudniony w listopadzie 1953 roku również w tej instytucji jako zastępca kierownika Zakładu Paleobotaniki PAN i kierował w nim pracami z zakresu paleobotaniki czwartorzędu. W 1957 roku został powołany na stanowisko kierownika Zakładu Paleobotaniki przy Katedrze Systematyki i Geografii

Fot. 2. Profesor Środoń w swoim gabinecie, 1960 r.

Phot. 2. Professor Środoń in his office, 1960.

Roślin UJ. Od stycznia 1961 roku objął kierownictwo Zakładu Paleobotaniki PAN (Fot. 2.)

Tytuł profesora nadzwyczajnego i stanowisko profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego otrzymał w 1962 roku.

W związku z likwidacją dwuetatowości przestał być pracownikiem Uniwersytetu Jagiellońskiego w lutym 1963 r. i w tym samym czasie przestał naturalnie kierować Zakładem Paleobotaniki Instytutu Botaniki UJ.

Od 1963 roku działalność prof. Środonia jest związana wyłącznie z Instytutem Botaniki Polskiej Akademii Nauk. Będąc kierownikiem Zakładu Paleobotaniki został w roku 1965 zastępcą dyrektora IB PAN do spraw naukowych i pełnił obie te funkcje nieprzerwanie do czasu przejścia na emeryturę 31 grudnia 1978.

W międzyczasie za swą działalność naukową prof. Środoń został uhonorowany w 1967 r. godnością członka korespondenta, a w 1976 r. członka rzeczywistego Polskiej Akademii Nauk. Tytuł profesora zwyczajnego nauk przyrodniczych otrzymał w 1977 roku. W roku 1989 został wybrany na członka czynnego Polskiej Akademii Umiejętności.

Lata 1950–1963 to okres dużej aktywności dydaktycznej prof. Środonia. Jako pracownik uniwersytecki prowadził zajęcia ze studentami: wykładał paleobotanikę dla studentów botaniki, a paleobotanikę czwartorzędu dla geografów i archeologów. Kierował też pracami magisterskimi.

Sprawy Zakładu Paleobotaniki IB PAN miały zawsze duże znaczenie dla Profesora, ale od 1963 roku, kiedy przestał być pracownikiem Uniwersytetu Ja-

Fot. 3. Profesor Środoń (z prawej) z pracownikami Zakładu Paleobotaniki i gośćmi z Wietnamu i Palestyny, 1972 r.

Phot. 3. Professor Środoń (from the right) with the employees of the Department of Paleobotany and with the guests from Viet-Nam and Palestine, 1972.

giellońskiego, swoje pomysły badawcze inwestował głównie w pracowników Zakładu Paleobotaniki PAN, mając na uwadze rozwój jego kadry naukowej. W okresie Jego kierownictwa siedmiu pracowników Zakładu Paleobotaniki PAN uzyskało stopień doktora, a pięciu doktora habilitowanego.

Prof. Środoń czynnie uczestniczył jednak nie tylko w rozwoju kadry naukowej w krakowskich Instytutach Botaniki (PAN i UJ), ale recenzował rozprawy doktorskie i habilitacyjne pracowników z wielu innych ośrodków naukowych w Polsce. Łącznie wykonał 19 recenzji doktorskich, 11 habilitacyjnych, oraz opiniował działalność naukową 16 pracowników ubiegających się o tytuł profesora. Czynny w tej działalności uczony był do roku 1990, czyli do 82 roku swego życia. Był też promotorem dwu prac doktorskich.

W ramach kształcenia kadry naukowej w Zakładzie Paleobotaniki prowadził seminaria paleobotaniczne, konsultował wyniki badań podejmowanych nad roślinnością czwartorzędu w różnych ośrodkach naukowych oraz dążył, aby w Zakładzie Paleobotani-

ki PAN szkolili się młodzi palinolodzy zarówno z kraju, jak i zagranicą (Fot. 3).

Dzięki współpracy z Państwowym Instytutem Geologicznym oraz naukowym kontaktom z prof. Edwardem Rühle i prof. Edwardem J. Mojskim, krakowscy paleobotanicy otrzymywali różne interesujące materiały do badań. Kadry paleobotaników obu tych ośrodków blisko współpracowały ze sobą i więzi te trwają do dzisiaj.

Podobnie bliska współpraca wiąże Zakład Paleobotaniki Instytutu Botaniki PAN z Zakładem Geomorfologii i Hydrologii Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN w Krakowie w efekcie kontaktów naukowych prof. Środonia i prof. Leszka Starkla.

GŁÓWNE KIERUNKI BADAŃ NAUKOWYCH

W okresie przedwojennym zainteresowania Andrzeja Środonia koncentrowały się głównie na zagadnieniach geobotanicznych, których pokłosiem była

Fot. 4. Przy odkrywce z florą z okresu vistulianu, w cegielni w Zatorze, 1960 r. Od lewej: A. Środoń, K. Wasylińska, W. Szafer.

Phot. 4. At the exposure with the flora from the Vistulian in the brickyard at Zator, 1960. From the left: A. Środoń, K. Wasylińska, W. Szafer.

rozprawa doktorska, oraz na działalności w sferze ochrony zabytków przyrody. Już w tym czasie jednak dotknął zagadnień paleobotanicznych w swojej pracy magisterskiej, jak również przygotowując do badań szczątki kopalne związane z nosorożcem ze Staruni.

W okresie powojennym, od początku lat pięćdziesiątych, uległ zmianie profil Jego badań, skierował bowiem swoje zainteresowania ku florom kopalnym. Na tę zmianę miał zapewne pewien wpływ okres spędzony w Cambridge, w School of Botany i kontakt z prof. Godwinem, ale podstawowe znaczenie miały niewątpliwie silnie rozwijające się w tym czasie w Instytucie Botaniki UJ badania osadów czwartorzędowych metodą analizy pyłkowej, którym patronował prof. Szafer. Dotyczyły one zarówno postglacialnej historii lasów, jak i historii roślinności w plejstocenie.

W latach 1950–1957 opracował metodą analizy pyłkowej kilka stanowisk różnego wieku – zarówno plejstocenijskich, jak i holocenijskich. Wśród nich jest

obszerna praca dotycząca ostatniego interglacjalu pod Grodnem (obecnie Białoruś), oparta na materiałach zebranych przed wybuchem II wojny światowej.

Po roku 1957 koncentrował się już wyłącznie na badaniu flor makroskopowych. Wyjątkiem jest opracowanie spektrów pyłkowych ze Spitsbergenu (1960).

Wśród opracowanych przez Niego flor makroskopowych ważną pozycję zajmują różnego wieku flory z karpaccich i podkarpaccich stanowisk, do których należą Brzeziny (Birkenmajer, Środoń 1960), Białka Tatrzańska (Sobolewska, Środoń 1961), Wadowice (Sobolewska, Starkel, Środoń 1964), Zator (Środoń, Koperowa 1965) (Fot. 4), Dobra (Środoń 1968), Kąty (Mamakowa, Mook, Środoń 1975) i Sowliny (Środoń 1987).

Drugi nurt w badaniach profesora Środonia dotyczy historii polskich drzew, niektórych krzewów, oraz kilku ważnych dla roślinności czwartorzędu roślin zielnych.

Zainteresowanie polskimi drzewami datuje się od

Fot. 5. Profesor Środoń (z lewej) z W. Puchalskim w Hornsundzie na zachodnim Spitsbergenie, podczas polskiej ekspedycji w 1957 r.

Phot. 5. Professor Środoń (from the left) with W. Puchalski in Hornsund, West Spitsbergen during the Polish expedition in 1957.

pierwszych lat Jego pracy naukowej. Syntetyczną rozprawą o genezie i historii świerka na terytorium Polski (1967) zapoczątkował serię prac o historii drzew w czwartorzędzie, publikując kolejno historię topoli, cis, świerka, brzozy, olszy, jodły, modrzewia, buka, lipy i graba.

Opisał również czwartorzędową historię krzewów *Hippophaë rhamnoides* L. (1968) i *Ligustrum vulgare* (1989) oraz roślin zielnych *Pleurospermum austriacum* (1969), *Polemonium caeruleum* (1973), *Silene wahlbergella* i *S. furcata* (1973) i *Hippuris vulgaris* (1989).

Szczególnym sentymentem darzył prof. Środoń swój udział w polskiej wyprawie badawczej na Spitsbergen w 1957 roku (Fot. 5). Wynikiem tego pobytu była praca „Pollen spectra from Spitsbergen” (Środoń 1960). Obok informacji o lokalnej roślinności Hornsundu w przeszłości, opartej na analizie pyłkowej torfowiska Bålstranda, praca ta stała się także ważnym wkładem do poznania wagi dalekiego transportu pyłu w warunkach bezleśnych terenów arktycznych.

Kilka artykułów poświęcił także historii badań paleobotanicznych w Polsce, w których zwracał uwagę na

postęp badań w tej dziedzinie nauki i kierunki rozwoju badań paleobotanicznych (Środoń 1954, 1958, 1961, 1962, 1979, 1981). Opublikował również kilkanaście prac informacyjnych i popularnonaukowych.

Dorobek naukowy profesora Andrzeja Środonia obejmuje 126 publikacji. 96 z nich opublikował przed przejściem na emeryturę, a 30 w okresie emerytalnym.

DZIAŁALNOŚĆ W TOWARZYSTWACH NAUKOWYCH I DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA

Prof. Środoń był wieloletnim członkiem Polskiego Towarzystwa Botanicznego, w latach 1972–1979 przewodniczącym jego Krakowskiego Oddziału, a w 1980 r. został wybrany jego członkiem honorowym. Był członkiem Komitetu Botanicznego PAN, Komisji Nauk Biologicznych Oddziału PAN w Krakowie, Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Mikołaja Kopernika, Komitetu Badań Czwartorzędu PAN, Polskiego Towarzystwa Geologicznego. W latach 1957–1961 był członkiem Komitetu Organizacyjnego Kon-

Fot. 6. Uczestnicy spotkania zorganizowanego w 1960 r. przed Kongresem INQUA w Polsce, na stanowisku vistuliańskiej flory w Orawce w Karpatach Zachodnich. Od lewej: J. Troels-Smith, J. Iversen, A. Środoń, F. Firbas, W. Szafer.

Phot. 6. Participants of the conference organized in 1960 before the INQUA Congress in Poland at the site of the Vistulian flora at Orawka in the Western Carpathians. From the left: J. Troels-Smith, J. Iversen, A. Środoń, F. Firbas, W. Szafer.

gresu INQUA w Polsce (Fot. 6). W 1966 roku został powołany na członka Międzynarodowej Grupy Współpracy Palinologów (International Working Group of Palynologists), a w roku 1974 został członkiem Eurosyberyjskiej Podkomisji Holocenu INQUA (Commission for the Study of the Holocene INQUA, Eurosiberian Subcommission). W tym samym roku został członkiem Bułgarskiego Towarzystwa Botanicznego.

W latach 1971–1985 pełnił funkcję redaktora naczelnego czasopisma *Acta Palaeobotanica*. Był także członkiem komitetów redakcyjnych *Biuletynu Peryglacjalnego*, *Folia Quaternaria* i *Acta Archaeologica Carpathica*.

ODZNACZENIA I NAGRODY

Za swą działalność naukową prof. Środoń został uhonorowany Złotym Krzyżem Zasługi (1973), Medalem 30-lecia Polski Ludowej (1974), Orderem Budowniczych Polski Ludowej (1974) i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1978). Otrzymał również Nagrodę Zespołową I stopnia Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki za współautorstwo w podręczniku „Szata roślinna Polski”, oraz Medal z okazji 100-lecia urodzin prof. Władysława Szafera i 30-lecia Instytutu Botaniki PAN.

RODZINA

Prof. Środoń miał jedną, o rok od siebie starszą siostrę Marię, z którą łączyły Go serdeczne stosunki do ostatnich lat ich życia (zmarła dwa lata przed śmiercią Profesora).

Związek małżeński zawarł zaraz po powrocie z Anglii w 1946 roku z mgr Marią Łańcucką. Była to znajomość jeszcze z okresu przedwojennej wspólnej pracy w Instytucie Botanicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Pani prof. Maria Łańcucka-Środoniowa pracowała w Zakładzie Paleobotaniki w Instytucie Botaniki PAN. Należała ona do grona wybitnych paleobotaników trzeciorzędu. Zmarła w 1995 roku.

Państwo Środoniowie byli rodzicami dwojga dzieci. Syn Jan jest geologiem, profesorem w Instytucie Nauk Geologicznych PAN w Krakowie. Córka Ewa ukończyła geografię w Uniwersytecie Jagiellońskim. Profesor Środoń miał czworo wnuków i jedną prawnuczkę.

PROFESOR ŚRODOŃ JAKO CZŁOWIEK, KIEROWNIK I NAUCZYCIEL

Wszystkie informacje podane o życiu i pracy naukowej Profesora pochodzą z różnych dokumentów, z Jego własnych wspomnień oraz innych danych dostarczonych mi przez Jego syna Jana.

Pisząc wracałam jednak często myślą do różnych własnych wspomnień i odczuć, sięgających najwcześniejszych lat mojej pracy w Instytucie Botaniki PAN.

Mimo że prof. Środoń nie był opiekunem mojej pracy magisterskiej, to On właśnie zatroszczył się o zorganizowanie mi warunków do pracy w bardzo zatłoczonym wówczas Zakładzie. Zawsze chętnie służył mi wówczas radą i pomocą. Z wdzięcznością wspominam słowa zachęty do starań o stypendium na pierwszy mój wyjazd zagraniczny w 1963 roku.

A potem, w latach 70. nastąpił okres coraz częstszych naszych dyskusji i inspirowania mnie własnym zapalem do badań plejstocenu. Z tego okresu pochodzą moje wspólne prace z Profesorem.

Profesor Środoń był człowiekiem bardzo skromnym, mało wymagającym od życia pod względem materialnym, natomiast w pełni angażującym swój czas w pracę naukową. Tego czasu nigdy nie skąpił również swoim pracownikom. Drzwi Jego gabinetu zawsze były dla nas otwarte, również wtedy, gdy przeszedł już na emeryturę.

Mam nadzieję, że wyrażam Profesorowi nie tylko własne słowa wdzięczności, ale także moich Kolegów paleobotaników, którzy dzisiaj są profesorami i z których każdy ma Mu coś do zawdzięczenia.

Wielkim smutkiem napełniła nas wiadomość o śmierci Profesora. Jego pogrzeb odbył się 13 listopada, na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie, gdzie pożegnaliśmy Go z głębokim żalem.

Kazimiera MAMAKOWA

SPIS PUBLIKACJI PROF. A. ŚRODONIA PO 1988 R.

- [1] ŚRODOŃ A. 1989. Harry Godwin 1901–1985. Nauka Polska, 4–5: 191–192.
- [2] ŚRODOŃ A. 1989. *Hippuris vulgaris* L. w czwartorzędzie Polski. *Hippuris vulgaris* L. in the Quaternary of Poland. *Acta Palaeobot.* **29**(1): 189–198.
- [3] ŚRODOŃ A. 1989. Kopalne ślady *Ligustrum vulgare* L. w Polsce. Fossil traces of *Ligustrum vulgare* L. in Poland. *Acta Palaeobot.* **29**(1): 199–205.
- [4] ŚRODOŃ A. 1989. Dr Maria Cyrus-Sobolewska (1907–1978). *Wiad. Bot.* **33**(2): 55–56.
- [5] ŚRODOŃ A. 1990. Postglacial history of the common spruce (*Picea excelsa* (Lam.) Lk.) in the Low Beskids separating the East from the West Carpathians. *Acta Palaeobot.* **30**(1,2): 221–226.
- [6] ŚRODOŃ A. 1990. Buk w historii lasów Polski. Beech in the forest history of Poland. W: S. Białobok (red.), *Buk – Fagus sylvatica* L. Nasze Drzewa Leśne, **10**: 7–25.
- [7] ŚRODOŃ A. 1991. Lipa w minionych krajobrazach Polski. Lime-trees in the former landscape of Poland. W: S. Białobok (red.), *Lipy – Tilia cordata* Mill. *Tilia platyphyllos* Scop. Nasze Drzewa Leśne, **15**: 9–19.
- [8] ŚRODOŃ A. 1991. Daty i wspomnienia autobiograficzne. *Kwartalnik HNiT* **1**: 3–23.
- [9] ŚRODOŃ A. 1992. A fossil trace of the interglacial flora from Katowice in Silesia. *Acta Soc. Bot. Pol.* **61**(1): 125–129.
- [10] ŚRODOŃ A. 1992. Kłopoty z kłokoczką. Troubles with *Staphylea pinnata* L. *Wiad. Bot.* **36**(1/2): 63–67.
- [11] ŚRODOŃ A. 1993. Grab w historii lasów Polski. Hornbeam in the forest history of Poland. W: W. Bugała (red.), *Grab zwyczajny – Carpinus betulus* L. Nasze Drzewa Leśne, **9**: 7–16.

DR BARBARA TARANOWSKA (11 XII 1946–26 III 1998)

26 marca 1998 r. zmarła dr nauk botanicznych Barbara Taranowska, długoletni pracownik Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.

Dr B. Taranowska urodziła się 11 grudnia 1946 r. w Mościskach k. Zamościa. Szkołę średnią ukończyła w Hrubieszowie. W 1971 r. otrzymała stopień magistra botaniki na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej, a w 1980 r. uzyskała stopień doktora pod kierunkiem prof. Dominika Fijałkowskiego. Pracowała w Katedrze Systematyki i Geografii Roślin UMCS w Lublinie od 1971 r. jako stażystka, potem samodzielny pracownik (od 1974 r.), specjalista (od 1977 r.) i star-

szy specjalista (od 1990 r.). W 1992 r. przeniesiona została do nowo utworzonego Zakładu Geobotaniki, kierowanego przez prof. Floriana Świąśa. Od pierwszych lat pracy była czynnym członkiem Lubelskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Botanicznego.

Dr B. Taranowska zajmowała się przede wszystkim roślinnością segetalną. Interesowało ją zwłaszcza zróżnicowanie i rozmieszczenie zbiorowisk roślinności segetalnej na Lubelszczyźnie, a także ekologia i sukcesja tego typu zbiorowisk. Była współautorką ponad 40 publikacji z tego zakresu.

Powszechnie znana była z pracowitości i sumienności, ale zapamiętamy ją także jako osobę dobrą, uczciwą, koleżeńską i uczynną. Zmarła przedwcześnie i niespodziewanie, pozostawiając przyjazne jej grono koleżanek i kolegów.

Dominik FIJAŁKOWSKI

WAŻNIEJSZE PUBLIKACJE DR B. TARANOWSKIEJ

- [1] FIJAŁKOWSKI D., TARANOWSKA B. 1973. Wstępne badania nad uprawą *Centaurea umbellata* Gilib. *Wiad. Bot.* **17** (1): 47–48.
- [2] FIJAŁKOWSKI D., TARANOWSKA B. 1975. Analiza systemu fytosocjologicznego zespołów synantropijnych na podstawie diagnozy różniczkowej Czekanowskiego. *Ann. Univ. M. Curie-Skłodowska, Sec. C*, **30**: 159–164.
- [3] FIJAŁKOWSKI D., TARANOWSKA B. 1977. Stan zagrożenia łąnów roślin uprawnych przez chwasty w byłym województwie kieleckim. W: Wyniki badań nad roz-

mieszczeniem niektórych chwastów segetalnych w różnych regionach kraju. Puławy, s. 169–189.

- [4] FIJAŁKOWSKI D., TARANOWSKA B. 1977. Stan zagrożenia łąnów roślin uprawnych przez chwasty w byłym województwie lubelskim. W: Wyniki badań nad rozmieszczeniem niektórych chwastów segetalnych w różnych regionach kraju. Puławy, s. 191–212.
- [5] FIJAŁKOWSKI D., TARANOWSKA B., SAWA K., BLOCH M., KUŹNIEWSKI E., ROLA J. 1981. Rozmieszczenie niektórych gatunków chwastów segetalnych w województwie siedleckim. WOPR w Sokołowie Podlaskim.
- [6] FIJAŁKOWSKI D., TARANOWSKA B., SAWA K., BLOCH M., KUŹNIEWSKI E., ROLA J. 1981. Rozmieszczenie niektórych gatunków chwastów segetalnych w województwie białkopodlaskim. WOPR w Końskowoli.
- [7] FIJAŁKOWSKI D., TARANOWSKA B., SAWA K., BLOCH M., KUŹNIEWSKI E., ROLA J. 1981. Rozmieszczenie niektórych chwastów segetalnych w województwie lubelskim. WOPR w Końskowoli.
- [8] FIJAŁKOWSKI D., TARANOWSKA B., SAWA K. 1987. Zmiany zachwaszczenia pól uprawnych na czarnoziemach w Hrubieszowie. W: Dynamika zachwaszczenia pól uprawnych. Materiały Krajowego Sympozjum, Wrocław 25–26 VI 1987, IUNG Puławy, s. 181–197.
- [9] FIJAŁKOWSKI D., TARANOWSKA B., SAWA K., 1988. Dynamika zachwaszczenia pól uprawnych przez *Elymus repens* w makroregionie środkowowschodnim Polski. W: Materiały Krajowego Sympozjum, Bielsko-Biała 29–30 IX 1988, IUNG Puławy, s. 97–111.
- [10] FIJAŁKOWSKI D., TARANOWSKA B., SAWA K., 1988. Zmiany w zachwaszczeniu pól uprawnych na glebach bielcowych, brunatnych, rędzinach i czarnoziemach. *Ann. Univ. M. Curie-Skłodowska, Sec. C*, **43**: 261–274.
- [11] FIJAŁKOWSKI D., TARANOWSKA B., SAWA K., 1989. Zachwaszczenie pól na glebach lekkich w makroregionie środkowowschodnim. *Zesz. Nauk. Wyższej Szkoły Rolniczo-Pedagogicznej w Siedlcach, ser. Rolnictwo* **20**: 57–69.
- [12] FIJAŁKOWSKI D., TARANOWSKA B., SAWA K. 1989. *Galinsoga parviflora* Cav. i *G. ciliata* (Rafin) S. F. Blake w uprawach rolnych makroregionu środkowowschodniego Polski. *Ann. Univ. M. Curie-Skłodowska, Sec. C*, **44**: 225–234.
- [13] FIJAŁKOWSKI D., TARANOWSKA B., SAWA K. 1990. *Chenopodium album* L. w uprawach roślin zbożowych i okopowych środkowowschodniej Polski. *Ann. Univ. M. Curie-Skłodowska, Sec. C*, **45**: 239–248.
- [14] FIJAŁKOWSKI D., TARANOWSKA B., SAWA K., 1992. Zmiany w zachwaszczeniu wybranych pól uprawnych na Lubelszczyźnie w latach 1973–1986. *Zesz. Nauk. Akademii Rolniczej w Krakowie* **261**(33): 15–25.
- [15] TARANOWSKA B. 1979. Analiza zachwaszczenia upraw na różnych typach gleb. W: Niektóre aspekty ekologii chwastów segetalnych, Materiały III Krajowej Konferencji zorganizowanej w ramach realizacji problemu 104. Szczecin, 28–30 VI 1979.
- [16] TARANOWSKA B. 1983. Zbiorowiska roślin segetalnych. *Ann. Univ. M. Curie-Skłodowska, Sec. C*, **38**: 137–151.

ROCZNICE JUBILEUSZE ANNIVERSARIES, JUBILEES

JUBILEUSZ PROFESOR ROMANY CZAPIK

Jubilee of Professor Romana Czapik

W tym roku minęła 70. rocznica urodzin Profesor Romany Czapik, wybitnego embriologa roślin. Prof. R. Czapik urodziła się 26 stycznia 1929 r. w Krakowie. Ojciec Jej był nauczycielem. W Krakowie ukończyła szkołę podstawową, a w czasie okupacji uczęszczała do szkoły handlowej, przerabiając równocześnie samodzielnie materiał dwóch pierwszych klas gimnazjalnych. W roku 1948 złożyła egzamin dojrzałości typu przyrodniczego i w tym samym roku rozpoczęła studia na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Należy zaznaczyć, iż już w liceum zdecydowała się poświęcić botanice. Do wytrwania w tym postanowieniu przyczyniło się zapewne to, że studiowała pod kierunkiem tak wybitnych botaników jak Maria Skalińska, Władysław Szafer i Bogumił Pawłowski. W swych wypowiedziach Profesor Czapik zawsze podkreśla, iż Jej wielcy nauczyciele byli dla niej wzorem zarówno w pracy zawodowej, jak i w życiu osobistym. W czasie studiów

brała czynny udział w pracach Koła Naukowego Studentów Botaniki.

Badania w dziedzinie embriologii roślin rozpoczęła pod kierunkiem Profesor Marii Skalińskiej w Zakładzie Anatomii i Cytologii Roślin Uniwersytetu Jagiellońskiego (znanym później pod nazwą Zakładu Cytologii i Embriologii Roślin UJ). W roku 1952 Romana Czapik uzyskała stopień magistra filozofii z zakresu botaniki na podstawie pracy pt.: „Badania cytoembriologiczne nad *Centaurea scabiosa* L.”, wykonane pod kierunkiem Prof. Marii Skalińskiej. Następnie (w 1953 r.) zaczęła pracować jako nauczycielka biologii w V i VIII Liceum Ogólnokształcącym w Krakowie, a od listopada 1953 roku została zatrudniona jako pracownik naukowo-dydaktyczny Uniwersytetu Jagiellońskiego w Zakładzie Anatomii i Cytologii Roślin. W trzy lata później zostaje starszym asystentem, w 1961 adiunktem, a w 1968 uzyskuje stanowisko docenta.

W 1961 r. R. Czapik uzyskała stopień doktora na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Jagiellońskiego, na podstawie rozprawy pt. „Badania nad sposobem rozmnażania tetraploidalnych biotypów *Potentilla Crantzii* (Cr.) Beck. i *Potentilla arenaria* Borkh. oraz ich mieszańców”. Promotorem pracy była Prof. Maria Skalińska. Stopień doktora habilitowanego uzyskała w 1968 r., na podstawie kolokwium i rozprawy habilitacyjnej pt. „Cytoembriologia i problemy różnicowania cytologicznego w obrębie triploidalnych populacji *Ornithogalum umbellatum* L.”. Za pracę tę R. Czapik otrzymała w 1968 r. nagrodę indywidualną Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego. Tytuł profesora nadzwyczajnego uzyskała w 1979 r., a profesora zwyczajnego w 1994 r.

Profesor Czapik poświęciła swoje życie nauce. Cały swój czas przeznaczała i przeznacza nadal na pracę laboratoryjną i studiowanie aktualnej literatury. Dzięki swoim pracom stała się ogólnie uznawanym autorytetem w dziedzinie embriologii roślin. Prace Jej są często cytowane w światowych czasopismach i podręcznikach embriologii. Wychowała wielu uczniów, którzy wnoszą swój własny wkład w rozwój embriologii roślin. Prof. R. Czapik jest bardzo popularnym wśród studentów nauczycielem akademickim. Prowadziła wykłady z botaniki ogólnej oraz szereg wykładów dotyczących zagadnień związanych z embriologią roślin wyższych. Zawsze znajdowała czas, aby swoim uczniom i współpracownikom zasugerować interesujący problem badawczy, wspólnie przeanalizować trudne do interpretacji preparaty mikroskopowe. Często pomagała także w rozwiązywaniu skomplikowanych problemów osobistych swoich uczniów i współpracowników.

Fot. 1. Prof. Romana Czapik i Dr Irena Novotná w Darlech koło Pragi – Czechy, 1995 r.

Phot. 1. Prof. Romana Czapik and Dr Irena Novotná in Darle near Prague – Czech Republic, 1995.

Głównymi kierunkami zainteresowań Prof. Czapik są: embriologia roślin, cytogenetyka i kariologia roślin nasiennych. W embriologii roślin zawsze najwięcej uwagi poświęcała zagadnieniom związanym z apomiksją roślin nasiennych.

Prof. Czapik odwiedziła wiele zagranicznych centrów naukowych, a efektem wizyt była często wieloletnia współpraca. Opublikowała na przykład szereg interesujących prac wraz z dr Ireną Novotną z Instytutu Botaniki Czechosłowackiej Akademii Nauk w Průchonicach. Współpraca przerodziła się w przyjaźń, która trwa do chwili obecnej (Fot. 1). Na wielu konferencjach i kongresach Prof. Czapik była proszona o pełnienie funkcji przewodniczącego sekcji embriologii roślin.

Prof. R. Czapik ogłosiła dotąd 114 publikacji. Były one drukowane w czasopiśmie polskich, holenderskich, angielskich, francuskich, czechosłowackich, radzieckich i australijskich. Pod Jej kierunkiem wyko-

nano 18 prac magisterskich, przeprowadzono 3 przewody doktorskie. Prof. Czapik była też recenzentem wielu prac doktorskich i habilitacyjnych. Równocześnie niezwykle aktywnie uczestniczyła w życiu Uniwersytetu Jagiellońskiego, biorąc udział w pracach wielu komisji, pełniąc funkcję kierownika grantów, koordynując współpracę międzynarodową i wymianę studentów, doktorantów i pracowników naukowych, np. między Uniwersytetem Jagiellońskim a Uniwersytetem w Amiens we Francji. W latach 1976–1981 pełniła funkcję zastępcy dyrektora Instytutu Botaniki UJ do spraw dydaktyki. Od wielu lat Prof. Romana Czapik jest członkiem komitetu redakcyjnego *Acta Biologica Cracoviensia series Botanica*.

Prof. Czapik jest aktywnym członkiem wielu różnych komisji i stowarzyszeń zarówno w kraju, jak i zagranicą, takich jak: Polskie Towarzystwo Botani-

Fot. 2. Medal S. G. Navashina.

Phot. 2. The S. G. Navashin medal.

Fot. 3. Spotkanie uczestników IX Międzynarodowej Konferencji Embriologów Roślin w Modlnicy koło Krakowa, 1999 r. Od lewej – T. B. Batygina, A. Jankun, A. Zajac, R. Czapiak i H. Lörz (fot. A. Mróz).

Phot. 3. Meeting of participants of IX International Conference of Plant Embryologists, Modlnica near Kraków, 1999. From left: T. B. Batygina, A. Jankun, A. Zajac, R. Czapiak i H. Lörz (phot. A. Mróz).

czne (od roku 1954), Komisja Biologiczna Krakowskiego Oddziału Polskiej Akademii Nauk (od 1968 r.), the International Association for Plant Taxonomy (od 1962 r.), the International Organization of Plant Biosystematists (od 1962 r.), the International Association of Sexual Plant Reproduction Researchers (od 1991 r.). Jest także aktywnym członkiem (od 1954 r.) Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika (przez dziesięć lat brała udział w jury Olimpiad Biologicznych dla szkół średnich – szczebla wojewódzkiego) i bardzo aktywnym członkiem Stowarzyszenia Absolwentów Uniwersytetu Jagiellońskiego, gdzie może rozwijać swoją pasję, jaką jest nauczanie i uczenie się języków obcych.

W uznaniu wkładu Prof. R. Czapiak w rozwój nauki i edukacji młodej kadry naukowej, została odznaczona Złotym Krzyżem Zasługi (1981), Krzyżem Ko-

mandorskim Orderu Polonia Restituta (1985) oraz Medalem Komisji Edukacji Narodowej (1985). Międzynarodowy Kongres Embriologiczny w Leningradzie uhonorował Ją Medalem S. G. Navashina (1990)(Fot. 2).

Na VIII Międzynarodowej Konferencji Embriologów Roślin Prof. dr hab. Lesław Przywara zwrócił się z prośbą, aby dla uczczenia siedemdziesiątej rocznicy urodzin Prof. dr hab. Romany Czapiak następna konferencja odbyła się w Krakowie. Uczestnicy konferencji jednomyślnie przyjęli tę propozycję i we wrześniu bieżącego roku odbyła się wspomniana IX Międzynarodowa Konferencja Embriologów (Fot. 3). Uczestniczyło w niej ponad sto osób z 20 krajów. Przybyli najwybitniejsi embriologowie roślin. Składano gratulacje, wręczano kwiaty i wygłaszano przemówienia. W uznaniu zasług Prof. R. Czapiak dla rozwoju em-

briologii roślin Prof. Olga Erdelska wręczyła Jej Medal Doktora Josefa Ludevita Holuby'ego, przyznany przez Słowackie Towarzystwo Botaniczne. Został też wydany 41. rocznik *Acta Biologica Cracoviensia series Botanica* (pod redakcją dr hab. E. Kuty), dedykowany Prof. Czapik. Do wspomnianego rocznika nadesłali prace wybitni embriologowie z kraju i z zagranicy. Zawiera on także życiorys Pani Profesor i pełny spis dotychczasowych publikacji.

Andrzej JANKUN

PRO MEMORIA

• **150 rocznica urodzin Mieczysława Dunin – Wąsowicza (27 X 1849–17 IV 1913)**, farmaceuty, ur. w Dobromilu, zm. we Lwowie, docenta towaroznawstwa Politechniki Lwowskiej, wykładowcy farmakognozji w Uniwersytecie Lwowskim, autora kilkuset prac o tematyce botanicznej, farmakognostycznej oraz z chemii środków żywienia, m.in. *Tojad różnoliści* (*Aconitum heterophyllum* Wall.) (1879), *O barwieniu olejku mięty preparowanej przez wodnik chloralu* (1878).

• **145 rocznica urodzin, 75 rocznica śmierci Józefa Łazarskiego (16 XII 1854–24 I 1924)**, farmaceuty, ur. w Jelesni w woj. bielskim, zm. w Krakowie, asystenta Katedry Farmakologii i Farmakognozji Uniwersytetu Wiedeńskiego, profesora tych przedmiotów w Uniwersytecie Jagiellońskim, rektora UJ, autora publikacji z zakresu farmakologii i farmakognozji oraz botaniki, m.in. *Zur Vergleichenden Anatomie einiger Cupressineen* (1880), *Zur Kenntniss des Asarum europaeum* (1881).

• **110 rocznica urodzin, 50 rocznica śmierci Januarego Kołodziejczyka (10 VII 1889–14 III 1949)**, florysty, historyka nauki, popularyzatora biologii, ur. w Warszawie, zm. w Zalesiu Dolnym, asystenta Instytutu Botanicznego UJ, nauczyciela gimnazjalnego, profesora Wolnej Wszechnicy Polskiej. Chory na reumatyzm, pracował (przy pomocy żony) mimo zaniku władzy w rękach i w nogach oraz utraty wzroku. Opublikował ok. 150 prac z zakresu florystyki, morfologii, ekologii, historii nauk przyrodniczych, m.in. *Stosunki florystyczne jeziora Świtezi* (1916), *Flora ziemi Nowogródzkiej* (1925), *Nauki przyrodnicze w działalności Komisji Edukacji Narodowej* (1936), a także wiele prac popularnych, jak np. *Zabytki przyrody* (1917, 1922), *Rośliny w medycynie pierwotnej i ludowej* (1947) oraz podręczników botaniki.

• **95 rocznica urodzin Andrzeja Michalskiego (25 VIII 1904–30 XI 1873)**, fitopatologa, ur. w Charkowie, zm. w Bydgoszczy, adiunkta Katedry Syste-

matyki i Geografii Roślin Uniwersytetu Wileńskiego, inspektora Ogrodu Botanicznego, adiunkta Państwowego Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego w Bydgoszczy, założyciela (w 1946 r.) i pierwszego kierownika Miejskiego Ogrodu Botanicznego w Bydgoszczy, organizatora i długoletniego przewodniczącego Oddziału Bydgoskiego PTB, autora prac poświęconych m.in. grzybom pasożytniczym łąk nadnoteckich (1956), okolic Żegiestowa (1959), Bydgoszczy (1965), Wybrzeża Gdańskiego (1967), pasożytom traw (1958, 1968) i piwonii (1958).

• **110 rocznica śmierci Józefa Krupy (16 III 1850–8 VII 1889)**, florysty, ur. w Woli Batorskiej, zm. w Buczaczu, asystenta katedry botaniki UJ, oraz Wyższej Szkoły Rolniczej w Dublanach, nauczyciela w Buczaczu, pioniera badań roślin zarodnikowych, głównie grzybów i mszaków Karpat i Małopolski, autora ok. 20 prac florystycznych.

• **110 rocznica śmierci Tytusa Chałubińskiego (29 XII 1820–4 XI 1889)**, lekarza, przyrodnika, ur. w

Radomiu, zm. w Zakopanem, profesora patologii i terapii szczegółowej w Akademii Medyko-Chirurgicznej oraz w Szkole Głównej Warszawskiej, legendarnego „odkrywcy” walo-

rów uzdrowiskowych i turystycznych Zakopanego, taternika, popularyzatora badań przyrody tatrzańskiej i kultury góralskiej, autora

pionierskich prac poświęconych mchom tatrzańskim *Grimmieae tatrenses* (1882), *Enumeratio muscorum frondosorum tatrensiarum* [...] (1886), a także publikacji dotyczących m.in. historii botaniki, medycyny i mineralogii.

• **95 rocznica śmierci Władysława Satke (25 V 1853–23 IX 1904)**, przyrodnika, meteorologa, fitofenologa, ur. w Brzeżanach na Podolu, zm. w Tarnopolu, absolwenta politechniki w Monachium, nauczyciela przyrody w szkołach w Złoczowie, Tarnopolu, autora prac florystycznych, faunistycznych i fenologicznych.

• **60 rocznica śmierci Feliksa Józefa Krawieca (16 VII 1906–9 IX 1939)**, lichenologa, ur. w Granowcu w pow. odolanowskim, poległego pod Łęczycą, w czasie kampanii wrześniowej, asystenta Katedry Systematyki i Geografii Roślin oraz Botaniki Ogólnej Uniwersytetu Poznańskiego, autora publikacji dotyczących m.in. lichenoflory Wielkopolski i Pojezierza Ka-

szubskiego, inicjatora wydawnictwa zielnikowego *Lichenotheca Polonica*, działacza ochrony przyrody.

• **60 rocznica śmierci Wacława Grochowskiego (1885 – IX 1939)**, ur. prawdopodobnie w Warszawie, zm. w czasie oblężenia Warszawy, farmaceuty, aptekarza, asystenta Zakładu Botaniki i Farmakognozji Uniwersytetu Warszawskiego, autora prac z zakresu florystyki, botaniki farmaceutycznej i farmakognozji, np. *Flora Wilanowa i okolic* (1931), *Dziko rosnące rośliny lekarskie* (1918), *Sporysze polskie, przyczynki do poznania systematyki sporyszu* (1931).

• **60 rocznica śmierci Juliana Mieczysława Prone-ra (11 VIII 1903–1939)**, ur. w Warszawie, zm. w nieznanym okolicznościach, asystenta Katedry Farmakognozji i Botaniki Lekarskiej Uniwersytetu Warszawskiego, autora prac z botaniki i fitochemii, m.in. *Serodagnostyczne drzewo rodowe królestwa roślinnego* (1928), *Polskie glossy botaniczne w kodeksie Avicenny* (1931).

Alicja ZEMANEK

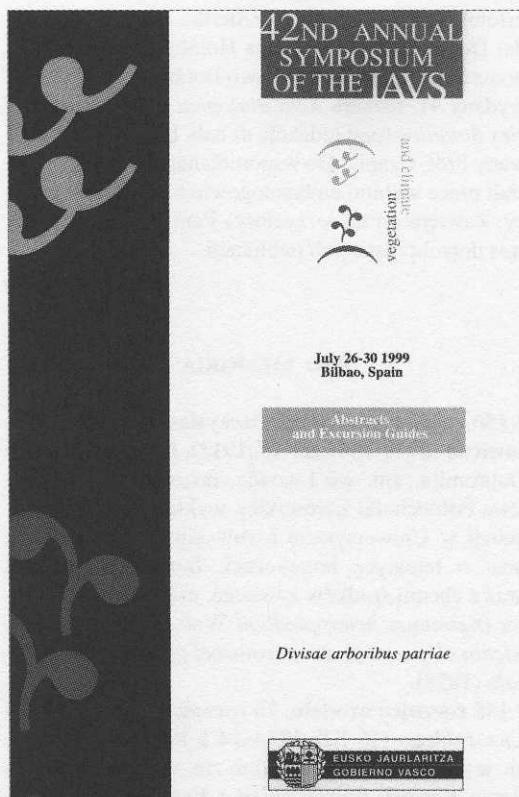
SPRAWOZDANIA ZE SPOTKAŃ NAUKOWYCH SCIENTIFIC MEETING REPORTS

42. SYMPOZJUM MIĘDZYNARODOWEGO STOWARZYSZENIA DO BADAŃ ROŚLINNOŚCI (IAVS) „ROŚLINNOŚĆ A KLIMAT” (BILBAO, HISPANIA, 26–30 LIPCA 1999)

42nd Symposium of the International Association for
Vegetation Science (IAVS) „Vegetation and Climate”
(Bilbao, Spain, 26–30 July 1999)

Tegoroczne sympozjum IAVS odbyło się w Baskonii, położonej w północnej części Hiszpanii, nad Zatoką Biskajską. Bilbao to jedno z trzech największych miast tego kraju, zlokalizowane w otoczonej górami dolinie rzeki Nervion, 12 km od wybrzeża Atlantyku. Powstało w XIV wieku, jest miastem portowym oraz ważnym ośrodkiem gospodarczym i przemysłowym.

Sympozjum zostało zorganizowane przez Javierę Loidi Arregui wraz z grupą współpracowników z Wydziału Biologii i Ekologii (Facultad de Ciencias) w Bilbao. Miejsce obrad był budynek Szkoły Przemysłu i Inżynierii Telekomunikacji. W sympozjum wzięło udział ponad 300 osób z 45 krajów. Najliczniejszą grupę stanowili gospodarze. Poza tym najwięcej było uczestników z Niemiec – 35, Włoch – 12 i Japonii –

11. Polskę reprezentowało, podobnie jak Rosję – 9 osób. Zaledwie po jednej osobie przybyło z: Meksyku, Chin, Kanady, Argentyny, Australii, Gruzji, Jordanii i Egiptu. Z Nowej Zelandii przyjechało aż 7 osób, tyle samo co z Węgier. Ze Szwajcarii i Francji było po 8 uczestników.

Program sympozjum był bardzo bogaty. Cztery dni przeznaczone były na sesje referatowe i posterowe, jeden dzień na całonocną wycieczkę. Każdy dzień obrad rozpoczynał się wykładem plenarnym, po którym odbywały się równolegle, w dwóch salach, sesje tematyczne. Pierwszego dnia, po oficjalnym otwarciu sympozjum, referat „Effects of Climate Change on Vegetation Patterns, Structure and Function, from Local to Global Scale” wygłosił E. Box ze Stanów Zjednoczonych. W kolejnych dniach sympozjum obrady rozpoczynały wykłady: „Paleoclimate and Vegetation – evidences for change as a specific character of nature” (R. Pott z Hannoveru), „Defining landscapes on the base of phytosociological data” (J. H. J. Schaminee z Wageningen), „Global Bioclimatics” (S. Rivas-Martinez z Madrytu).

Prezentowana w referatach i na posterach problematyka była bardzo szeroka. Zgłoszone na sympo-

zjum wystąpienia ujęto w 14 grup tematycznych (1. Zmiany klimatu; 2. Klimatyczne uwarunkowania roślin i roślinności; 3. Zmiany roślinności w przeszłości; 4. Zmiany roślinności a gradienty; 5. Wpływ klimatu na cechy flory i roślinności; 6. Ekologia populacji; 7. Dynamika roślinności – sukcesja; 8. Pożary a roślinność; 9. Synekologia i autekologia; 10. Ekologia i zagospodarowanie krajobrazu; 11. Inne, aktualne problemy w naukach o roślinności; 12. Klimat a typy roślinności – klasyfikacje bioklimatyczne; 13. Fitosocjologia – syntaksonomia i zbiorowiska roślinne; 14. Różnorodność). Poza przewodnim tematem sympozjum, zaznaczyło się duże zainteresowanie zmianami i sukcesją roślinności po pożarach. Temu tematowi poświęcono 18 posterów i 5 referatów. Duża część prezentacji dotyczyła również: synekologii i autekologii – 29, syntaksonomii zbiorowisk roślinnych – 30, sukcesji – 27, ekologii krajobrazu – 20 prezentacji.

Podczas sympozjum wygłoszono ogółem 119 referatów, zaprezentowano 160 posterów. Ze względu na odbywające się w tym samym czasie dwie sesje referatowe oraz różnorodność tematów, uczestnicy musieli dokonywać często trudnego wyboru. W pierwszym dniu przedstawiono 15 referatów dotyczących zagadnień związanych ze zmianami klimatu oraz 16 – dotyczących dynamiki roślinności.

W pierwszej grupie tematów prezentowano stwierdzone i przewidywane zmiany w rozmieszczeniu gatunków i zbiorowisk w różnych skalach, będące skutkiem zmian klimatu np. „Effects of climate change at the local scale: a case study based on five sample areas in Britain” (M. O. Hill, D. B. Roy). W referacie „Vegetation and climate change in Nord China: past, present and future” (J. Ni, Y. Li) przedstawiono aktualne, w obecnych warunkach stabilne zbiorowiska roślinne w dwóch transektach: północ-południe i wschód-zachód, a następnie prognozowane zmiany w przyszłości, polegające przede wszystkim na redukcji areалу pustyń i stepu oraz przesunięciu granicy lasu w kierunku bieguna. Do najbardziej interesujących należał referat „Equilibrium modelling of alpine plant distribution and climate change: how far can we go?” (A. Guison, J. P. Theurillat), w którym zaprezentowano model opracowany na podstawie statystycznie przetworzonych danych, dotyczących wielu czynników środowiska. Model ten pozwala na przedstawienie potencjalnego wpływu zmian klimatu na rozmieszczenie roślin.

W obrębie tematyki dotyczącej dynamiki roślinności przedstawiono wyniki badań procesów regeneracji i sukcesji prowadzonych na różnych siedliskach, w odniesieniu do różnych czynników np. „The post-draining succession of boreal forested mire margin ve-

getation” (L. Korpela). „Long-term enclosure experiments and vegetation studies on the influence of rabbits on dune succession” (M. Mühl). W referacie „Oak decline and vegetation dynamics in southwestern Spain” (S. Sardinero, A. Fernandez-Cancio, I. Pereira) scharakteryzowano proces obumierania dębów, głównie *Quercus rotundifolia*, który zachodzi przede wszystkim na glebach szkieletowych, na najbardziej nagrzewanych, południowych i południowo-zachodnich zboczach.

Szczególnie pracowity był drugi dzień sympozjum, w którym wygłoszono 36 referatów z 6 grup tematycznych. W przerwie popołudniowej, przeznaczanej na sesję posterowe, odbywała się jednocześnie prezentacja programu komputerowego „TURBOVEG: a comprehensive database management system for vegetation data” (S. Hennekens). Wśród prezentowanych w tym dniu referatów dominowała tematyka, dotycząca wpływu klimatu na cechy roślin i roślinności np. „Influence of climate on features of the major genus *Banksia* in southwestern Australia” (B. Lamont), „Phenological stages and phenological species groups of mesic beech forests and their suitability for climatological monitoring” (H. Dierschke) oraz syntaksonomii. Interesujące były wypowiedzi prezentujące nowe dane o szczególnie cennych zbiorowiskach, np. „A first phytosociological approach on serpentine annual grasslands in Central-Western California” (M. P. Rodriguez-Rojo, D. Sanchez-Mata). W opracowanych murawach serpentynowych występuje 14% wszystkich endemitów Kalifornii. W referacie „The halophilous vegetation and flora in wetlands of Guadiana Menor basin (C. Salazar i współautorzy) przedstawiono syntaksonomię zbiorowisk halofitów południowo-wschodniej Hiszpanii, zaklasyfikowanych do 27 zespołów.

W grupie referatów dotyczących różnorodności mówiono o mechanizmach i czynnikach decydujących o różnorodności na różnych poziomach, w różnych skalach np. „The analysis of patterns of beta diversity in central European landscapes (C. Beierkuhnlein), „Regional variation in plant species richness of New Zealand forests” (C. L. Newell, R. B. Allen). Do szczególnie interesujących należała prezentacja „Influence of the geological heterogeneity on plant diversity within oak-hornbeam forests” (G. Decocq). Wyniki badań przeprowadzonych w północno-wschodniej Francji pozwoliły autorowi wykazać, że pomimo fizjonomicznej jednorodności, będącej skutkiem hodowli lasu, zróżnicowanie geologiczne podłoża silnie wpływa na różnorodność florystyczną zbiorowisk leśnych.

Prezentowane na sympozjum prace mogą być opublikowane w czasopiśmie *Phytocoenologia*.

Symposium było dobrze zorganizowane. Organizatorzy zadbali o to, aby uczestnicy otrzymali nie tylko program symposium, starannie wydrukowane abstrakty referatów i posterów oraz opisy wycieczek, ale również bogate materiały informujące o zabytkach, kulturze, historii, atrakcyjnych obiektach turystycznych Bilbao oraz całej Baskonii.

Zorganizowano bardzo atrakcyjne wycieczki – przedsympozycyjną, trwającą 15 dni, po całym Półwyspie Iberyjskim oraz po zakończeniu symposium 5-dniową wycieczkę w Pireneje. W tych wycieczkach nie wszyscy mogli uczestniczyć. Natomiast wszyscy mogli wziąć udział w jednej z wycieczek, jakie odbyły się trzeciego dnia symposium. Wycieczki te umożliwiły uczestnikom poznać ogromną różnorodność krajobrazów i szaty roślinnej Baskonii. Różnorodność ta przejawia się szczególnie wyraźnie w transekcie północ-południe. Duże znaczenie ma tu równoleżnikowy przebieg pasm Gór Kantabryjskich oraz wpływ klimatów – oceanicznego od północy, śródziemnomorskiego od południa. W podziale biogeograficznym północna część Baskonii należy do regionu eurosyberyjskiego, południowa – do śródziemnomorskiego. Duży udział w krajobrazie, zwłaszcza w niższych położeniach ma roślinność antropogeniczna. Część terenów użytkowanych dawniej rolniczo została zalesionych, część podlega spontanicznej sukcesji. Zbocza wzniesień – dawniej wypasane, porastają monokultury *Pinus radiata*, a niekiedy uprawy *Eucalyptus sp.* W południowej części kraju charakterystycznym elementem krajobrazu są winnice.

W trakcie wycieczek zaprezentowano uczestnikom wybrane, najlepiej zachowane, naturalne i typowe dla różnych regionów Baskonii zbiorowiska roślinne, w tym również w obiektach chronionych (Valderejo Natural Park). Jednym z najważniejszych zbiorowisk w niższych położeniach północnej części kraju jest las dębowy *Crataego laevigatae-Querceto roboris* z udziałem gatunków atlantyckich m.in. *Ilex aquifolius*, *Ruscus aculeatus*, *Potentilla sterilis*, *Helleborus viridis*, *Pulmonaria longifolia*. W Górach Kantabryjskich szczególnie wyraźnie przejawia się wpływ ekspozycji na roślinność. Na stromych zboczach południowych występują niskopienne, luźne lasy z *Quercus faginea*. Zbocza północne, pozostające pod wpływem klimatu atlantyckiego, porastają lasy bukowe. W niższych położeniach występuje eutroficzny zespół *Carici sylvaticae-Fagetum*, w wyższych – kserofilny – *Epipactido helleborines-Fagetum*. Różnorodne, interesujące zbiorowiska prezentowano w podprovincji Aragońskiej, która należy już do regionu śródziemnomorskiego. Zbocza wzniesień pokrywają płaty dwóch zespołów zimozielonych lasów dębo-

wych. Na suchym, wapiennym podłożu występuje zbiorowisko z *Quercus rotundifolia*, na marglach – z *Quercus faginea*. Na południu Baskonii, w okręgu La Rioja, łagodne, otoczone winnicami wzniesienia porasta zimozielona roślinność twardolistna. Szczyty zajmuje las dębowy z *Quercus rotundifolia*, zbocza – roślinność typu makia i garig z *Quercus coccifera*, *Juniperus oxycedrus*, *Rhamnus lycioides*, *Thymus vulgaris*, *Rosmarinus officinalis*.

43. Symposium IAVS odbędzie się w Nagano (Japonia) w dniach 23–28 lipca 2000 r.

Janina JAKUBOWSKA-GABARA

**MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA Z
OKAZJI 20-LECIA KAZIMIERZOWSKIEGO
PARKU KRAJOBRAZOWEGO
„PROBLEMY OCHRONY I RENATURALIZACJI
DOLIN DUŻYCH RZEK EUROPY”
(KAZIMIERZ DOLNY, 1-4 WRZEŚNIA 1999)**

**International Conference on the 20th Anniversary of
the Kazimierz Landscape Park
„Problems of the Protection and Re-naturalization of
the Valleys of Big European Rivers”
(Kazimierz Dolny, Poland, 1-4 September 1999)**

Miejscem obrad konferencji był Dom Dziennikarza, położony w niezwykle atrakcyjnym miejscu, ponad jednym z licznych w tym terenie lessowych wąwozów. Konferencja została zorganizowana przez Lubelski Urząd Wojewódzki, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie oraz Zarząd Zespołu Lubelskich Parków Krajobrazowych. Patronat nad nią objął wojewoda lubelski, natomiast wsparcia finansowego udzielił Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Lublinie. W spotkaniu uczestniczyło 100 osób. Oprócz dominujących liczebnie Polaków (85) wzięło w niej udział 14 osób z innych krajów Europy: z Holandii (7), z Francji (2), z Niemiec (2), z Węgier (2) i Słowacji (1) oraz 1 osoba ze Stanów Zjednoczonych. Konferencja miała charakter interdyscyplinarny i uczestniczyli w niej obok naukowców także przedstawiciele różnych instytucji (m.in. parków krajobrazowych) związanych z inżynierią i ochroną środowiska, którym nieobcy był los dolin dużych rzek będących „korytarzami ekologicznymi”. Krajowi uczestnicy konferencji reprezentowali następujące ośrodki: Białystok, Gdańsk, Kazimierz Dolny, Kraków, Lublin, Łódź, Poznań, Puławy, Sosnowiec i Warszawę.

W trakcie dwóch dni obrad wygłoszono 34 referaty i przedstawiono 4 plakaty. W referatach programowych wygłoszonych na rozpoczęcie konferencji przedstawiono rolę dolin rzecznych w funkcjonowa-

niu obszarów chronionych regionu lubelskiego (prof. dr. hab. Marian Harasymuk, mgr inż. Adam Madejski), możliwości przeciwdziałania antropogenicznym przekształceniom dolin rzecznych (dr Ewa Gacka-Grzesikiewicz) oraz problemy ochrony środowiska kulturowego w obszarze Kazimierskiego Parku Krajobrazowego (mgr inż. arch. Jadwiga Jamiołowska).

Wiele referatów zgłoszonych przez uczestników konferencji dotyczyło walorów florystycznych i faunistycznych dolin rzecznych (Wisły, Odry, Warty, Narwi i Bugu). Omówiono też antropogeniczne przekształcenia dolin rzecznych, a także przedstawiono strategię ochrony środowiska na terenach użytkowanych rolniczo oraz najnowsze koncepcje zagospodarowania doliny Wisły. Podano również propozycję zastosowania ekologicznych systemów roślinnych do umacniania i odnowy brzegów rzecznych.

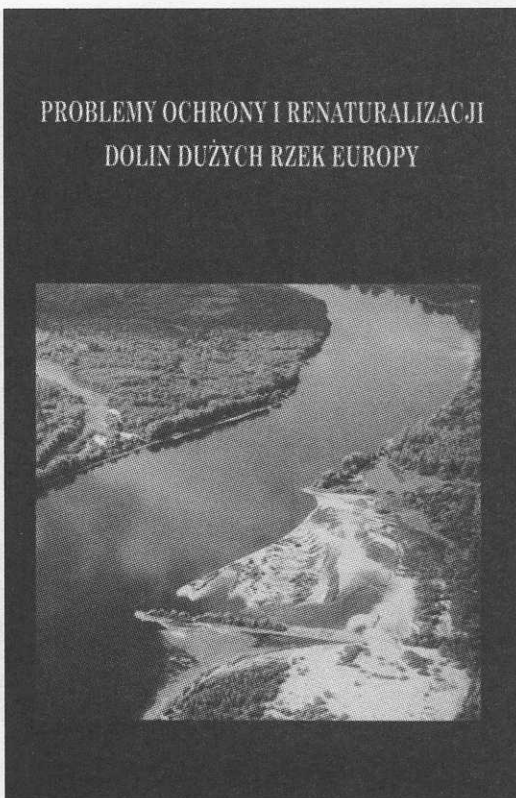
W ramach prezentacji programów zagranicznych omówiono program renaturalizacji obwałowanej holenderskiej części rzeki Mozy. W programie tym Wisła posłużyła jako wzorzec, gdyż środkowy jej bieg (od Zawichostu po ujście Narwi poniżej Warszawy) o długości około 260 km oraz część Wisły Dolnej (powyżej Płocka) licząca 80 km, stanowią ostatni już w regionie Europy Środkowej i Zachodniej przykład dużej rzeki o niskim stopniu zagospodarowania hydrotechnicznego.

Znakomitym uzupełnieniem pierwszego dnia obrad była sesja terenowa w czasie rejsu statkiem po Wiśle, z licznymi atrakcjami, zakończona ogniskiem. Dzięki pięknej pogodzie uczestnicy konferencji mogli podziwiać w promieniach zachodzącego słońca piękno najbliższych okolic Kazimierza Dolnego oraz wspaniałą nadwiślańską przyrodę (rozległe łęgi, starorzeczka, piaszczyste wyspy z brodzającym ptactwem, strome skarpy ponad doliną rzeki).

Na zakończenie konferencji odbyła się wycieczka, której celem było przedstawienie problemu ochrony doliny Środkowej Wisły i krajobrazu kulturowego w Kazimierskim Parku Krajobrazowym. W jej ramach uczestnicy obejrzeli m.in. wspaniałą, wysoką na 90 m „Skarpę Dobrską” (rezerwat przyrody chroniący mury kserotermiczne), a także kamieniołom w Bochojnie (z odsłonięciami w profilu geologicznym górnej kredy i trzeciorzędu).

Konferencji towarzyszyła otwarta w pierwszym dniu obrad wystawa fotograficzna zatytułowana „Krajobrazy nadwiślańskie”.

Uczestnicy konferencji otrzymali liczne materiały, w tym wydane drukiem teksty referatów, komunikatów i posterów, a także kalendarze na rok 2000, zawierające piękne fotografie nadwiślańskich krajo-

zów wykonane przez jednego z organizatorów, mgra Marka Kucharczyka.

Konferencja odbyła się w malowniczej scenerii Kazimierza Dolnego. Pod każdym względem była znakomita, za co należą się słowa gorącej podzięków wszystkim jej organizatorom.

Krystyna TOWPASZ

IX MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA EMBRIOLOGÓW ROŚLIN (KRAKÓW, 20–22 WRZEŚNIA 1999)

IX International Conference of Plant Embryologists
(Cracow, Poland, 20–22 September 1999)

Embriologią roślin przeżywa obecnie okres gwałtownego rozwoju. Zastosowanie technik biologii molekularnej przyniosło duży postęp w poznaniu biochemicznych i molekularnych mechanizmów, leżących u podstaw zjawisk reprodukcyjnych u roślin rozmnażających się seksualnie i apomiktycznie. Badania genetyczne pozwoliły na identyfikację mutacji zaburzających poszczególne etapy ontogenezy zarodka. W ostatnich latach zanotowano również znaczący postęp

Fot. 1. Prof. W. Froncisz, prorektor Uniwersytetu Jagiellońskiego przemawia w trakcie uroczystości otwarcia Konferencji (fot. A. Mróz).

Phot. 1. Prof. W. Froncisz, Vice Rector of the Jagiellonian University addressing the audience during opening ceremony (phot. A. Mróz).

w poznaniu procesu zapłodnienia u *Angiospermae*. Opracowany został system eksperymentalny umożliwiający zapłodnienie *in vitro* z użyciem izolowanych gamet. Należy jednak wyraźnie podkreślić, że w wielu ośrodkach na świecie nadal prowadzone są badania embriologiczne z zastosowaniem metod tradycyjnych, które są podstawą do badań na poziomie molekularnym.

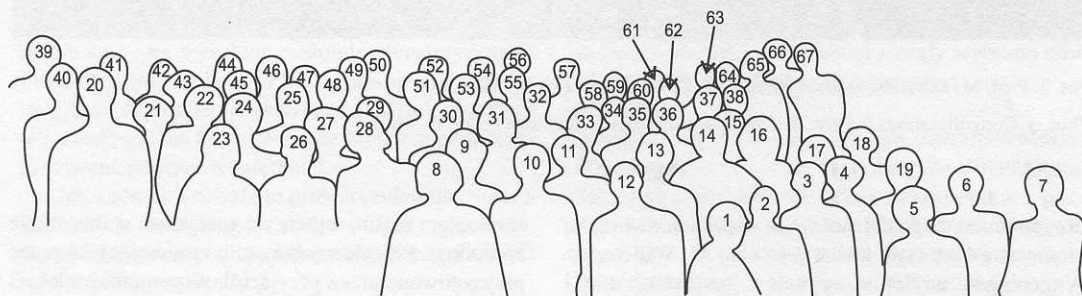
Wiele z omówionych wyżej zagadnień było przedmiotem rozważań na IX Międzynarodowej Konferencji Embriologów Roślin, która odbyła się w dniach 20–22 września br. w Krakowie. Konferencja, zorganizowana przez Zakład Cytologii i Embriologii Roślin Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, jest kontynuacją spotkań embriologów roślin z Czech, Słowacji i Polski, które rozpoczęły się przed kilkunastu laty. Przewodniczącym Komitetu Naukowego i Organizacyjnego Konferencji był niżej podpisany. Obrady odbywały się w Centrum Kongresowym Akademii Rolniczej.

W imieniu władz Uniwersytetu Jagiellońskiego uczestników powitał Prorektor UJ, Prof. Wojciech

Froncisz (Fot. 1). Honorowymi gośćmi Konferencji byli: Prof. Kazimierz Kowalski – Prezes Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie, Prof. Wincenty Kilarski – Dyrektor Oddziału Nauk Przyrodniczych PAU, Prof. Szczepan Biliński – Dziekan Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi UJ oraz Prof. Adam Zajac – Dyrektor Instytutu Botaniki UJ. Pozdrowienia i życzenia owocnych obrad przesłali: Prezes Polskiego Towarzystwa Botanicznego, Prof. Zbigniew Mirek oraz Prezydent Sexual Plant Reproduction Research Organization, Prof. Vipen K. Sawhney z Kanady.

W trakcie Konferencji odbyło się sześć sesji referatowych i dwie sesje posterowe. Sesje prowadzili: Tatyana B. Batygina (Rosja), Maria Charzyńska (Polska), Mauro Cresti (Włochy), Olga Erdelská (Słowacja), John Herr, Jr (USA), Anna Koltunow (Australia), Valayamghat Raghavan (USA), Michiel Willemse (Holandia) i Maciej Zenkteler (Polska).

Swoje prace prezentowało ponad 100 uczonych z 20 krajów z pięciu kontynentów (Fot. 2). Wielu z uczestników to uznane autorytety światowe w zakre-

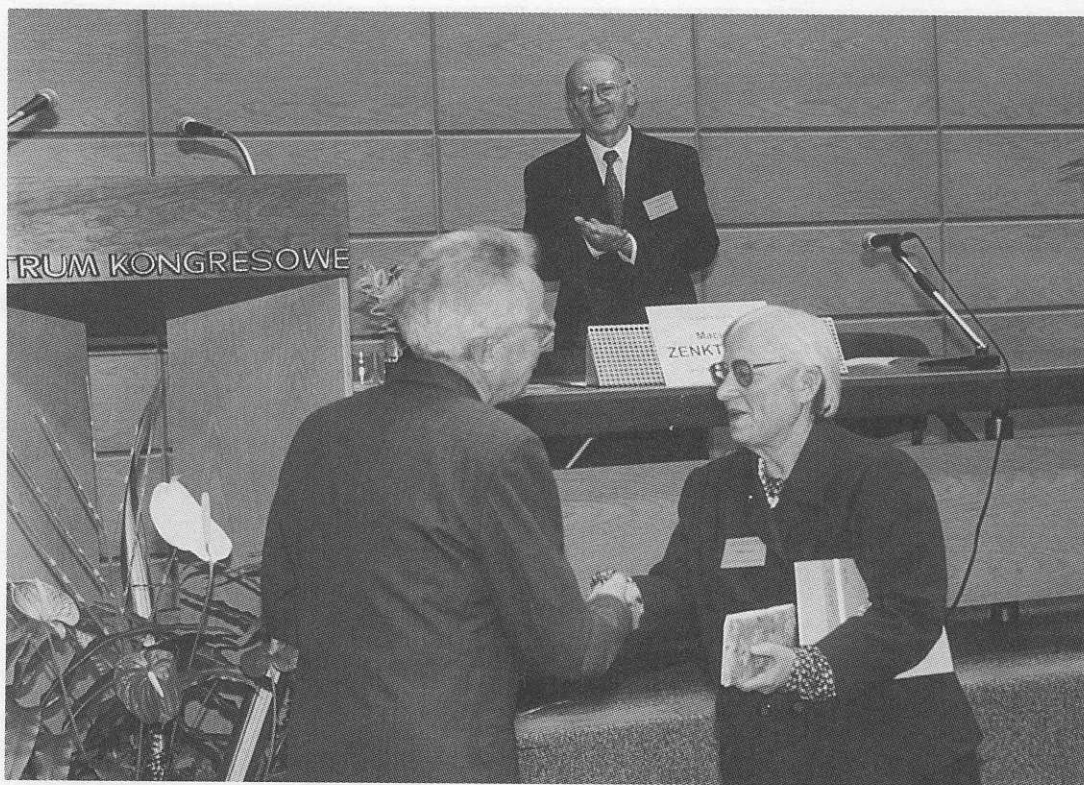
Fot. 2. Uczestnicy IX Międzynarodowej Konferencji Embriologów Roślin:

Phot. 2. The participants of IX International Conference of Plant Embryologists:

1 – R. Czapik, 2 – O. P. Kamelina, 3 – ?, 4 – M. P. Solntseva, 5 – R. Śnieżko, 6 – B. Stefaniak, 7 – M. Wijowska, 8 – T. B. Batygina, 9 – M. Zenkteler, 10 – V. Raghavan, 11 – I. Marcińska, 12 – L. Przywara, 13 – E. Matthys-Rochon, 14 – H. Lorz, 15 – A. Ozdoba, 16 – D. Tchórzewska, 17 – K. Musiał, 18 – J. Strubińska, 19 – J. Dubova, 20 – G. Góralski, 21 – ?, 22 – V. Capkova, 23 – ?, 24 – E. A. Bragina, 25 – R. Mól, 26 – E. V. Andronova, 27 – N. A. Zhinkina, 28 – E. Zenkteler, 29 – M. Charzyńska, 30 – ?, 31 – ?, 32 – A. M. Koltunov, 33 – M. Wędzony, 34 – O. Petraszczuk, 35 – J. Pietrusiewicz, 36 – K. Wiśniarczyk, 37 – A. Szozda, 38 – A. Woźny, 39 – T. Ilnicki, 40 – W. Hałdaś, 41 – F. Matzk, 42 – A. Czaplicki, 43 – ?, 44 – ?, 45 – ?, 46 – J. Rybczyński, 47 – ?, 48 – A. Jankun, 49 – V. Ondrej, 50 – J. Novotny, 51 – A. Niklas, 52 – A. Pindel, 53 – I. Szamrov, 54 – ?, 55 – M. Cresti, 56 – A. Van Lammeren, 57 – M. T. M. Villemse, 58 – E. Smirnova, 59 – T. Tykarska, 60 – M. Flis, 61 – ?, 62 – R. Izmailow, 63 – J. Zimny, 64 – E. Kuta, 65 – H. Bogunia, 66 – A. Kłysz, 67 – M. Popielarska (fot./phot. A. Mróz).

sie embriologii roślin. Podczas dwudniowych obrad uczestnicy wysłuchali 25 wykładów oraz obejrzeli ponad 60 posterów. Niemal wszystkie przedstawione referaty i posterki były na wysokim poziomie meryto-

rycznym. Dla autora niniejszego sprawozdania najciekawsze były wykłady: H. Lörza z Hamburga, który przedstawił wyniki badań nad zapłodnieniem *in vitro* izolowanych gamet u roślin okrytonasiennych (należą

Fot. 3. Prof. M. Zenkteler składa gratulacje Prof. R. Czapik (fot. A. Mróz).

Phot. 3. Congratulations to Prof. R. Czapik from Prof. M. Zenkteler (phot. A. Mróz).

przypomnieć, że prof. Lörz i jego współpracownicy są pionierami tego typu badań); wykład M. Willemse z Wageningen na temat sygnałów rozpoznawania i aktywacji podczas zapylania; M. Crestiego z Sieny na temat ruchu plemników i komórki generatywnej w łagiewce pyłkowej; oraz E. Matthys-Rochon z Lyonu na temat androgenezy. Dużym wydarzeniem był niewątpliwie wykład prof. V. Raghavana ze Stanów Zjednoczonych na temat stanu bieżącego i perspektyw badań nad embriogenezą u roślin. Prof. Raghavan, autor znakomitych, znanych na całym świecie podręczników z zakresu embriologii roślin, jest bez wątpienia jednym z najwybitniejszych współczesnych przedstawicieli tego nurtu botaniki.

Miłym i ważnym akcentem w czasie Konferencji było wręczenie p. Prof. dr hab. Romanie Czapik z Zakładu Cytologii i Embriologii Roślin UJ, specjalnego tomu *Acta Biologica Cracoviensia Series Botanica* (vol. 41, 1999), dedykowanego Jej z okazji 70. rocznicy urodzin. Prof. Czapik jest znanym w świecie em-

briologiem roślin, wybitnym specjalistą w dziedzinie apomiksji. Pięknie wydany tom zawierający 24 prace przygotowane przez przyjaciół, współpracowników i uczniów Pani Profesor, wręczył Jubilatce prof. Mauro Cresti z Uniwersytetu w Sienie. Następnie prof. Olga Erdelska z Bratysławy przekazała nadany Jubilatce przez Słowackie Towarzystwo Botaniczne specjalny medal. Wiele serdecznych słów i gratulacji pod adresem Prof. Czapik wygłosili prof. prof. Tatiana B. Batorygina z Sankt Petersburga, Maria Charzyńska z Uniwersytetu Warszawskiego, Józef Bednara z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie oraz Maciej Zenkteler z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (Fot. 3).

Spotkanie towarzyskie uczestników Konferencji odbyło się w Ośrodku Konferencyjno-Recepcyjnym Uniwersytetu Jagiellońskiego w Modlnicy k. Krakowa. Piękny, klasycystyczny, szlachecki dworek z końca XVIII w. zachwyił naszych gości i stworzył niepowtarzalną atmosferę (Fot. 4).

Fot. 4. Prezes Polskiego Towarzystwa Botanicznego, prof. Z. Mirek i dyrektor Instytutu Botaniki UJ, prof. A. Zajac w rozmowie z prof. R. Czapik (fot. A. Mróz).

Phot. 4. President of Polish Botanical Society, Prof. Z. Mirek and Director of Botanical Institute of the Jagiellonian University, Prof. A. Zajac with Prof. R. Czapik (phot. A. Mróz).

W ostatnim dniu Konferencji odbyła się wycieczka w Pieniny, połączona ze spływem Dunajcem. Wspaniała wrześniowa pogoda i cudowne pienińskie krajobrazy na pewno na długo zostaną w pamięci uczestników.

Podsumowując należy stwierdzić, że Konferencja była udana i na wysokim poziomie merytorycznym. Planowane jest wydanie w 2000 roku specjalnego tomu *Acta Biologica Cracoviensia Series Botanica (Proceedings)*, na który złożą się wybrane prace prezentowane podczas Konferencji.

Jak zauważono, była to prawdopodobnie ostatnia konferencja embriologów roślin w tym tysiącleciu. Ustalono, że następne spotkanie odbędzie się w 2002 roku w Nitrze na Słowacji.

Lesław PRZYWARA

Z ŻYCIA PTB POLISH BOTANICAL SOCIETY NEWS

POLSKIE TOWARZYSTWO BOTANICZNE W 1998 ROKU

Polish Botanical Society in 1998

I. DZIAŁALNOŚĆ ORGANIZACYJNA:

1. Zebrania plenarne Towarzystwa

W roku sprawozdawczym odbyły się w Warszawie 4 posiedzenia Zarządu Głównego: w dniu 28 marca, 14 września, 16 września i 5 grudnia.

W dniu 14 września 1998 roku odbyło się w Gdańsku 59 Walne Zgromadzenie Delegatów PTB. Wzięło w nim udział 108 osób. Podczas Zgromadzenia Walnego odczytano sprawozdania merytoryczne i finansowe z działalności Towarzystwa w latach 1995–1998 oraz dokonano wyboru nowych władz na następną kadencję. Podczas uroczystego posiedzenia plenarnego w dniu 15 września pięciu botanikom polskim oraz dwóm zagranicznym nadano godność Członka Honorowego PTB: prof. J. Wilkoń-Michalskiej, prof. M. Olszewskiej, prof. K. Wasylikowej, prof. J. Siemińskiej, prof. B. Polakowskiemu, prof. H. Sukoppowi (Niemcy) i prof. M. Crestiemu (Włochy). Dziesięć osób i instytucji uhonorowano Medalem im. prof. B. Hryniewieckiego za popularyzację wiedzy botanicznej: prof. H. Piotrowską, prof. K. Rostańskiego, prof. R. Olaczka, prof. K. Tobolskiego, prof. W. Wojewodę, Muzeum Ziemi PAN (prof. K. Jakubowski), Lubuski Klub Przyrodników (dr A. Jermaczek), Ojcowski Park Narodowy (mgr R. Suchanek), państwa Walencików. Za szczególnie cenne publikacje naukowe trzem osobom wręczono Medal im. prof. W. Szafera: prof. K. Browiczowi, prof. Z. Hejnowiczowi, dr hab. D. Szlachetce.

2. Nowe władze PTB

Podczas Walnego Zgromadzenia Delegatów PTB w dniu 14 września 1998 roku zostały wybrane nowe władze PTB. Ich skład podano poniżej:

Prezydium:

Prezes:	prof. dr hab. ZBIGNIEW MIREK
Wiceprezes:	dr MAŁGORZATA WIERZBICKA
Sekretarz generalny:	dr ALINA STACHURSKA
Z-ca Sekretarza:	prof. dr hab. TOMASZ MAJEWSKI
Skarbnik:	dr ANNA DROZDOWICZ
Z-ca skarbnika:	dr hab. JAN RYBCZYŃSKI
Redaktor Wydawnictw PTB:	

prof. dr hab. KRYSZYNA CZYŻEWSKA

Członek Prezydium odpowiedzialny za upowszechnianie nauki:

prof. dr hab. MARIA ŁAWRYNOWICZ

Członek Prezydium odpowiedzialny za Bibliotekę i Archiwum: prof. dr hab. TOMASZ MAJEWSKI
Członkowie Zarządu Głównego z wyboru Walnego Zgromadzenia Delegatów:

prof. dr hab. LUBOMIRA BURCHARDT
prof. dr hab. JANUSZ FALIŃSKI
prof. dr hab. GRZEGORZ JACKOWSKI
prof. dr hab. TADEUSZ KORNIAK
dr hab. STEFANIA LOSTER
prof. dr hab. ZOFIA STARCK
prof. dr hab. RENATA ŚNIEŻKO
prof. dr hab. STEFAN ZAJĄCZKOWSKI

Komisja rewizyjna

przewodniczący: prof. dr hab. STANISŁAW CIEŚLIŃSKI
Z-ca przewodniczącego

dr MARIA GÓRSKA-ZAJĄCZKOWSKA

sekretarz: prof. dr hab. JANINA JAKUBOWSKA-GABARA

członkowie: prof. dr hab. ZBIGNIEW DZWONKO

prof. dr hab. MARIA DYNOWSKA

prof. dr hab. TADEUSZ KIMSZA

II. DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA

Towarzystwo nie prowadzi bezpośredniej działalności naukowej. Uczestniczy jednak w jej organizacji, koordynacji i upowszechnianiu. Oddziały Towarzystwa organizują regularne posiedzenia naukowe. W roku 1998 odbyły się 134 posiedzenia oddziałów, w ramach których wygłoszono 156 referatów (Tab. 1), 11 sesji, sympozjów i konferencji organizowanych przez Sekcje. W roku tym odbył się także 51 Zjazd członków Towarzystwa, w którym wzięło udział 788 osób.

1. Sesje, sympozja i konferencje zorganizowane lub współorganizowane przez sekcje i oddziały Towarzystwa (w porządku chronologicznym):

- konferencja „Szata roślinna Pojezierzy Wschodniobałtyckich i krain sąsiednich oraz problemy jej ochrony” – 25–27.02.1998, Olsztyn – zorganizowana przy współudziale członków O. Olsztyńskiego;
- Sesja Naukowa „Pogranicze nauk botanicznych i humanistycznych jako obszar inspiracji badawczych” – 26.04.1998, Warszawa – Sekcja Historii Botaniki;
- Seminarium Sekcji Ogrodów Botanicznych i Arboretów w Arboretum w Bolestraszczykach – 1.05.1998;
- XVII Międzynarodowe Sympozjum Sekcji Fykologicznej „Glony jako uniwersalne bioindykatory degradacji środowiska przyrodniczego ze szczególnym uwzględnieniem estuarium Odry” – 7–11.05.1998, Łukęcin – Sekcja Fykologiczna;
- współorganizacja XXIII Konferencji Embriologicznej – 13–16.05.1998, Kiekrz k. Poznania – Sekcja Anatomii, Cytologii i Embriologii Roślin;
- współorganizacja V Europejskiej Konferencji Paleobotaniczno-Palinologicznej – 26–30.06. 1998, Kraków – Sekcja Paleobotaniczna;
- Sympozjum Sekcji ACER – 27.06.1998, Warszawa – Sekcja Anatomii, Cytologii i Embriologii Roślin;
- Warsztaty Edukacyjne dla pracowników ogrodów botanicznych i parków narodowych – 13–17.07.1998 zorganizowane w Warszawie przez członków Sekcji Ogrodów Botanicznych i Arboretów;
- 51 Zjazd PTB w Gdańsku – 15–19.09.1998 („Botanika polska u progu XXI wieku”) – zorganizowany

przez Oddział Gdański PTB. Wzięło w nim udział 788 osób z polskich ośrodków naukowych oraz 17 gości zagranicznych. Podczas zjazdu odbyły się spotkania wszystkich sekcji PTB. Ogółem wygłoszono 186 referatów i zaprezentowano 386 posterów. Na zakończenie zjazdu odbyło się 9 sesji terenowych;

– współorganizacja Sesji Naukowej „Plant Transport Systems and Pathogens” 16.10.1998, Warszawa – O. Warszawski;

– Sesja Naukowa „Badania środowiska wodnego” – 20.11.1998, Warszawa – O. Warszawski;

– współorganizacja Wrocławskiego Festiwalu Nauki – O. Wrocławski;

– organizacja sesji terenowych w ramach Sympozjum Polskiego Towarzystwa Geograficznego „Przemiany środowiska geograficznego obszarów górskich w Polsce i jego stan współczesny” – O. Kielecki.

2. Działalność członków Towarzystwa na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego:

- współpraca z Wojewódzkimi Komisjami Ochrony Przyrody, Konserwatorami Przyrody, Wydziałami Ochrony Środowiska i innymi urzędami oraz organizacjami ochrony przyrody – Oddziały: Bydgoski, Gdański, Kielecki, Krakowski, Lubelski, Łódzki, Olsztyński, Poznański, Skierniewicki, Szczeciński, Śląski, Toruński, Wrocławski;
- uczestnictwo w radach naukowych parków narodowych, krajobrazowych – Oddziały: Gdański, Kielecki, Krakowski, Lubelski, Olsztyński, Poznański, Skierniewicki, Szczeciński, Toruński, Wrocławski;
- uczestnictwo w pracach Komitetu Ochrony Przyrody PAN – Oddziały: Gdański, Kielecki, Krakowski, Łódzki, Poznański, Warszawski, Wrocławski;
- wykonywanie ekspertyz przyrodniczych, udział w pracach inwentaryzacyjnych na terenach chronionych itp. – Oddziały: Kielecki, Lubelski, Łódzki, Poznański, Skierniewicki, Szczeciński, Wrocławski;
- współudział w przygotowywaniu projektów obszarów chronionych i opracowywaniu planów ochrony – Oddziały: Krakowski, Lubelski, Skierniewicki, Szczeciński;
- współpraca z regionalnymi dyrekcjami lasów państwowych – Oddziały: Gdański, Krakowski, Poznański;
- współpraca z ośrodkami edukacji ekologicznej – Oddziały: Gdański, Krakowski, Lubelski, Poznański, Śląski;
- współpraca z regionalnymi muzeami – Oddziały: Gdański, Krakowski, Toruński;
- współpraca z LOP – Oddziały: Bydgoski, Gdański, Krakowski, Lubelski, Łódzki, Olsztyński, Skierniewicki, Sekcja Dendrologiczna;
- współpraca z Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska – Oddział Śląski;

Tabela 1. Oddziały PTB w 1998 r.

Nr	Nazwa Oddziału	Przewodniczący Oddziału	Członkowie									Posiedzenia naukowe				Liczba członków wspieraj.
			liczba członków						przyjęto	skreślono wystąpiło	zmarło	liczba pos.	liczba ref.	liczba preleg.		
			zw.	nadzw.	hon.	zagr.	em.	razem						kraj.	zagr.	
1	Białostocki	dr Ilona Lengiewicz	31	–	–	–	–	31	15	–	–	4	5	5	–	–
2	Bydgoski	dr Maciej Korczyński	10	28	–	–	–	38	3	–	–	4	7	7	–	–
3	Gdański	prof. dr hab. Wiesław Fałtynowicz	62	12	1	–	–	75	5	–	–	5	4	4	–	–
4	Kielecki	dr Janusz Łuszczynski	24	–	–	–	–	24	–	2	–	1	1	1	–	–
5	Krakowski	dr hab. Andrzej Jankun	145	17	4	5	–	166	19	1	1	26	32	37	1	–
6	Lubelski	dr hab. Bożenna Czarnecka	97	2	1	7	–	100	7	5	2	7	7	7	3	–
7	Łódzki	prof. dr hab. Janusz Hereźniak	48	45	2	–	5	105	7	1	2	8	8	8	–	3
8	Olsztyński	prof. dr hab. Benon Polakowski	34	16	–	–	–	51	7	–	–	7	7	6	1	–
9	Poznański	prof. dr hab. Maciej Zenkteler	120	32	–	–	28	180	13	19	1	23	23	23	–	–
10	Skierniewicki	dr hab. Andrzej Przybyła	36	3	1	–	–	41	3	7	–	16	16	32	1	1
11	Szczeciński	dr hab. Stefan Friedrich	15	35	–	–	–	50	15	2	–	6	10	10	–	2
12	Śląski	prof. dr hab. Stanisław Wika	36	39	–	–	–	80	3	–	–	3	3	2	1	–
13	Toruński	dr hab. Wanda Gugnacka-Fiedor	44	12	1	–	–	56	3	1	–	8	7	12	1	–
14	Warszawski	dr hab. Grażyna Garbaczewska	222	63	5	–	29	290	8	–	–	7	17	17	3	–
15	Wrocławski	prof. dr hab. Beata Zagórska-Marek	64	14	2	–	–	107	5	2	1	9	9	9	–	–
		RAZEM	988	318	17	12	62	1394	113	41	7	134	156	180	11	6

Tabela 2. Sekcje PTB w 1998 r.

Nr	Sekcja	Przewodniczący Sekcji	Data wyboru obecnych władz	Liczba członków	Spotkania ogólnosekcyjne			
					liczba spotkań	liczba uczestnik.	liczba referatów	liczba posterów
1	Anatomii, Cytologii i Embriologii Roślin	prof. dr hab. Maria Charzyńska	27.06.1998	93	2*	b.d.	20*	83*
2	Briologiczna	prof. dr hab. Maria Krzakowa	06.1995	28	2	b.d.	8	3
3	Dendrologiczna	prof. dr hab. Władysław Bugała	16.09.1998	120	1	60	15	7
4	Fizjologii i Biochemii Roślin	prof. dr hab. Barbara Tomaszewska	16.09.1998	271	1	100	15	100
5	Fykologiczna	prof. dr hab. Iwo Wojciechowski	10.05.1996	126	1	99	21	27
6	Geobotaniki i Ochrony Szaty Roślinnej	dr Anna J. Kwiatkowska	03.1995	120	1	b.d.	63	129
7	Historii Botaniki	dr hab. Alicja Zemanek	25.04.1996	37	2	68	14	–
8	Kultur Tkankowych Roślin	dr hab. Jan Rybczyński	23.09.1994	37	1**	b.d.	20**	83**
9	Lichenologiczna	prof. dr hab. Wiesław Fałtynowicz	15.09.1998	44	1	34	10	14
10	Mikologiczna	prof. dr hab. Alina Skirgiełło	16.09.1998	125	1	b.d.	7	
11	Ogrodów Botanicznych i Arboretów	mgr inż. Łucja Świtłło	26.06.1997	65	2	55	7	13
12	Paleobotaniczna	doc. dr hab. Ewa Zastawniak	17.05.1997	50	1	b.d.	13	4

* wspólnie z Sekcją 8

** wspólnie z Sekcją 1

– wielu członków O. Śląskiego aktywnie uczestniczy w organizowaniu Górnośląskiego Ogrodu Botanicznego w Mikołowie;

– w związku z projektem olimpiady zimowej w Zakopanem i jej bezpośrednim zagrożeniem dla przyrody Tatrzańskiego Parku Narodowego, skierowano „List otwarty” do władz Rzeczypospolitej Polskiej oraz do przewodniczącego Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego.

3. Współpraca naukowa z innymi Towarzystwami i organizacjami na terenie kraju:

– współpraca z ogólnopolskimi towarzystwami naukowymi: – z Polskim Towarzystwem Biochemi-

cznym – O. Łódzki, PT Ekologicznym – O. Olsztyński, PT Farmakologicznym – Sekcja Mikologiczna, PT Fitopatologicznym – O. Olsztyński, Sekcja Mikologiczna, PT Gleboznawczym – O. Olsztyński, PT Higienicznym – Sekcja Mikologiczna, PT Hydrologicznym – O. Olsztyński, PT Lekarskim – Sekcja Mikologiczna, PT Nauk Agrotechnicznych – O. Olsztyński, PT Parazytologicznym – O. Olsztyński, PT Przyrodników im. M. Kopernika – O. Krakowski, O. Toruński, PT Zakażeń Szpitalnych – Sekcja Mikologiczna, PT Zoologicznym – O. Toruński, Polskim Stowarzyszeniem Mykologów Budownictwa – Sekcja Mikologiczna;

- współpraca z regionalnymi towarzystwami naukowymi – Oddziały: Kielecki, Lubelski, Łódzki, Szczeciński, Toruński, Wrocławski;
- współpraca z Ogrodami Botanicznymi – Oddziały: Krakowski, Łódzki, Wrocławski, Sekcja Historii Botaniki;
- współpraca z LOP i PTTK – Oddziały: Bydgoski, Gdański, Krakowski, Lubelski, Łódzki, Olsztyński, Skierniewicki, Sekcja Dendrologiczna;
- wielu członków PTB stale współpracuje z Komitetem Badań Naukowych jako członkowie zespołów i komisji oraz jako recenzenci. Wielu członków uczestniczy także w pracach Komitetów PAN (Komitet Botaniki, Komitet Ochrony Przyrody, Komitet Człowiek i Środowisko i inne).

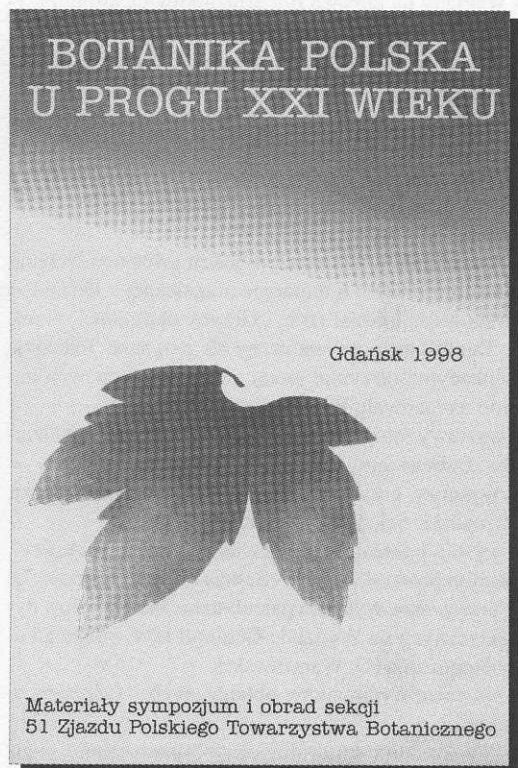
III. DZIAŁALNOŚĆ W ZAKRESIE POPULARYZACJI WIEDZY BOTANICZNEJ

- wykłady, szkolenia, zajęcia plenerowe dla uczniów szkół podstawowych i średnich oraz dla studentów – Oddziały: Bydgoski, Gdański, Kielecki, Lubelski, Łódzki, Olsztyński, Poznański, Skierniewicki, Szczeciński, Śląski, Toruński, Sekcja Dendrologiczna, Sekcja Mikologiczna;
- prowadzenie studiów podyplomowych w zakresie ochrony środowiska – Oddziały: Gdański, Lubelski;
- program edukacyjny „Czysta Wisła i Rzeka Przemyśl” mający na celu aktywne włączenie uczniów szkół podstawowych i średnich do aktywnego uczestniczenia w monitoringu i ochronie środowiska – Oddziały: Gdański, Wrocławski, Sekcja Lichenologiczna;
- przygotowywanie i przeprowadzenie olimpiady biologicznej dla uczniów szkół średnich – Oddziały: Białostocki, Bydgoski, Gdański, Kielecki, Krakowski, Łódzki, Szczeciński, Śląski, Sekcja Anatomii, Cytologii i Embriologii Roślin, Sekcja Paleobotaniczna;
- opieka i współpraca ze studenckimi kołami naukowymi – Oddziały: Białostocki, Szczeciński;
- udział w audycjach radiowych i telewizyjnych – Oddziały: Krakowski, Lubelski, Łódzki, Olsztyński, Sekcja Mikologiczna;
- współpraca z Ligą Ochrony Przyrody – Oddziały: Bydgoski, Gdański, Lubelski; Łódzki, Olsztyński, Sekcja Dendrologiczna;
- współpraca z PTTK – Oddziały: Bydgoski, Łódzki, Szczeciński, Toruński;
- współudział w organizacji Dni Różaneczników i Azalii w Arboretum Kórnickim 16–17.05. i 23–24.05.1998 – Oddział Poznański i Sekcja Dendrologiczna;
- współpraca z Centrum Edukacji Ekologicznej – Oddziały: Gdański, Krakowski, Lubelski, Śląski;

- wykłady na kursach dla Strażników Ochrony Przyrody – Oddział Łódzki;
- projektowanie i opracowywanie ścieżek dydaktyczno–przyrodniczych – Oddział Gdański;
- udział w cyklu wykładów popularyzatorskich pod wspólną nazwą „Niedzielne Spotkania w Ogróde Botanicznym UJ” organizowanych przez Ogród Botaniczny Uniwersytetu Jagiellońskiego – Oddział Krakowski;
- działalność w zakresie produkcji i rozpowszechniania filmów video o tematyce botanicznej – Oddziały: Krakowski, Łódzki (film „Grzyby chronione” w reż. R. Dembskiego przygotowany dla programu Telewizja Edukacyjna otrzymał jedną z czterech głównych nagród na festiwalu Filmów Przyrodniczych);
- wystawy fotograficzne – przy współudziale Oddziałów: Lubelskiego, Łódzkiego, Toruńskiego;
- wystawy grzybów – Oddziały: Lubelski, Łódzki, Poznański, Sekcja Mikologiczna;
- wystawy tematyczne: „Zwierzęta Epoki Lodowej”, „Zanim powstał węgiel” – Sekcja Paleobotaniczna (O. Warszawski), wystawa paleobotaniczna dla celów dydaktycznych na Wydziale Geologii UW – Sekcja Paleobotaniczna (O. Warszawski);
- wystawa wydawnictw botanicznych – Oddział Łódzki;
- XV konkurs dendrologiczny organizowany przez Oddział Łódzki i Sekcję Dendrologiczną;
- konkurs na najlepsze prace magisterskie o tematyce botanicznej – Oddział Toruński;
- konkursy przyrodnicze, rysunkowe i fotograficzne dla dzieci organizowane przez członków Sekcji Ogródów Botanicznych i Arboretów;
- olimpiada ekologiczna – Oddział Łódzki;
- współpraca z lekarzami w zakresie profilaktyki i leczenia alergii pyłkowych – Oddział Gdański;
- pomoc w prowadzeniu prywatnego Gołubieńskiego Ogródu Botanicznego państwa Butowskich, pełniące go ważną funkcję dydaktyczną i popularyzatorską w regionie – Oddział Gdański;
- program monitoringu porostów na terenie zlewni eksperymentalnej w Wigierskim Parku Narodowym;
- konsultacje botaniczne.

IV. WSPÓŁPRACA NAUKOWA Z ZAGRANICĄ

- Sekcja Fizjologii i Biochemii Roślin jest członkiem Federacji Europejskich Towarzystw Fizjologii Roślin (FESPP) oraz członkiem International Association of Plant Physiologists (IAPP);
- Sekcja Lichenologiczna współpracuje z British Lichen Society, Nordic Lichen Society, Bryologiccko–Lichenologicke Sekce CBS,

– prof. M. Ławrynowicz z Sekcji Mikologicznej jest prezydentem European Council for Conservation of Fungi z siedzibą w Sienie.

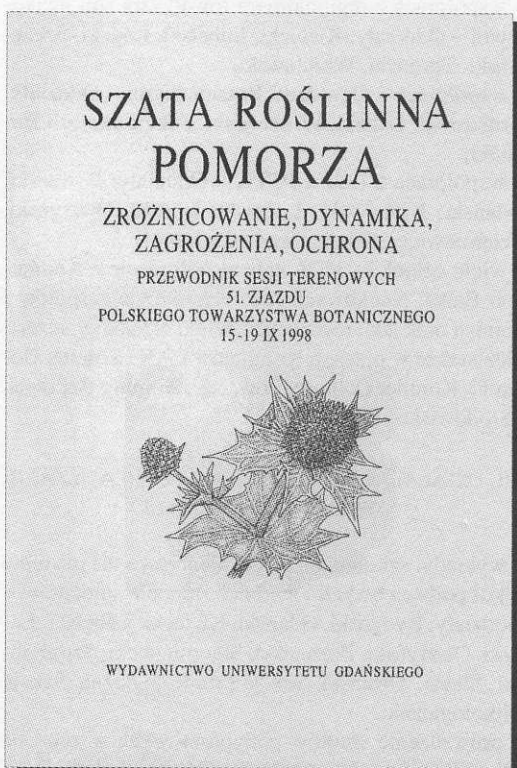
V. DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA

W 1998 roku Towarzystwo prowadziło działalność wydawniczą korzystając z pomocy finansowej Komitetu Badań Naukowych. Z funduszy przyznanych na 1998 r. wydano ogółem ok. 170 arkuszy wydawniczych:

- *Acta Societatis Botanicorum Poloniae* – 56 arkuszy
- *Wiadomości Botaniczne* vol. 42 – 25 arkuszy
- *Acta Mycologica* vol. 33 z. 1, z. 2 – 24 arkusze
- *Acta Agrobotanica* vol. 51 – 20 arkuszy
- *Rocznik Dendrologiczny* vol. 46 – 15 arkuszy
- *Monographiae Botanicae* vol. 82, 83, 84 – 29,5 arkusza (vol. 84–9,5 arkusza – został wydrukowany na koszt autora)
- *Biuletyn Ogrodów Botanicznych* – 10 arkuszy

Publikacje książkowe finansowane przez Towarzystwo:

- materiały wydane z okazji 51 Zjazdu PTB: program, streszczenia referatów i posterów („*Botanika polska u progu XXI wieku. Materiały*

sympozjum i obrad sekcji 51 Zjazdu Polskiego Towarzystwa Botanicznego. Gdańsk, 15–19 września 1998”, red. J. Miądlukowska), przewodnik sesji terenowych („*Szata roślinna Pomorza. Zróżnicowanie, dynamika, zagrożenia, ochrona. Przewodnik Sesji Terenowych 51 Zjazdu Polskiego Towarzystwa Botanicznego, 15–19 września 1998*”, red. J. Herbich, M. Herbich);

- tomy *Phytocoenosis* związane z programem CRYPTO.
- współudział w finansowaniu „*Studies in Renaissance Botany*” red. A. Zemanek, Z. Mirek, (Polish Botanical Studies 1998, Guidebook Series No 20) ss. 230.

Funkcje redaktorów naczelnych poszczególnych wydawnictw PTB pełniły następujące osoby:

- prof. dr hab. Mieczysław Czekalski – *Rocznik Dendrologiczny*,
- prof. dr hab. Krystyna Czyżewska – *Monographiae Botanicae*,
- prof. dr hab. Jerzy Fabiszewski – *Acta Societatis Botanicorum Poloniae*,
- doc. dr hab. Jerzy Puchalski – *Biuletyn Ogrodów Botanicznych, Muzeów i Zbiorów*,
- prof. dr hab. Marian Saniewski – *Acta Agrobotanica*,

- prof. dr Alina Skirgiełło – *Acta Mycologica*,
- dr hab. Bogdan Zemanek – *Wiadomości Botaniczne*.

Działalność wydawnicza prowadziły też oddziały i sekcje Towarzystwa. W oddziale krakowskim wydano cztery kolejne numery *Biuletynu Informacyjnego* (44 – 47) zawierającego programy posiedzeń „czwartkowych” oraz bieżące informacje. Podobne biuletyny są wydawane także w innych ośrodkach.

Ukazały się również materiały pokonferencyjne XVII Sympozjum Sekcji Fykologicznej oraz spis członków Sekcji Fykologicznej. Sekcja Paleobotaniczna wydała materiały związane z 5 Europejską Konferencją Paleobotaniczno-Palinologiczną.

Nakładem Wydawnictwa Uniwersytetu Łódzkiego ukazały się materiały pokonferencyjne związane z 12. Spotkaniem Lichenologów Polskich „Różnorodność biologiczna porostów” pod redakcją K. Czyżewskiej.

W roku sprawozdawczym Komitet Badań Naukowych drastycznie zmniejszył fundusze na wydawnictwa. Nie przyznano w ogóle pieniędzy na *Erica Polonica*, czego skutkiem było podjęcie decyzji o rezygnacji z wydawania tego tytułu. Znacznie zmniejszono także kwoty przyznawane na *Wiadomości Botaniczne* (60%) oraz *Biuletyn Ogrodów Botanicznych, Muzeów i Zbiorów* (50%). Nie przyznano również funduszy na jubileuszowe wydawnictwo książkowe poświęcone 75-letniej historii PTB.

VI. BIBLIOTEKA PTB

Opracowany księgozbiór Biblioteki PTB obejmował na koniec roku 1998:

- 6361 vol. wydawnictw zwartych (w tym 19 starodruków)
- 18023 odbitek i broszur
- 19839 vol., 797 tytułów wydawnictw ciągłych

Gromadzenie zbiorów w 1998 roku oparte było wyłącznie na wpływach z wymiany zagranicznej i krajowej oraz częściowo z darów. Natomiast wydawnictwa PTB zarówno na wymianę, jak i do księgozbioru Biblioteka otrzymuje od Zarządu Głównego bezpłatnie.

Biblioteka utrzymuje kontakty wymiany wydawnictw z 306 kontrahentami zagranicznymi i 12 bibliotekami polskimi.

W 1998 roku z wymiany zagranicznej do biblioteki wpłynęły: 1 książka i 317 egzemplarzy czasopism (121 woluminów, 100 tytułów) o łącznej wartości 15.812 zł. Biblioteka wysyła rocznie od 1500 do 2000 egzemplarzy.

VII. DANE LICZBOWE O DZIAŁALNOŚCI STATUTOWEJ TOWARZYSTWA W 1998 ROKU

W roku sprawozdawczym Towarzystwo liczyło 1394 członków, w tym 988 zwyczajnych, 318 nadzwyczajnych i 17 honorowych; przyjęto 113 nowych członków, skreślono lub wystąpiło z PTB 41 osób, a 7 członków Towarzystwa zmarło (prof. A. Środoń – O. Krakowski, prof. B. Rodkiewicz – O. Lubelski, dr B. Taranowska – O. Lubelski, dr W. Jaroniewski – O. Łódzki, dr J. Wiśniewski – O. Łódzki, prof. M. Zieliński – O. Poznański, prof. W. Czerwiński – O. Wrocławski). Szczegółowe dane oddziałów i sekcji znajdują się w Tabelach 1 i 2.

Alina STACHURSKA

„CZWARTKI BOTANICZNE” W ODDZIALE KRAKOWSKIM PTB W II KWARTALE 1999 R.

„Botanical Thursdays” at the Polish Botanical Society, Cracow Division, in the 2nd quarter of 1999

Pierwsze kwietniowe posiedzenie odbyło się w Instytucie Nauk Geologicznych PAN w Krakowie, przy ulicy Senackiej 1. Mgr Małgorzata Ćwizewicz i mgr Barbara Kietlińska-Michalik zaprezentowały wybrane kolekcje flory kopalnej znajdujące się w zbiorach Muzeum Geologicznego ING PAN w Krakowie. Uczestnicy mieli możliwość obejrzenia nie eksponowanych na co dzień okazów flory (w tym holotypów) ze zbiorów m.in. F. Tondery i B. Rydzewskiego (karbon) oraz M. Raciborskiego (perm i mezozoik). Zwiedzono także stałą ekspozycję w Muzeum. Posiedzenie w dniu 15 kwietnia rozpoczęło się od uczczenia minutą ciszy zmarłych członków Oddziału, dr Heleny Tomczyk i dr Zofii Zwolińskiej, następnie doc. dr hab. Ewa Zastawniak przedstawiła informacje z posiedzenia Zarządu Głównego PTB, które odbyło się 20 marca w Warszawie, a dr Teresa Cybularz (Akademia Rolnicza) wygłosiła referat „Choroby wirusowe wybranych gatunków storczyków szklarniowych – historia, stan bieżący i perspektywy ich ograniczenia”. Tydzień później Oddział gościł dr hab. Adama Barcikowskiego z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, który przedstawił referat „Problemy ekologii roślinności lądowej Wyspy Króla Jerzego (Antarktyka)”. Dnia 29 kwietnia mgr Bartłomiej de Lorme (Katedra Stratygrafii i Geologii Regionalnej AGH) wygłosił referat „Zastosowanie metody dendrochronologicznej na przykładzie drewnianych obudów w żylcowej Kopalni Soli w Bochni”.

W maju odbyły się trzy posiedzenia. Dnia 6 maja

dr inż. Adam Walanus przedstawił referat „Koniec nauki według książki J. Horgana pod tym samym tytułem”. Dnia 20 maja dr Marek Krywult (Instytut Botaniki PAN) wygłosił referat „Aktywność reduktazy azotanowej jako wskaźnika dolistnego wiązania azotanów z opadu atmosferycznego w lasach tropikalnych”. Tydzień później Oddział gościł prof. dr Larsa Königssona ze Szwecji, który przedstawił wyniki badań palinologicznych torfowisk z rejonu Nowogrodu.

Tradycyjnie na ostatnim przed wakacjami spotkaniu, 10 czerwca, odbyła się wizyta w Ogrodzie Botanicznym UJ, prowadzona przez dyrektora Ogrodu dr hab. Bogdana Zemanka. Po zapoznaniu się z nowościami w kolekcjach Ogrodu uczestnicy zostali zaproszeni na projekcję filmu o Ogrodzie Botanicznym UJ oraz poczęstunek w odnowionych pomieszczeniach w podziemiach Collegium Śniadeckiego.

Wszystkie spotkania z wyjątkiem pierwszego i ostatniego odbyły się tradycyjnie o godzinie 18⁰⁰, w sali konferencyjnej Instytutów Botaniki UJ i PAN, przy ul. Lubicz 46 w Krakowie. Serdecznie zapraszamy Botaników z innych Oddziałów do wygłaszania referatów na „Czwartkach botanicznych” w Krakowie.

Sławomir FLORJAN

VARIA

ZAGROŻENIE PYŁKIEM *AMBROSIA* W EUROPIE

Threat of airborne pollen of *Ambrosia* in Europe

WSTĘP

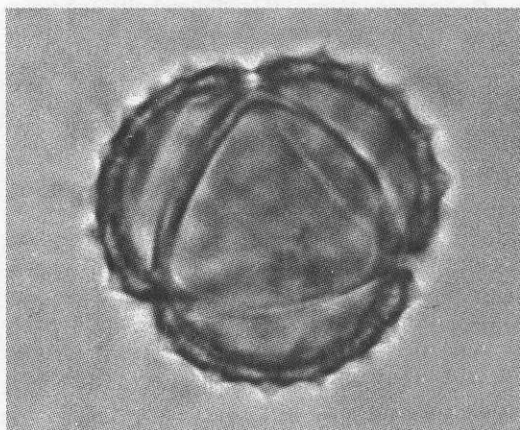
Ambrosia, należąca do rodziny *Asteraceae*, to niepozorna roślina o wzroście zazwyczaj poniżej 1 m, łodydze pokrytej włoskami, z naprzeciwległymi lub skrętoległymi liśćmi i zielonożółtymi kwiatostanami (Fot.1). Jeden okaz *Ambrosia* wytwarza w sezonie dziesiątki, a nawet setki milionów ziaren pyłku łatwo unoszonych w powietrzu i zawierających najsilniejszy wśród znanych alergenów (Fot. 2). Rodzaj ten pochodzi prawdopodobnie z południowej części Ameryki Północnej.

W toku rozwoju ewolucyjnego roślina zmieniła sposób zapylania z owadopylnego na wiatropylny. W południowo-zachodniej części kontynentu amerykańskiego większość gatunków to rośliny wieloletnie, ale w miarę przemieszczania się na północ stwierdza się

Fot. 1. *Ambrosia artemisiifolia*, teren dworca kolejowego Kraków-Płaszów (fot. A. Mróz)

Phot. 1. *Ambrosia artemisiifolia*, railway station area, Kraków-Płaszów (phot. A. Mróz)

Fot. 2. Ziarno pyłku *Ambrosia artemisiifolia* (powiększenie 1000x) (fot. S. Florjan)

Phot. 2. Pollen grain of *Ambrosia artemisiifolia* (1000x) (phot. S. Florjan)

dominację gatunków jednorocznych [5]. We wschodniej części kontynentu, o bardziej umiarkowanym klimacie, gdzie głównym typem roślinności są lasy, *Ambrosia* nie znajduje odpowiednich warunków do rozwoju.

Pierwsze doniesienia o występowaniu *Ambrosia* w Europie pochodzą z XIX wieku, ale istotnym składnikiem roślinności stała się po I wojnie światowej. Nasiona tej rośliny były bowiem zawlekane z transportem amerykańskiego zboża na teren byłego cesarstwa Austro-Węgierskiego, wskutek czego zadomowiła się na stałe w tej części kontynentu. Warunki klimatyczne – suchy klimat stepowy – były tutaj podobne do tych, jakie panowały w naturalnym obszarze występowania *Ambrosia* w Północnej Ameryce. Te warunki klimatyczne spowodowały, że jednoroczne osobniki *Ambrosia* zmieniły fenologię swojego kwitnienia z późnego lata na okres środka lata, a stężenie pyłku mogło osiągać poziom wyższy niż obserwowany we wschodniej Kanadzie (w Montrealu pyłek *Ambrosia* stanowi 1/3 sumy rocznej pyłku i w zależności od warunków klimatycznych danego roku powoduje 50–75% przypadków sezonowych objawów nieżyty nosa [5]).

Od czasu do czasu pojawiały się w całej Europie w pobliżu wybrzeży portowych i młynów, a więc w miejscach przeładunku importowanej z Ameryki pszenicy, efemeryczne stanowiska *Ambrosia*. Pod koniec lat siedemdziesiątych obserwowano występowanie *Ambrosia* w uprawach kukurydzy na terenach Słowenii i Chorwacji. W kilka lat później roślina ta była notowana w obrębie węgierskich miast. W ostatnich 5–10 latach doniesienia z Włoch potwierdziły obecność roślin i pyłku *Ambrosia*, a także objawów uczuleń na jej pyłek w północnej części kraju.

Rodzaj *Ambrosia* zawiera około 42 gatunki, ale w Europie występuje tylko 5: *A. artemisiifolia* L., *A. trifida* L., *A. psilostachya* D. C., *A. tenuifolia* Sprengel i *A. maritima* L. Jedynym gatunkiem rodzimym w Europie jest *A. maritima*. Występuje on na nadmorskich piaszczystych rejonie śródziemnomorskim. Wzdłuż wybrzeży Morza Północnego pojawia się również na wyizolowanych stanowiskach *A. psilostachya* (= *A. coronopifolia* Torrey & Gray). Powszechnie w Europie występuje *A. artemisiifolia* (= *A. elatior* L.), dużo rzadziej notowano przypadki występowania *A. trifida* [5, 6].

Około trzydzieści lat temu wśród europejskich alergologów panowała opinia, że *Ambrosia* nie występuje w Europie i co za tym idzie, nie istnieje problem uczuleń na pyłek tej rośliny. Znany był fakt występowania *Ambrosia* w dolinie Rodanu we Francji, na południe od Lyonu, ale uważano, że jest to zjawisko lokalne. Jednak w ostatnich latach opinia ta musiała

ulec zmianie, ponieważ notuje się coraz większą liczbę osób uczulonych na pyłek tej rośliny.

Problemowi występowania *Ambrosia* w poszczególnych krajach europejskich poświęcono oddzielne sympozjum na VI Międzynarodowym Kongresie Aerobiologicznym w Perugii, w 1998 roku. Niniejszy tekst został opracowany na podstawie materiałów z tego sympozjum [5] oraz innej dostępnej literatury.

WYSTĘPOWANIE PYŁKU *AMBROSIA* W EUROPIE

Na obszarze Europy pyłek *Ambrosia* nie występuje równomiernie. Są regiony, gdzie rośliny i pyłek pojawiają się rzadko i regiony, gdzie pojawiają się umiarkowanie lub obficie. Dzielne liczby ziaren *Ambrosia* w pewnych regionach Europy są bardzo wysokie.

Do krajów, gdzie pyłek *Ambrosia* występuje bardzo obficie należy zaliczyć przede wszystkim Węgry [3, 5]. Również na Ukrainie wysoka koncentracja pyłku tej rośliny stanowi duży problem. Ciągłą tendencją wzrostu ilości pyłku *Ambrosia* w powietrzu obserwuje się na terenie Włoch [1, 5]. W północnej części Włoch pyłek *Ambrosia* stanowi w pewnych dniach 30–50% ogólnej ilości pyłku w powietrzu [4, 5]. Na obszarze Francji miastem o najwyższej koncentracji pyłku *Ambrosia* jest Lyon. W wyniku prowadzonego tam w latach 1987–1997 monitoringu aerobiologicznego stwierdzono, że stężenie pyłku jest różne w różnych latach, a w sezonie pyłkowym różna jest liczba dni z koncentracją ziaren pyłku powyżej 20–30 ziaren w 1 m³ powietrza, przy wartości progowej wywołującej objawy kliniczne chorób alergicznych poniżej 20 ziaren w 1 m³.

Obecność pyłku *Ambrosia* w Szwajcarii jest bardzo nieregularna. W okresie od 1993 do 1997 roku najwyższe koncentracje pyłku były osiągane na południe od Alp, gdzie średnia roczna suma ziaren pyłku wynosiła 535 w Lugano i 114 w Locarno. Najniższe stężenia, poniżej 15 ziaren, notowano w północnej i zachodniej części kraju. Wysokie stężenia pyłku były obserwowane w czasie silnych wiatrów z południa, co wskazuje, że prawdopodobnie pyłek był transportowany z południowej i południowo-zachodniej Francji oraz z południowych Włoch, gdyż w Szwajcarii stanowiska *Ambrosia* są rzadko notowane.

Pierwsze doniesienia o pojawieniu się okazów *Ambrosia* w Lombardii (północne Włochy) miały miejsce w 1902 roku. Badania aerobiologiczne prowadzone w ciągu ostatnich dwudziestu lat na tym terenie wykazywały znaczny wzrost populacji *Ambrosia* na północny zachód od Mediolanu. W 1993 roku 20% pacjentów z pyłkownicą w Mediolanie było uczulonych na pyłek *Ambrosia*, a w 1997 roku liczba

wzrosła do ponad 60%. Obecnie stanowiska *Ambrosia* przesuwają się na wschód i południe. Towarzyszy tej wędrówce wzrost ilości pyłku i w konsekwencji liczby pacjentów z objawami astmy oraz nieżyty nosa i spojówek w okresie od września do października.

W latach 1976–1997 prowadzono w Austrii monitoring aerobiologiczny, którego celem było ustalenie zależności między ilością pyłku *Ambrosia* i immunologiczną reakcją mieszkańców Wiednia na ten alergen pyłkowy. Jedynym gatunkiem zaobserwowanym w Austrii jest *A. artemisiifolia*. Ustalono również na podstawie dziennych koncentracji pyłku, że pyłek *Ambrosia* docierał do Wiednia z Węgier, w sierpniu i wrześniu, kiedy wiały wiatry południowo-wschodnie. Po okresie niskich stężeń pyłku w latach 1976–1990 nastąpiły lata 1991–1997 o wyraźnie wyższej koncentracji pyłku, co w latach 1994–1997 wiązało się z widoczną tendencją wzrostową liczby pacjentów z pozytywnym testem na alergen pyłku. Zostało udowodnione, że im wyższe jest stężenie pyłku *Ambrosia* w powietrzu, tym wyższy jest poziom antyciał jej pyłku w krwi pacjentów z alergią wziewną w Wiedniu. W ciągu ostatnich sześciu lat wzrósł również udział procentowy pozytywnych testów z 25,05% do 30%. Jeżeli ta tendencja wzrostowa utrzyma się, to należy spodziewać się zwiększenia liczby chorych. Jest to bardzo prawdopodobne, ze względu na zmiany czasu występowania maksymalnych stężeń pochodzącego z dalekiego transportu pyłku w ciągu doby w Wiedniu. W późnych latach osiemdziesiątych najwyższe stężenia pyłku *Ambrosia* były notowane o północy, podczas gdy w ostatnich sześciu latach maksymalne stężenia pyłku przesunęły się na późne popołudnie i wczesny wieczór. To oznacza, że czas transportu został skrócony i że główne źródło pyłku jest bliżej aparatu pobierającego powietrze do analiz. Szybkość rozprzestrzeniania się *Ambrosia* ze wschodu na zachód obliczona na tej podstawie wynosiła 6–20 km w ciągu roku. Drugie maksymalne stężenie pyłku było obserwowane w godzinach południowych i wydaje się, że pyłek ten jest pochodzenia lokalnego z okolic Wiednia.

Na terenie Słowacji pierwsze rośliny *Ambrosia* notowano w 1949 roku w południowo-zachodniej części kraju. Od tego czasu jej występowanie przybrało na sile [2]. *Ambrosia artemisiifolia* zasiedliła żwirowe, błotniste tereny Niziny Podunajskiej, podlegające zmianom w wyniku działalności człowieka, i doliny w kierunku północnym. Stąd została zawleczona z materiałem budowlanym do Bratysławy. Drugim źródłem pyłku *Ambrosia* są prądy powietrzne z południa, głównie z terenu Węgier. Jej pyłek pojawia się również na innych terenach Słowacji, np. w części wschodniej, dokąd nasiona rośliny zostały prawdopo-

dobnie zawleczone ze zbożem z dawnego Związku Radzieckiego (z Ukrainy). Przyczyną coraz większych ilości pyłku *Ambrosia* w powietrzu w południowej i wschodniej Słowacji może być zarówno daleki transport, jak i źródła lokalne. Szerokie i szybkie rozprzestrzenianie się *Ambrosia* powoduje stopniowy wzrost liczby ludzi uczulonych na pyłek tej rośliny.

Badania koncentracji pyłku *Ambrosia* w Czechach, prowadzone w 12 stacjach monitoringowych w latach 1992–1997, są niekompletne. Wyjątkiem jest Brno, gdzie nie zaobserwowano tendencji wzrostowej stężenia do poziomu zagrażającego alergikom. Jednak roczne raporty czeskiej i słowackiej sieci monitoringu pyłkowego wskazują na wzrost sumy rocznej ziaren pyłku *Ambrosia* w latach 1994 i 1995 [2]. Najwyższe stężenia pyłku *Ambrosia* w Brnie były notowane okazjonalnie, kiedy wiały wiatry z południowego wschodu, co sugeruje, że pyłek nie pochodził z lokalnych źródeł, lecz głównie z południowo-zachodniej Słowacji i Węgier. W przeciwieństwie do Brna, stężenie pyłku w Pradze w ostatnich latach wzrosło, co może być wynikiem lokalnego rozprzestrzeniania się osobników *Ambrosia* [2]. Pyłkowica wywołana pyłkiem tej rośliny nie wydaje się stanowić zagrożenia dla populacji alergików w Czechach, ale mimo niskich stężeń pyłku zanotowano dosyć wysoki procent (ponad 20%) pozytywnych reakcji pacjentów na alergen *Ambrosia*. Świadczy to o tym, że w przypadku stałego wzrostu koncentracji pyłku, zwiększy się gotowość do alergennego odczynu wśród chorych z pyłkowicą.

Krajem o wysokim poziomie stężeń pyłku omawianej rośliny są Węgry, gdzie występuje *A. artemisiifolia* [4]. Pierwsze okazy *Ambrosia* na terenie Węgier zaobserwowano na początku tego wieku przy południowej granicy kraju wzdłuż brzegów Dunaju. Istnieje przekonanie, że gatunek przywędrował z Serbii. Badania występowania chwastów na terenach ornych wykazały, że o ile w 1950 roku *Ambrosia* była 21., to już w 1971 roku 8., a w 1987 r. 4. w kolejności chwastem najobficiej pojawiającym się na terenach rolniczych. Dwie cechy charakteryzujące tę roślinę powodują, że takson ten stał się poważnym problemem: wytwarzanie ogromnej liczby nasion przez roślinę w ciągu roku (od kilku do 60 tysięcy) i zdolność przetrwania żywych nasion w glebie przez długi okres (od 5 do ponad 20 lat). Jest wiele przyczyn gwałtownego rozprzestrzeniania się tego chwastu. Gorący klimat sprzyja jego rozwojowi, długotrwałemu kwitnieniu i obfitemu wytwarzaniu nasion. *Ambrosia*, wykazująca dużą tolerancję na działanie herbicydów nie ma tu żadnych naturalnych konkurentów, gdyż inne chwasty zostały wcześniej wyteplone. Łatwemu zachwaszczeniu nieużytków i zdegradowanych gleb sprzyjają

optymalne dla wzrostu *Ambrosia* właściwości gleb węgierskich. Roślina ta rośnie dobrze na wszystkich typach gleb, ale najobficiej na luźnych, kwaśnych piaskach i podłożu piaszczysto-lessowym. Z powodu swoich specyficznych właściwości (allelпатия i ekspansywność w zasiedlaniu) *Ambrosia* może wyprzeć z danego terenu inne rośliny, nawet wieloletnie, i w wyniku braku konkurencji stać się tam rośliną dominującą.

Masowe kiełkowanie nasion *Ambrosia* na Węgrzech zaczyna się na przełomie marca i kwietnia i trwa do końca maja. Dotyczy to 60% nasion. Reszta nasion kiełkuje w sposób ciągły do pierwszych przymrozków. Intensywny wzrost roślin ma początek pod koniec maja, osiągając swoje maksimum w lipcu. Okres kwitnienia *Ambrosia* przypada w sierpniu, ale gdy jesień jest długa, sucha i ciepła obserwuje się drugi okres kwitnienia na początku września. Dojrzwanie nasion odbywa się pod koniec września lub na początku listopada.

Olbrzymia produkcja pyłku *Ambrosia* powoduje, że jego stężenia znacznie przekraczające wartości progowe, wywołujące objawy kliniczne alergii, występują przez 25–30 dni w okresie krytycznym. Na terenach o najwyższej koncentracji pyłku, dzienne liczby przekraczają 50 ziaren pyłku w ciągu 4–6 tygodni w sezonie pyłkowym trwającym trzy miesiące. Według niektórych autorów jest to wartość, przy której u 60–80% uczulonych na pyłek *Ambrosia* występują ciężkie objawy pyłkowicy. Obecnie u około 15% populacji węgierskiej występują różne typy alergii. Wśród nich 65% stanowi alergia pyłkowa, z czego przynajmniej 59% spowodowane jest przez pyłek *Ambrosia*, którego wysoką aktywność alergenną udowodniono w badaniach klinicznych. Alarmujący jest fakt, że w ostatnich pięciu latach liczba zarejestrowanych chorób alergicznych podwoiła się w wyniku rozprzestrzeniania się *Ambrosia*, a w południowej części Węgier liczba przypadków astmy o podłożu alergicznym jest czterokrotnie wyższa niż 10 lat wcześniej. Z uwagi na powszechność i obfitość występowania *Ambrosia* na Węgrzech, łatwość wypierania innych roślin oraz odporność na herbicydy, najsukcesowniejsze w walce z tym chwastem wydaje się systematyczne wyrywanie go z korzeniami.

Powszechne występowanie *A. artemisiifolia* obserwuje się także na terenie Słowenii, natomiast tylko raz zanotowano pojawienie się *A. psilostachya* i *A. trifida*. *A. artemisiifolia* pojawiła się w Słowenii pod koniec II wojny światowej. Po prawie pięćdziesięciu latach od tego momentu stwierdzono na podstawie badań florystycznych i pomiarów koncentracji pyłku, że *Ambrosia* zadomowiła się w Słowenii, szczególnie na terenach nizinnych. Zajmuje ona siedliska ruderalne,

takie jak pobocza dróg i autostrad oraz rowy. Na terenach położonych wyżej, gdzie klimat jest chłodniejszy, *Ambrosia* pojawia się efemerycznie w trudnym do przewidzenia czasie i miejscu.

Monitoring aerobiologiczny prowadzony w Bułgarii w latach 1991–1997 wykazał wzrost koncentracji pyłku *Ambrosia*, traw i roślin zielnych w latach 1994–1995, a następnie stopniowy spadek, który dla *Ambrosia* okazał się tylko tymczasowy, bo już w roku 1997 obserwowano ponowny wzrost stężenia pyłku tej rośliny. Przyczyną wysokiej koncentracji pyłku w latach 1994–1995 był ekonomiczny kryzys w bułgarskim rolnictwie, który spowodował wzrost powierzchni nieużytków. Ponowny wzrost koncentracji pyłku *Ambrosia* w 1997 roku wskazuje na kolejny etap rozprzestrzeniania się tej rośliny w Bułgarii, szybszy niż stwierdzony u innych roślin ruderalnych. Badania kliniczne, chociaż w bardzo ograniczonym zakresie, wskazują wzrost uczuleń na pyłek *Ambrosia* w okresie prowadzonego monitoringu.

W Polsce także stwierdzono obecność ziaren pyłku *Ambrosia* w powietrzu, ale wyniki tych badań nie były przedstawione na Kongresie Aerobiologicznym w Perugii.

PRÓBY ZWALCZANIA AMBROSIA

Ze względu na szybkość rozprzestrzeniania się *Ambrosia* i wysoką alergenność jej pyłku, w niektórych najbardziej zagrożonych krajach podjęto działania w ramach krajowych programów walki z tą rośliną. Na Węgrzech, gdzie dokonano prywatyzacji ogromnych terenów rolniczych dzieląc je na małe arealty, warunkiem otrzymania ziemi było zobowiązanie się nowych właścicieli do uprawy tych ziem, co chroniłoby je przed zachwaszczeniem. Ale po przejęciu ziemi nowi posiadacze nie wywiązali się z przyrzeczeń. W ramach krajowego programu walki z *Ambrosia*, przy finansowym wsparciu węgierskiego Ministra Opieki Społecznej, prowadzona była szeroko zakrojona akcja informacyjna na temat zagrożenia zdrowia, wynikającego z wysokich koncentracji pyłku tej rośliny i na temat wzrostu liczby chorób alergicznych. Na terenie Węgier obowiązują specjalne uregulowania prawne dotyczące zachowania czystego środowiska i zapobiegania zanieczyszczeniu powietrza pyłkiem *Ambrosia*. W oparciu o te przepisy nauczyciele, uczniowie i organizacje pozarządowe wzięły udział w 1997 roku w kampanii wyrywania roślin *Ambrosia*. W wyniku tej akcji ubyło 10 000 roślin. Koordynatorzy krajowego programu oceniają, że ten rodzaj walki z *Ambrosia* wymaga kilku lat, żeby opanować jej rozprzestrzenianie.

Podobnie jest we Francji, gdzie Ministerstwo Rolnictwa, inspirowane wytycznymi Wspólnoty Europejskiej, wydało przepisy dotyczące ochrony powietrza. Według francuskich ustaleń wszyscy ludzie mają prawo oddychać powietrzem, które nie szkodzi ich zdrowiu, a zanieczyszczeniem atmosfery jest każda substancja wytworzona bezpośrednio lub pośrednio przez człowieka, która może stanowić zagrożenie dla zdrowia ludzi i ekosystemów. *Ambrosia* odpowiada tej definicji – może powodować alergię pyłkową również u ludzi bez genetycznych predyspozycji do uczuleń na alergeny środowiskowe, a jej objawy mogą wystąpić w późniejszym okresie życia. Liczba przypadków pyłkowicy rośnie wraz ze wzrostem stężenia pyłku, a wzrost zanieczyszczeń chemicznych wzmacnia alergenicność pyłku. Z tego powodu czynione są starania o wpisanie pyłku *Ambrosia* na listę zanieczyszczeń, publikowaną przez Wspólnotę Europejską.

W świetle badań prowadzonych na temat występowania *Ambrosia* w Europie, podejmowane akcje i sposoby walki z tym chwastem okazują się na razie mało skuteczne.

LITERATURA

- [1] ALABASSER G. 1992. Ragweed pollen sampling in Gallarate (North-West of Milan) during four years (1987–1990). *Aerobiologia* 8: 31–33.
- [2] Česká a Slovenská Pylová Informační Služba /PIS – Annual Report 1994, 1995/. Brno 1996.
- [3] JÁRAI-KOMLÓDI M., JUHÁSZ M. 1993. *Ambrosia elatior* L. in Hungary (1989–1990). *Aerobiologia* 9: 75–78.
- [4] PIZZULIN SAULI M., FILON F. L., LONGO L. R. 1992. Ragweed presence in Trieste: Clinical and aerobiological data. *Aerobiologia* 8: 16–18.
- [5] Ragweed in Europe. Satellite Symposium Proceedings. 6 th International Congress on Aerobiologia. Perugia, Italy 1998.
- [6] TUTIN T. G., HEYWOOD V. H., BURGESS N. A., MOORE D. M., VALENTINE D. H., WALTERS S. M., WEBB D. A. (red.). 1976. *Flora Europea*. Cambridge University Press, s. 142–143.

Danuta STĘPALSKA

PONAD PÓŁ WIEKU MOJEGO CZŁONKOSTWA W PTB

Half century of my memberships in Polish Botanical Society

Związek mój z Polskim Towarzystwem Botanicznym datuje się od 1947 r. W 1946 r. odbył się w Lublinie, pierwszy po II wojnie światowej, Walny Zjazd

PTB, o którym dowiedziałam się pośrednio po uzyskaniu dyplomu na Uniwersytecie Poznańskim. Na Zjeździe tym dr Józef Mądalski w rozmowie z mgr Anielą Krawiecówną z Uniwersytetu w Poznaniu zalił się, że otrzymał na Uniwersytecie we Wrocławiu Katedrę Botaniki Farmaceutycznej i Farmakognozji – ale nie ma z kim pracować. Otrzymał odpowiedź, że wiadomość ta zostanie przekazana absolwentce – botanicy z Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego Uniwersytetu Poznańskiego. Tą absolwentką byłam ja.

Ponieważ nie miałam jeszcze wówczas żadnych planów przyszłej pracy, przyjąłam, uzyskaną za pośrednictwem PTB, propozycję asystentury na Uniwersytecie Wrocławskim. Uznałam to za zaszczyt i zgłosiłam się do ówczesnego zastępcy prof. J. Mądalskiego. Najważniejsze było dla mnie, aby to, co będę robić, było treścią mojego życia. I tak właśnie botanika, w tym mykologia i fitopatologia, stała się, z czasem, tą treścią.

W 1947 r. prof. dr J. Mądalski wprowadził mnie do Wrocławskiego Oddziału PTB.

Przewodniczącym był wówczas prof. dr Stanisław Tołpa. Bardzo byłam przejęta, gdy miałam wygłosić pierwszy referat, zasugerowany przez prof. dr J. Mądalskiego. W pierwszym rzędzie słuchaczy siedział Pan Rektor, prof. Stanisław Kulczyński. Emocje moje dosięgnęły wówczas zenitu na myśl o dyskusji. I co się okazało – Pan Rektor, który pierwszy zabrał głos, był bardzo miły i wnikliwy, wykazując żywe zainteresowanie tematem. Taki był zawsze, odkąd pamiętam. Sposobu dyskusowania warto się było uczyć od niego. W 1975 r., wspólnie z Wrocławskim Towarzystwem Naukowym, zorganizowane zostało nadzwyczajne zebranie poświęcone jego pamięci. Referentami byli uczniowie Stanisława Kulczyńskiego: prof. dr J. Mądalski i prof. dr S. Tołpa.

Po przeniesieniu się, zgodnie z zainteresowaniami, na Wydział Rolniczy do Katedry Fitopatologii (obecnie Akademii Rolniczej), pełniłam we Wrocławskim Oddziale PTB różne funkcje. W 1953 r. byłam skarbnikiem, a od 1965 r., przez trzy kolejne kadencje, byłam przewodniczącą. Bardzo miło wspominać współpracę z kolejnymi sekretarzami: Witoldem Czerwińskim, Jerzym Fabiszewskim i Zdzisławą Szulską oraz skarbnikami: Henrykiem Skrabką i Marią Żurawską.

W 1956 r. zostałam członkiem grupy organizującej Sekcję Mykologiczną PTB oraz zastępcą sekretarza, a w latach 1959–62 sekretarzem nowopowstałej Sekcji. W latach 1971–85 pełniłam funkcję przewodniczącej lub członka Komisji Rewizyjnej. W 1986 r., na zebraniu sprawozdawczo-wyborczym, otrzymałam piękną książkę pt. „Karkonosze polskie” (wyd. Ossos-

lineum) w darze za wkład pracy dla Wrocławskiego Oddziału PTB.

W 1992 r. zostałam wyróżniona członkostwem honorowym Polskiego Towarzystwa Botanicznego – co bardzo cenię. Przypomnę, że we Wrocławskim Oddziale członkami honorowymi zostali: Stanisław Kulczyński, Helena Krzemieniewska, Henryk Teleżyński, Józef Mądalski, Stanisław Tołpa i Stefan Gumiński.

Oddział PTB, przeniesiony ze Lwowa, obchodził 6.V.1996 r. we Wrocławiu 50-lecie. Podczas uroczystego zebrania otrzymałam z rąk ówczesnej i obecnej przewodniczącej Oddziału, pani prof. dr Beaty Zagórskiej-Marek dyplom za współpracę. Tak liczne dowody uznania, przerastające moje niewielkie zasługi, wspominam dlatego, że wskazują na wartość ludzi i stworzoną przez nich atmosferę we Wrocławskim Oddziale PTB. Z tego Oddziału pochodzili przewodniczący Zarządu Głównego PTB: H. Teleżyński i J. Fabiszewski.

Obecnie niezmiennie podtrzymuję moją więź z PTB. Dzięki temu pośrednictwu trafiłam do źródeł umożliwiających m. in. zaspokojenie moich przyrodniczych zainteresowań. Służyły temu, oprócz lokalnych zebrań, również terenowych, Walne Zjazdy, zawsze z bogatym programem i wycieczkami. Uczestniczenie w nich poszerzało wiadomości z różnych dziedzin botaniki.

Nie zapomnę jak wielkie znaczenie miały Towarzystwa Naukowe w okresie „zniewolenia”. Był to wówczas bezcenny azyl. Obecnie towarzystwa naukowe, w tym PTB, mogą rozwijać swoją działalność swobodnie, gdyż: „Nauka żyje miłością do prawdy” – jak powiedział Jan Paweł II w styczniu 1996 r.

Wanda TRUSZKOWSKA

LEKSYKON BOTANIKÓW POLSKICH

Dictionary of Polish Botanists

31. WANDA ANIELA WRÓBEL-STERMIŃSKA

1. Data i miejsce urodzenia i śmierci – 21 VII 1911 Strzyżów nad Wisłokiem, – 28 II 1983 Kraków.
2. Rodzina – ojciec – Władysław, pracownik kolejowej stacji Strzyżów, matka – Maria z domu Pałczyńska-Bodnar.
3. Wykształcenie – 1918/1919–1923/1924 – Szkoła Powszechna w Strzyżowie, 1924/1925–1931/1932 – Miejskie Gimnazjum Koedukacyjne w Strzyżowie, matura tamże 24 V 1932, studia na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego w zakresie botaniki 1932/1933 – do

wybuchu II wojny światowej. V 1946 – kurs zielarski zorganizowany przez Okręgową Izbę Aptekarską w Krakowie.

4. Stopnie naukowe i dane bibliograficzne rozpraw – 21 XII 1945 – magister filozofii w zakresie botaniki [promotor: prof. W. Szafer] – „O polskich gatunkach koniczyny *Trifolium L.*” [nie publikowana, przygotowywana od roku akademickiego 1936/1937], 16 V 1950 – doktor nauk matematyczno-przyrodniczych [praca obroniona na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym UJ, promotor: prof. W. Szafer]; Obserwacje nad rozmnażaniem rośliny wieloletniej, kiełkowaniem i zoohorią maliny właściwej *Rubus idaeus L.* *Acta Soc. Bot. Pol.* 1949/1950, 20(1): 201–222.
5. Przebieg pracy zawodowej – Z powodu ciężkich warunków materialnych musiała utrzymywać się z korepetycji w czasie studiów, co przyczyniło się do ich przedłużenia. Od 1936/1937 do II wojny światowej pracowała w Instytucie Botanicznym UJ [w materiałach archiwalnych brak informacji o charakterze tej pracy – zarobkowa, czy związana jedynie z przygotowaniem pracy magisterskiej]. Wybuch wojny zaskoczył ją w Strzyżowie. Przez kilka miesięcy pracowała jako wolontariusz w Polskim Czerwonym Krzyżu. Na skutek wezwania do stawienia się na roboty do Niemiec musiała powrócić do Krakowa i uży-

- skąć stałe zajęcie zwalniające od robót w Rzeszy: 10 V 1940–20 I 1945 – pracownik fizyczny, a następnie biurowy w Ogrodzie Botanicznym (Botanische Anstalten, Krakau), praca przy zbiorach roślin naczyniowych w zielniku. 1945–1976 – pracownik naukowy Uniwersytetu Jagiellońskiego: 1 IV – 31 VIII 1945 – młodszy asystent-wolontariusz w Ogrodzie Botanicznym, 1 X – 31 XII 1945 – bezpłatny asystent w Katedrze Botaniki, 1 II – 31 VIII 1946 – młodszy asystent w Ogrodzie Botanicznym, 1 IX 1946–31 I 1961 – starszy asystent w Ogrodzie Botanicznym, 1 II 1961–31 I 1973 – adiunkt w Ogrodzie Botanicznym, następnie corocznie rektor UJ przedłużał umowę o pracę na tym stanowisku aż do 30 VI 1976, 1 VII 1976 – emerytowana; 1 XI 1968–31 III 1970 – pełniła obowiązki dyrektora Ogrodu Botanicznego UJ; 1977–1982 – pracownik sezonowy w Ogrodzie Botanicznym. Praca dodatkowa: 1). 1949–1965 – (Państwowa) Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Krakowie: 1949–1952 – asystent pracujący w ramach godzin zleconych, 1 II 1952–30 VI 1965 – wykładowca kontraktowy zatrudniony w niepełnym wymiarze godzin. 2). 1967/1968 – pracowała na „umowę-zlecenie” w Wyższej Szkole Rolniczej w Krakowie. 3). Łączyły ją również bliskie kontakty naukowe z Katedrą Botaniki Farmaceutycznej Akademii Medycznej w Krakowie, brak jednak danych archiwalnych na ten temat.
6. Podróże naukowe – 6 V – 6 VI 1963 – Sofia, Bułgaria, 10–25 VIII 1964 – Kijów, ZSRR, 16–21 VI 1969 – Jena, Niemiecka Republika Demokratyczna, 30 VIII – 8 IX 1972 – Szeged, Węgry, 26 V – 3 VI 1975 – NRD.
 - 7a. Zakres badań botanicznych – biologia rozsiewania się roślin (morfologiczna i anatomiczna budowa nasion, rozsiewanie, kiełkowanie), aklimatyzacja i uprawa roślin obcego pochodzenia, zjawiska teratologii wśród roślin, wegetatywne rozmnażanie roślin.
 - 7b. Liczba wszystkich publikacji botanicznych, miejsce opublikowania pełnej bibliografii prac, wykaz ważniejszych prac. Autorka 97 prac opublikowanych pod nazwiskiem Wróbel, Wróblówna, Wróbel-Stermińska, Stermińska w czasopismach ogrodniczo-rolniczych i botanicznych (31 naukowych z zakresu ekologii, morfologii, ogrodnictwa, farmacji i historii botaniki, oraz 66 popularnonaukowych dotyczących głównie kolekcji Ogrodu Botanicznego UJ) oraz – 30 wydań *Index seminum* Ogrodu Botanicznego UJ z lat 1947–1976. Brak publikowanej pełnej bibliografii jej prac, niepublikowana – w Muzeum Botanicznym i Pracowni Historii Botaniki im. J. Dyakowskiej (Ogród Botaniczny UJ). Najważniejsze prace: 1. praca doktorska – patrz p. 4; 2. 1955. Obserwacje nad kiełkowaniem nasion i wzrostem siewek *Stangeria paradoxa* Th. Moore. *Acta Soc. Bot. Pol.* **24**(3): 698–704; 3. 1958. *Meta-sequoia glyptostroboides* Hu et Cheng w Krakowskim Ogrodzie Botanicznym [współautor: B. Szafran]. *Wiad. Bot.* **2**(1): 33–35; 4. 1963. Obserwacje nad kwitnieniem *Ceropegia Sandersonii* Dcne. *Wiad. Bot.* **7**(1): 71–73; 5. 1966. Kilka uwag o rodzaju *Gazania* Gaertn. *Wiad. Bot.* **10**(1): 58–60; 6. 1968. Próby aklimatyzacji *Leonothus leonurus* R. Br. *Wiad. Bot.* **12**(2): 144–147; 7. 1968. Periodyzm zakwitania *Brownea crawfordii*. *Wiad. Bot.* **12**(3): 251–254; 8. 1970. Biologia zapylania i rozsiewania się nasion u *Crossandra nilotica* Oliv. *Wiad. Bot.* **14**(3): 237–241.
 - 7c. Główne osiągnięcia naukowe – praca doktorska, liczne prace przyczynkowe z dziedzin, w których pracowała [patrz p. 7a].
 8. Działalność dydaktyczna, organizatorska i kolekcjonerska – UJ: prowadziła ćwiczenia z systematyki i morfologii roślin dla studentów II roku biologii, pracownię praktyczną dla studentów IV roku biologii, opiekun studentów II i III roku biologii, opiekun studenckich praktyk wakacyjnych w Ogrodzie Botanicznym UJ. Wydział Geograficzno-Biologiczny (P)WSP w Krakowie: 1949/1950–1953/1954 – ćwiczenia z systematyki roślin, [1954/1955 – brak danych], 1955/1956–1959/1960 – wykłady i ćwiczenia z geografii i ekologii roślin, 1959/1960–1964/1965 – wykłady i ćwiczenia z biogeografii. Oddział Ogrodniczy na Wydziale Rolniczym WSR w Krakowie: 1967/1968 – wykład i ćwiczenia „Rośliny ozdobne”.
 9. Działalność w innych dziedzinach – w Ogrodzie Botanicznym UJ odpowiadała za dział morfologii, systematyki i genetyki roślin, grupy ekologiczno-geograficzne oraz nasionarnię, prowadziła wymianę nasion z innymi ogrodami botanicznymi za pośrednictwem katalogu nasion *Index seminum*, który corocznie przygotowywała w latach 1946–1975 [publikowany w latach 1947–1976], wspólnie z H. Błaszczykiem nadzorowała kolekcje roślin szklarniowych, nadzorowała również korespondencję naukową Ogrodu Botanicznego UJ, była wielokrotnie członkiem komisji egzaminacyjnej dla kandydatów na I rok studiów biologicznych na Wydziale Matematyczno-

- Przyrodniczym, a następnie na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi UJ, wiele czasu poświęcała oprowadzaniu wycieczek po Ogrodzie Botanicznym UJ.
10. Ważniejsze godności i stanowiska w instytucjach, towarzystwach naukowych i redakcjach – 5 I 1957–4 IV 1968 – przewodnicząca Komisji Popularyzacji Wiedzy Botanicznej Oddziału Krakowskiego PTB [być może funkcję tę pełniła i wcześniej, brak jednak danych z lat 1953–1957], 19 XI 1961 – X 1975 – członek Komisji do spraw Ogrodu Botanicznego UJ (Rady Naukowej Ogrodu Botanicznego), od X 1965 – sekretarz tejże Komisji (Rady) [Komisja (Rada) zaprzestała faktycznej działalności już pod koniec lat 60-tych], członek Komisji Inwentaryzacyjnej rejonu IV w UJ.
 11. Najważniejsze wyróżnienia i odznaczenia – Złoty Krzyż Zasługi (1973).
 12. Inne informacje – W czasie II wojny światowej pracując w Ogrodzie Botanicznym w Krakowie należała do grona osób, które chroniły Ogród przed dewastacją. W roku 1954/1955 – rozpoczęła przygotowywać pracę kandydacką [czyli habilitacyjną] „Morfologia i biologia rozsiewania owoców i nasion niektórych krajowych gatunków z rodzaju *Veronica*”, przewidywała obronę w III kwartale 1959 r., pracy tej nigdy nie ukończyła. Od 1945 – członek Polskiego Towarzystwa Botanicznego i Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika, od 1 I 1948 – członek Związku Nauczycielstwa Polskiego (mąż zaufania grupy pracowników Ogrodu Botanicznego). W 1958 r. wyszła za mąż za Piotra Stermińskiego. Była osobą towarzyską i wesołą, lubiła obdarowywać współpracowników śmiesznymi i niekonwencjonalnymi, czasem dziwnymi prezentami. Zawsze była dobrze, „z klasą” ubrana. Pochowana na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie.
 13. Wykaz najważniejszych źródeł. Archiwalne – Archiwum UJ: S III Wanda Wróbel (teczka osobowa); Archiwum Działu Spraw Osobowych UJ: akta osobowe nr 999; Archiwum WSP w Krakowie: akta osobowe (Wanda Wróbel-Stermińska); Biblioteka Jagiellońska: rkps Przyb 32/74, rkps Przyb. 796/76 („Kronika Instytutu i Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego od roku 1918–1938”); Muzeum Botaniczne i Pracownia Historii Botaniki im. J. Dyakowskiej (Ogród Botaniczny UJ): B 19, B 55, B 317. Publikowane – Piekiełko A. 1983. Historia Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Uniwersytet Jagielloński – *Varia* **164**, PWN Warszawa – Kraków, ss. 114; Szczepanek K. 1983. Dr Wanda Wróbel-Stermińska (1911–1983). *Wiad. Bot.* **28**(2): 103–104 [biogram, zdjęcie]; WSP w Krakowie. Składy osobowe uczelni oraz spisy wykładów i ćwiczeń [...]; Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Krakowie w pierwszym piętnastolecu rozwoju 1946–1961. *WSP w Krakowie, Rocznik Naukowo-Dydaktyczny* 1965, **18**; cyt. s. 105, 206, 207.
 14. Materiały ikonograficzne – Muzeum Botaniczne i Pracownia Historii Botaniki im. J. Dyakowskiej (Ogród Botaniczny UJ); jedno ze zdjęć było już publikowane w *Wiadomościach Botanicznych* w serii *Portrety botaników polskich*: 1996, **40**(2): 53.

Piotr KÖHLER

LEKSYKON BOTANIKÓW POLSKICH

Dictionary of Polish Botanists

32. MARIA BRONISŁAWA JADWIGA
(ZIEMBA) ŁUCKA

1. Data i miejsce urodzenia i śmierci – 18 IX 1905 [inne daty – mylnie podawane] Kołomyja, – 12 IX 1996 Kraków.
2. Rodzina – ojciec – Roman Ziemia, prawnik, urzędnik państwowy, matka – Wanda z domu Jung, mąż – Władysław Łucki [ślub 18 VIII 1934 r. w kościele św. Salwatora w Krakowie], inżynier górniczy, pracował najpierw we Lwowie, następnie w kopalni soli potasowych w Kałuszu,

- aresztowany przez hitlerowców w Kałuszu 14 X 1941 r., rozstrzelany w więzieniu w Stanisławowie 8 III 1942 r.
3. Wykształcenie – szkoła powszechna w Kołomyi, 1916/1917 – Gimnazjum Polskie w Cieszynie, 1917/1918–1919/1920 – Prywatne Gimnazjum Realne ss. Urszulanek w Kołomyi, 1920/1921 – Prywatne Gimnazjum Realne Zofii Strzałkowskiej we Lwowie, 1921/1922–1923/1924 – Prywatne Gimnazjum Realne ss. Urszulanek w Krakowie, 2 VI 1924 – matura w Prywatnym Gimnazjum Realnym ss. Urszulanek w Krakowie, 1924/1925–1928/1929 – studia na Wydziale Filozoficznym UJ ze szczególnym uwzględnieniem botaniki, 1929/1930 – dwuletni kurs ogrodnictwa na Wydziale Rolniczym UJ.
 4. Stopnie naukowe i dane bibliograficzne rozpraw – 1929–1932 – egzaminy naukowe przed Państwową Komisją Egzaminacyjną w Krakowie dla Kandydatów na Nauczycieli Szkół Średnich [przyrodznawstwo i dodatkowo nauka obywatelska], 25 II 1932 r. [inne lata i daty – błędne] – dyplom nauczyciela szkół średnich tejże Komisji. 9 XII 1933 [inne lata i daty – błędne] – doktor filozofii w zakresie botaniki [praca obroniona na Wydziale Filozoficznym UJ, promotor: prof. W. Szafer] – „Studja biologiczno-kwiatowe w Karpatach Wschodnich” [M. Ziemia, 1931: Studja biologiczno-kwiatowe w Karpatach wschodnich. Blütenbiologische Beobachtungen in den polnischen Ostkarpaten mit Berücksichtigung einiger Pflanzenassoziationen. *Bull. Int. Acad. Polon. Sci. Lett., Cl. Sci. Math. Nat., Sér. B. Sci. Nat. (I)* 1931: 1–17.], 27 II 1960 – kolokwium habilitacyjne i nadanie przez Radę Wydziału Rolniczego WSR w Krakowie stopnia docenta w zakresie warzywnictwa – „Porównanie plenności odmian truskawek” [*Zesz. Nauk. WSR w Krakowie* 1957, ser. *Rolnictwo* 2: 159–184] i „Badania nad wartością produkcyjną dziesięciu odmian truskawek” [*Roczniki Nauk Roln.* 1959, **80-A-1**: 23–38] [inne tytuły prac habilitacyjnych – podane błędnie] [23 XI 1960 – zatwierdzenie habilitacji przez Centralną Komisję Kwalifikacyjną], 10 VII 1970 – uchwała Rady Państwa o nadaniu tytułu naukowego profesora nadzwyczajnego [18 VII 1970 – uroczyste wręczenie nominacji w Belwederze w Warszawie].
 5. Przebieg pracy zawodowej – IX 1928–1934 – wolontariusz w Instytucie Botanicznym UJ. 1930/1931 – praktyka nauczycielska w Państwowym X Gimnazjum Żeńskim im. Królowej Wandy w Krakowie, 1930/1931–1933/1934 – Prywatne Seminarium Nauczycielskie im. św. Rodziny w Krakowie – nauczycielka biologii. 1934–1942 – nie pracowała po wyjściu za mąż. 1942–1945 – była analitykiem w prywatnej pracowni lekarskiej swego szwagra Mariana Józefa Kowalskiego w Krakowie. 1945–1953 – Uniwersytet Jagielloński, 1954–1972 – Wyższa Szkoła Rolnicza w Krakowie, następnie 1972–1975 – Akademia Rolnicza im. H. Kołłątaja w Krakowie: I IV 1945–31 I 1947 [mianowanie aż do 31 VIII 1947] – starszy asystent w Ogrodzie Botanicznym [na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym], 1 II 1947 [inne daty – błędne] – 31 VIII 1948 – starszy asystent w Ogrodzie Warzywno-Owocowym [na Wydziale Rolniczo-Leśnym], 1 IX 1948–31 XII 1949 [mianowanie aż do 31 VIII 1951] – starszy asystent w Zakładzie Ogrodnictwa [powstałym z przekształcenia Ogrodu Warzywno-Owocowego], jednocześnie 1 I 1950–28 II 1950 [mianowanie aż do 31 VIII 1952] – prowizoryczny adiunkt w tymże Zakładzie, 1 III 1950–31 XII 1960 – adiunkt w Katedrze Ogrodnictwa UJ, od 1954 – WSR w Krakowie, 1 I 1961–30 IX 1970 – docent, 1 X 1970–30 IX 1975 – profesor w Instytucie Produkcji Ogrodniczej, Wydz. Ogrodniczy, 1 VII 1969–1 X 1971 – kierownik Zawodowego Studium Zaocznego przy Wydziale Ogrodniczym. Praca dodatkowa: 1 I 1969–31 XII 1970 – konsultant w Zakładach Przetwórstwa Owocowo-Warzywnego w Tymbarku, Tarnowie i Nowym Sączu. 30 IX 1975 – emerytowana.
 6. Podróże naukowe i stypendia – 1929 – 2-miesięczne stypendium z Funduszu Kultury Narodowej do Pragi, gdzie w pracowni prof. Knolla zapoznała się z nowszymi problemami biologii kwiatów i potrzebną do ich opracowania aparaturą, 15 III – 30 VI 1959 – Centre de Recherches Agronomique, Pont de la Maye, Francja, IX–X 1960 – Rumunia, 1–15 VII 1961 – Halle, Pilnitz, Naumburg, Lipsk, NRD, 6 V – 6 VI 1962 – Bułgaria, 1–21 VII 1963 i 10–30 VII 1964 – Czechosłowacja, 15–30 IX 1965 – Bułgaria, 1968 i 1969 – ZSRR, 1968 – Kongres Międzynarodowego Towarzystwa Nauk Ogrodniczych w Bukareszcie, Rumunia, 1970 – Sympozjum „Choroby wirusowe drzew owocowych” w Bordeaux, Francja.
 - 7a. Zakres badań botanicznych – przed wojną: ekologia kwiatów, paleobotanika, po wojnie: botanika stosowana i sadownictwo: biologia kwitnienia drzew i krzewów owocowych, agrotechnika upraw krzewów jagodowych, rejonizacja upraw sadowniczych.

- 7b. Liczba wszystkich publikacji botanicznych, miejsce opublikowania pełnej bibliografii prac, wykaz ważniejszych prac – Liczba wszystkich publikacji botanicznych – ok. 170 [w tym 4 przedwojenne opublikowane pod nazwiskiem Ziemia, Ziembianka] oraz 25 projektów i ekspertyz niepublikowanych. Pełna bibliografia nie została dotychczas opublikowana; bibliografie częściowe: H. Jurkowska, T. Komornicki, T. Lityński (red.). 1965. *Dzieje studiów rolniczych w Krakowie 1890–1962*. PWN Kraków; *XX lat wydziału Ogrodniczego Akademii Rolniczej im. Hugona Kołłątaja w Krakowie (1968–1987)*. AR w Krakowie, Kraków 1988; E. Turczyńska, M. Zawłocka. 1990. *Bibliografia publikacji naukowych pracowników Akademii Rolniczej im. H. Kołłątaja w Krakowie za lata 1963–1970*. AR w Krakowie. Najważniejsze prace: 1. praca doktorska [patrz p. 4]; 2. prace habilitacyjne [patrz p. 4]; 3. 1951. *Śliwy*. PWRiL Warszawa, ss. 135 [wyd. 2–1955, 3–1960, 4–1972, 5–1976, 6–1980]; 4. 1952. *Śliwy*. [w:] *Pomologia polska*. [red. S. Bębenek]. PWRiL Warszawa, ss. 123–153; 5. 1956. *Truskawki*. PWRiL Warszawa, ss. 134; 6. 1956. *Śliwy. Truskawki*. [w:] A. Rejman, S. Zaliwski (red.). *Pomologia polska*. PWRiL Warszawa, s. 212–267, 474–506; 7. 1961. Stosunki zapylania u śliw. *Zesz. Nauk. WSR w Krakowie ser. Rolnictwo* 8: 3–16; 8. 1961. Oznaczanie stadium dojrzałości słupek u czereśni. *Zesz. Nauk. WSR w Krakowie ser. Rolnictwo* 8: 149–154; 9. 1961. Wpływ różnych sposobów kastrowania kwiatów na tworzenie się zawiązków. *Zesz. Nauk. WSR w Krakowie ser. Rolnictwo* 8: 155–161; 10. 1964. *Uprawa krzewów jagodowych*. PWRiL Warszawa, ss. 336 [wyd. 2–1967, jest to jedyny dotychczas podręcznik tego typu w języku polskim]; 11. 1970. *Atlas śliwek*. [współautor: A. Rejman]. PWRiL Warszawa, ss. 68 [wyd. 2–1974]. 12. 1976. *Śliwy. Truskawki. Poziomki*. [w:] *Pomologia*. A. Rejman (red.). PWRiL Warszawa, s. 153–197, 420–457, 458–465 [wyd. 2–1994].
- 7c. Główne osiągnięcia naukowe – na podstawie badań odmianowo-porównawczych wytypowała bardzo trafnie odmianę truskawek 'Senga Sengana' do uprawy w Polsce (dotychczas wyprodukowano ponad 2 mln ton owoców tej odmiany), opisanie stosunków zapylania u śliw, oznaczenie dojrzałości słupek u czereśni, wpływu różnych sposobów kastrowania kwiatów na tworzenie się zawiązków owoców, autorstwo cenionych, wielokrotnie wznawianych podręczników [patrz p. 7b].
8. Działalność dydaktyczna, organizatorska i kole-

- kcjonerska – [być może już od] 1950–1975 – ćwiczenia i wykłady z sadownictwa dla studentów Wydziału Rolniczego WSR, 1967–1975 – wykłady: „Uprawa krzewów jagodowych” i „Uprawa roślin tropikalnych”, od 1960 – wykłady z sadownictwa dla studentów Wydz. Rolniczego WSR w Krakowie, od 1961/1962 – również dla Wydz. Zootechnicznego, 1965/1966–1969/1970 – wykłady, seminaria i ćwiczenia z sadownictwa i pomologii dla studentów Wydz. Ogrodniczego. Wykładowca sadownictwa na kursach i spotkaniach z producentami organizowanych przez Wojewódzką Radę Narodową w Krakowie, Centralę Sadowniczo-Ogrodniczą, Zakład Przetwórstwa Owocowo-Warzywnego, Towarzystwo Wiedzy Powszechnej, Naczelną Organizację Techniczną. Przewodnicząca Komisji Rekrutacyjnej na I rok studiów na Wydziale Ogrodniczym. Była autorem oceny dorobku naukowego 3 wniosków o nadanie tytułu profesora, recenzentem 4 prac habilitacyjnych i 10 doktorskich, sprawowała opiekę naukową nad 3 pracami habilitacyjnymi, wypromowała 10 doktorów i ponad 100 magistrów. 1966–1968 – współorganizator Wydziału Ogrodniczego WSR w Krakowie, 1968–1970 – organizator Punktu Konsultacyjnego w Częstochowie Wydziału Ogrodniczego WSR w Krakowie. 1948–1975 – organizowała i konsultowała bazy surowcowe Zakładów Przetwórstwa Owocowo-Warzywnego w Polsce południowej.
9. Działalność w innych dziedzinach –
10. Ważniejsze godności i stanowiska w instytucjach, towarzystwach naukowych i redakcjach – WSR i AR w Krakowie: 27 IX 1962–31 V 1963 – pełniła obowiązki kierownika Katedry Ogrodnictwa na Wydz. Rolniczym, 1 VI 1963–30 VI 1968 – kierownik Katedry Ogrodnictwa, przed 1966–30 IX 1970 – kierownik Zakładu Pomologii i Uprawy Krzewów Jagodowych w Zespole Zakładów Sadownictwa na Wydz. Ogrodniczym, 1 X 1970–30 IX 1975 – zastępca dyrektora Instytutu Produkcji Ogrodniczej na Wydz. Ogrodniczym, 1966/1967–1967/1968 – prodziekan Wydziału Rolnego, 1 X 1971–31 VIII 1975 – dziekan Wydziału Ogrodniczego, od 1956 – członek Komisji Dyscyplinarnej dla Pracowników Administracyjnych WSR, od 1966 – członek Komisji d/s współpracy z Nitką, 1968–1975 – członek Senackiego Zespołu Opiniotwórczego d/s Prac Planowanych Uczelni, 1968–1975 – członek Senackiej Komisji d/s Biblioteki, 1969–1974 – członek Senackiej Rady d/s Młodzieży i Odwo-

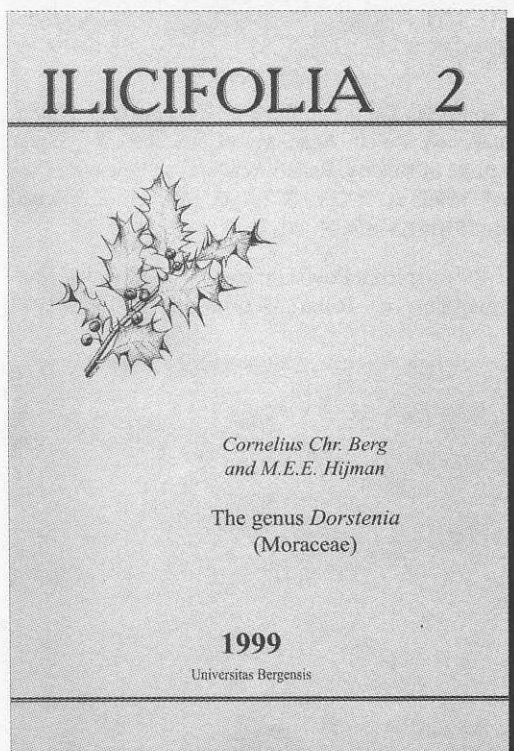
- ławczej Komisji Dyscyplinarnej d/s Studentów, I XI 1971–31 X 1973 – członek dwóch Rektor-
skich Komisji: d/s Badań Naukowych i Rozwoju
Kadry Naukowo-Dydaktycznej, kierownik kur-
sów podyplomowych Ośrodka Postępu Techni-
cznego WSR w Krakowie. PAN i resortowe in-
stytuty naukowe: członek Komisji Nauk Rolnych
i Leśnych Oddziału PAN w Krakowie (1962–
1977), Rady Naukowo-Technicznej przy Mini-
strze Rolnictwa (1964–1975), Rady Naukowej
Instytutu Sadownictwa w Skierniewicach (1965–
1975), Rady Naukowej Ogrodu Botanicznego UJ
(1966–1968), Komitetu Hodowli i Uprawy Ro-
ślin V Wydz. PAN (1966–1969), Komisji Koor-
dynacyjnej do Prac nad Uprawą Krzewów Jago-
dowych w Polsce przy Instytucie Sadownictwa
(1969–1975). Inne: członek sądu koleżeń-
skiego ZNP w WSR w Krakowie, doradca naukowy w
sprawach agrotechnicznych Zakładów Przetwó-
stwa Owocowo-Warzywnego w województwie
krakowskim, członek Rady Naukowo-Technicz-
nej Wojewódzkiej Rady Narodowej w Katowic-
ach (1956–1959), członek Rady Naukowo-Tech-
nicznej i przewodnicząca Zespołu Ogrodnicze-
go Rady Naukowo-Technicznej Wojewódzkiej
Rady Narodowej w Krakowie (1964–1970), pre-
zes Oddziału Krakowskiego Stowarzyszenia In-
żynierów i Techników Ogrodnictwa Naczelnej
Organizacji Technicznej (1964–1968), członek
rady programowej *Hasła Ogrodniczego* (od
1969). Redaktor *Zeszytów Naukowych WSR w
Krakowie* (następnie *Zeszytów Naukowych AR w
Krakowie*) serii *Ogrodnictwo* (1970–1978).
11. Najważniejsze wyróżnienia i odznaczenia – 1956
– Złoty Krzyż Zasługi, 1963 – Nagroda Ministra
Szkolnictwa Wyższego, 1966 – Nagroda Mini-
stra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego III st.,
1967 – Srebrna Odznaka Naczelnej Organizacji
Technicznej, 1968 – nagroda Komitetu Nauki i
Techniki za prace nad truskawkami, 1968 – Złota
Odznaka za Pracę Społeczną dla Miasta Krako-
wa, 7 V 1969 – Krzyż Kawalerski Orderu Odro-
dzenia Polski, 1969 – Nagroda Ministra Oświaty i
Szkolnictwa Wyższego II st., 1969 – Złota Od-
znaka Towarzystwa Ogrodniczego, 1970 – Złota
Odznaka Naczelnej Organizacji Technicznej,
1972 – Złota Odznaka za Zasługi dla Ziemi Kra-
kowskiej, 1973 – Złota Odznaka Zasłużonego
Pracownika Rolnictwa, 1975 – Nagroda Ministra
Nauki i Szkolnictwa Wyższego I st., 1975 – wpi-
sana do Księgi Honorowej Zasłużonych dla Zie-
mi Krakowskiej, 1975 – członek honorowy Sto-
warzyszenia Inżynierów i Techników Ogrodnic-
two Naczelnej Organizacji Technicznej, 1980 –
Złota Odznaka za Wybitne Zasługi dla Uczelni,
1985 – Złota Odznaka Zasłużonego Nauczyciela
PRL, 1985 – członek honorowy Krakowskiego
Towarzystwa Ogrodniczego, 1994 – Medal im.
Michała Oczapowskiego.
 12. Inne informacje – Po wojnie uporządkowała i
prowadziła bibliotekę Zakładu Ogrodnictwa.
Współpracownik Sekcji Botanicznej Komisji Fi-
zjograficznej Polskiej Akademii Umiejętności
(1932–1945), członek Polskiego Towarzystwa
Botanicznego (1928–1987), Towarzystwa Przy-
rodników im. Kopernika (od 1928), Krakowskie-
go Towarzystwa Ogrodniczego (od 1946) i Poł-
skiego Związku Ogrodniczego, Związku Na-
uczycielstwa Polskiego (od 1 I 1948), Klubu
Demokratycznej Profesury (1950–1953), Poł-
skiego Związku Byłych Więźniów Politycznych
Hitlerowskich Więzień i Obozów Koncentracyj-
nych [jako wdowa po Władysławie Łuckim], In-
ternational Society for Horticultural Science [z
siedzibą w Hadze] (1958–1975), członek Od-
działu Krakowskiego Stowarzyszenia Inżynie-
rów i Techników Ogrodnictwa Naczelnej Ogr-
nizacji Technicznej (od 1961), autor wskazówek
agrotechnicznych dla producentów, brała udział
w licznych wystawach ogrodniczych i rolni-
czych, organizowała pokazy dla służby agrotech-
nicznej i producentów, rzeczoznawca Naczelnej
Organizacji Technicznej. Zainteresowania poza-
naukowe – turystyka, z dużym talentem i zamił-
owaniem grywała w brydża. Pochowana na Cme-
n-tarzu Rakowickim w Krakowie.
 13. Wykaz najważniejszych źródeł. Archiwalne –
Archiwum AR w Krakowie: I-52, I-126; Archi-
wum UJ: PKEN 26 (Maria Ziembianka), PKEN
38, S III 246 (Maria Łucka), WF II 504 (Maria
Ziembianka), WR 44 (Maria Łucka); Biblioteka
Jagiellońska – rkps Przyb. 796/76 („Kronika In-
stytutu i Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Ja-
giellońskiego od roku 1918–1938”). Publikowa-
ne – E. Gorlach (red.), 1990: *Profesorowie i Do-
cenci Studium Rolniczego i Wydziału Rolniczego
Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Wyższej Szko-
ły Rolniczej i Akademii Rolniczej im. Hugona
Kołtątaja w Krakowie 1890–1990*. Wyd. Reso-
via, Kraków-Rzeszów, s. 243–244 [biogram,
zdjęcie]; W. Lech [w druku]: *Profesor Maria Łu-
cka*. [w:] *Złota Księga Akademii Rolniczej im.
Hugona Kołtątaja w Krakowie; Who's Who in
Science in Europe*. t. 3(L-Q). F. Hodgson, Guer-
sey 1972 (wyd. 4), s. 1451.
 14. Materiały ikonograficzne – Archiwum AR w

Krakowie: I-52 [publikowane z niniejszym biogramem], Biblioteka Jagiellońska: rkps Przyb. 796/76. Publikowane – *Studia rolnicze w Krakowie. W XXX-lecie Polski Ludowej*. AR w Krakowie Warszawa 1975, s. 155.

Piotr KÖHLER

NOWE PERIODYKI I SERIE NEW JOURNALS AND SERIES

ILICIFOLIA

Ilicifolia (ISSN 0807–2116) jest nową norweską monograficzną serią botaniczną wydawaną przez Instytut Botaniki Uniwersytetu w Bergen, w której publikowane są prace z zakresu specjalności stanowiących przedmiot zainteresowań pracowników Instytutu. Jest ona kontynuacją serii *Botanisk institutt. Rapport* wydawanej przez Instytut w latach 1976–1991, w której ukazało się 50 woluminów. Oprócz monografii, w nowej serii mogą być drukowane także zbiory prac monotematycznych. Jej łamy otwarte są dla autorów spoza Instytutu, którzy muszą jednak pokryć pełne

koszty publikacji. *Ilicifolia* ukazuje się nieregularnie – dotychczas ukazały się dwa tomy, w których opublikowane zostały następujące monografie: K. Faegri 1996. *Synopsis of distribution maps for the south-eastern element in the flora of Norway* (ISBN 82–7460–002–9) i C. C. Berg, M. E. E. Hijman 1999. *The genus Dorstenia (Moraceae)* (ISBN 82–7460–000–2). W serii mogą być publikowane opracowania w języku angielskim, albo norweskim, opatrzone streszczeniem w języku angielskim. *Ilicifolia* redagowana jest w formie dwulamowej o nietypowym formacie 185x260 cm; poszczególne tomy drukowane są w nakładzie nie mniejszym niż 200 egzemplarzy.

Seria *Ilicifolia* znajduje się w zbiorach wspólnej Biblioteki Instytutu Botaniki Polskiej Akademii Nauk i Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie.

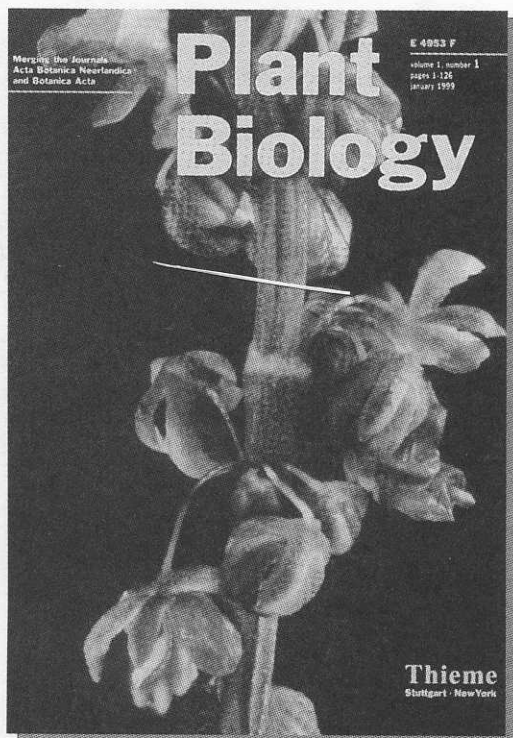
Redakcja: *Ilicifolia*

Botanical Institute
University of Bergen
Allegaten 41
N-5007 Bergen, NORWAY

Jan J. WÓJCICKI

PLANT BIOLOGY

Plant Biology (ISSN 1435–8603) jest wspólnym międzynarodowym czasopismem botanicznym wydawanym od 1999 roku, które powstało w wyniku połączenia dwóch znanych i renomowanych czasopism: *Acta Botanica Neerlandica* – organu Królewskiego Holenderskiego Towarzystwa Botanicznego i *Botanica Acta* – pisma Niemieckiego Towarzystwa Botanicznego. Czasopismo współredagowane jest przez dwóch redaktorów naczelnych i dwóch współredaktorów: niemieckich (U. Lüttge i H. Rennenberg) i holenderskich (L. A. C. J. Voesenek i A. M. C. Emons) oraz dziewiętnastu uczonych z Australii, Austrii, Czech, Holandii, Japonii, Niemiec, USA i Wielkiej Brytanii, którzy są redaktorami sześciu działów (Physiology and Molecular Biology; Cell Biology and Development; Genetics and Systematics; Ecology and Evolution; Ecophysiology; Mycology, Lichenology and Plant-Microbe Interactions) wyznaczających jego zakres. Materiały do publikacji należy posyłać bezpośrednio do jednego z redaktorów działowych; pismo nie posiada bowiem sekretarza redakcji. *Plant Biology* publikuje zarówno oryginalne prace naukowe, jak i artykuły przeglądowe i krótkie doniesienia – zapowiada także otwarcie swoich łamów dla artykułów o charakterze polemicznym. Pismo redagowane w oszczędnej formie dwulamowej w formacie nieco mniejszym niż A4, drukowane jest na wysokiej klasy papierze

Darmstadt University of Technology
Schnittspahnstr. 3
D-64287 Darmstadt, GERMANY
E-mail: luetttge@bio.tu-darmstadt.de

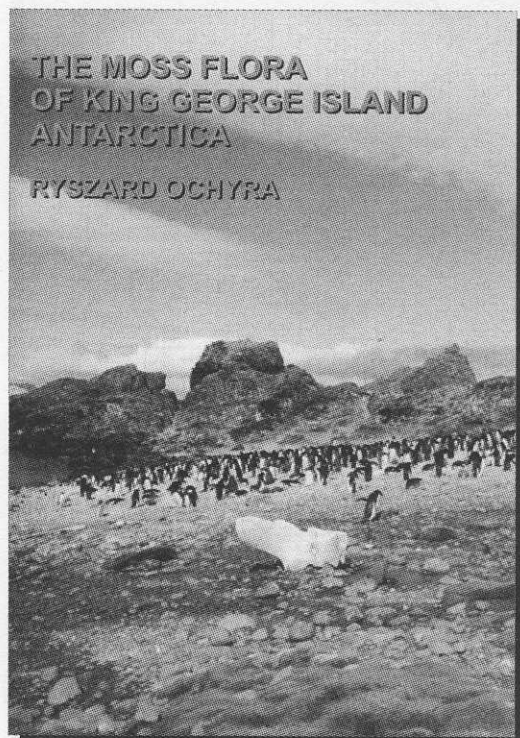
Prof. L. A. C. J. Voesenek
Department of Ecology
University of Nijmegen
Toernooiveld
NL-6525 ED Nijmegen, THE NETHERLANDS
E-mail: rensv@sci.kun.nl

Jan J. WÓCICKI

RECENZJE BOOK REVIEWS

OCHYRA R. *The moss flora of King George Island, Antarctica*. Polish Academy of Sciences, W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Cracow, 1998, ss. XXIV+277, ryc. 163, tab. 2, Miękką opr., ISBN 83-85444-60-2.

Przystąpienie Polski do badań Antarktyki w Międzynarodowym Roku Geofizycznym 1957-1958

kredowym, pozwalającym na wierną reprodukcję często zamieszczanych barwnych rycin i fotografii. Rocznie ukazywać się będzie sześć numerów stanowiących jeden wolumin. O wysokim poziomie merytorycznym i edytorskim czasopisma świadczy choćby fakt objęcia go indeksacją przez: *Current Contents – Life Sciences*, *Current Contents – Agriculture, Biology & Environmental Sciences*, *Science Citation Index*, *Biosis and CABS* (*Current Awareness in Biological Sciences*). Prenumerata roczna dla odbiorców indywidualnych wynosi 200, a dla instytucji 640 marek niemieckich. Więcej informacji o prezentowanym piśmie, instrukcję dla autorów i spisy treści wydanych numerów znaleźć można na internetowej stronie wydawcy, Georg Thieme Verlag, Stuttgart – New York, pod adresem: <http://www.thieme.com/cgi-win/thieme.exe/onGJDLMAHGFFHI/display/756>.

Czasopismo *Plant Biology*, podobnie jak *Acta Botanica Neerlandica* i *Botanica Acta*, znajduje się w zbiorach wspólnej Biblioteki Instytutu Botaniki Polskiej Akademii Nauk i Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie.

Redaktorzy Naczelni:
Prof. U. Lüttge
Institute of Botany

umożliwiło naszym botanikom prowadzenie szeroko zakrojonych badań nad florą i ekologią roślin, głównie mchów i porostów. Od tego czasu wyraźnie zaznacza się także tendencja prowadzenia nowoczesnych badań taksonomicznych w stosunku do pierwszych eksploracji botanicznych tych obszarów. Pionierskie okazały się w tym zakresie badania Ryszarda Ochryy.

Pierwsze jego obszerne opracowanie flory mchów Antarktyki dotyczy Wyspy Króla Jerzego, którą badał podczas polskiej ekspedycji w latach 1979–1980. Autor badał także zbiory wielu polskich badaczy, jak też studiował okazy oraz typy z klasycznych zbiorów w Londynie, Paryżu, Brukseli, Sztokholmie i Berlinie. Całość opracowania prezentuje spis treści sześciu rozdziałów, z których pięć ma charakter wprowadzający i ogólny, a obszerny szósty poświęcony jest wybitnie systematyce. Pierwsze rozdziały przedstawiają informacje o warunkach przyrodniczych, badaniach briologicznych, zbiorowiskach roślinnych i grupach geograficznych 61 gatunków mchów z 33 rodzajów i 15 rodzin. Rozdziały te są bogato ilustrowane. Łącznie autor zebrał 35 gatunków nowych dla Wyspy, w tym 3 nowe dla nauki (*Ditrichum lewis-smithii*, *Schistidium halinae*, *S. steerei*), a 12 to nowe gatunki dla Antarktyki. Znamienny jest fakt, że kilka gatunków rodzaju *Schisidium* zostało po raz pierwszy wykrytych przez Ochryę w obszarze Antarktyki. W książce autor uwzględnił cztery nowe kombinacje, a dla gatunków wielu rodzajów podał nowe synonimy, co obecnie znakomicie ułatwia studia taksonomiczne. Ważne jest także wyznaczenie nowych lektotypów dla 14 taksonów wyróżnionych w randze gatunków. Już tylko te osiągnięcia oraz wprowadzone zmiany w opracowaniu mchów z Wyspy Króla Jerzego dowodzą wielkiej oryginalności i nowoczesności w trudnych badaniach taksonomicznych. Pod tym względem prezentowana flora uwzględnia wszystkie najnowsze zmiany taksonomiczne i nomenklatoryczne opisywanych mchów. Tekst flory czyta się z dużym zainteresowaniem, gdyż zawiera ona pełne, w tym w większości przypadków nowe jak i zweryfikowane dane o taksonach, których zmienne cechy są często zbieżne. Same opisy gatunków i ich synonimy są przedstawione wyczerpująco, a nazwy typizowane. Opisom taksonów odpowiadają artystycznie wykonane rysunki ze szczegółami ich subtelnej budowy anatomicznej oraz mapy stanowisk, których wykaz podano osobno na str. X–XIV. Klucze do oznaczania wyróżnia nader przejrzysty układ cech. Natomiast dobrze opracowane uwagi taksonomiczne, dane o ekologii poszczególnych gatunków, ich fitogeografii i rozmieszczeniu, jak też dane z literatury sprawiają, że edycja flory jest znakomicie przemyślana. Całość opracowania kończy się obszernym wyka-

zem literatury briologicznej i fizjograficznej oraz indeksem nazw rodzajowych i gatunkowych. Na ostatniej stronie w sposób skromny zamieszczona została kolorowa fotografia autora z okresu pobytu na Wyspie Króla Jerzego.

Przy studiowaniu tej znakomitej flory z uwzględnieniem cytowanych przebadanych okazów, jak i wyjątkowo wyczerpującego zestawienia piśmiennictwa stwierdziłem, że autor w obecnym – czyli już trzecim okresie badań mchów Antarktyki – zajmuje zdecydowanie pierwsze miejsce wśród specjalistów światowych. Jego prace publikowane w najlepszych czasopismach zagranicznych, tylko niekiedy wspólnie z innymi badaczami, świadczą dobitnie ile wysiłku i czasu poświęcił on problematyce briologicznej tak odległych obszarów.

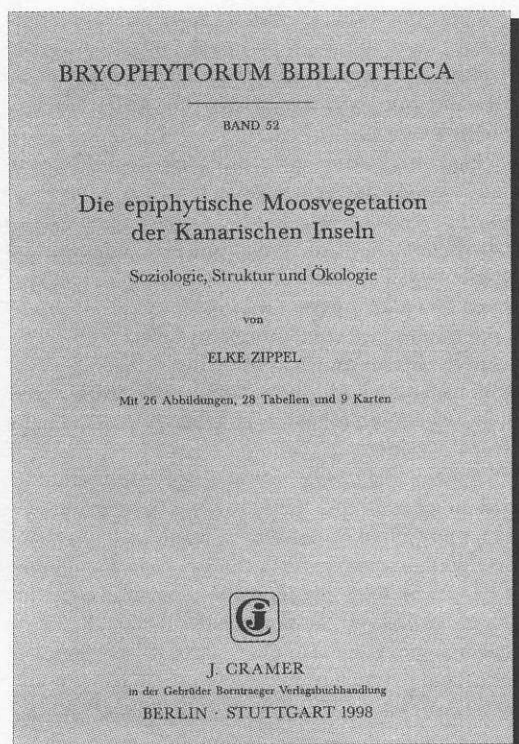
Bardzo efektownie wydane pod względem edytorskim opracowanie flory jest wyjątkowo wartościowym i nowatorskim dziełem w skali światowej ostatnich lat. Tak jasno przedstawiony oryginalny specjalistyczny tekst flory został oparty na najnowszej terminologii angielskiej, którą autor posługuje się zawsze znakomicie. Nadto sam autor znacząco podkreśla w niej wkład polskich badaczy do nauki światowej.

Kazimierz KARCZMARZ

Od Redakcji: Sprzedaż omawianej pozycji prowadzi: Dział Wydawnictw, Instytut Botaniki im. W. Szafera, Polska Akademia Nauk, Lubicz 46, 31–512 Kraków; tel. +(12) 4215144, fax: +(12) 4219790, e-mail: ed-office@ib-pan.krakow.pl

ZIPPEL E., *Die epiphytischen Moosvegetation der Kanarischen Inseln. Soziologie, Struktur und Ökologie*. Bryophytorum Bibliotheca, Band 52. J. Cramer in der Gebrüder Borntraeger Verlagsbuchhandlung, Berlin – Stuttgart, 1998, ss. 149, ryc. 26, 9 map, 28 tablic w tym 3 we wkładce. Miękka opr., format 14,2 × 22,5 cm. Cena: 110 DM. ISBN 3–443–62024–8.

Położone w niewielkiej odległości od marokańskiego wybrzeża Afryki Zachodniej Wyspy Kanaryjskie były intensywnie badane przez botaników europejskich już od połowy ubiegłego stulecia, co zaowocowało bardzo dobrą znajomością ich flory i szaty roślinnej, opisanych szczegółowo w dziesiątkach naukowych publikacji. Jednym z najbardziej interesujących rysów roślinności tego obszaru, od razu rzucającym się w oczy każdemu przybyszowi, jest niezwykle bogata roślinność epifityczna. Jest ona szczególnie dobrze rozwinięta w lasach laurowych na północnych stokach wysp w piętrze termokanaryjskim na wysokości od 400 do 1200 m n.p.m., oraz w antropogenicz-

nich zaroślach „Fayal-Brezal” zdominowanych przez *Myrica faya* Ait. i *Erica arborea* L., które wykształcają się w miejscu wyciętych lasów lauowych. Zbiorowiska epifityczne z masowym udziałem mchów i wątrobowców nie doczekały się jak dotąd szczegółowego monograficznego opracowania i stąd też niniejsze studium doskonale wypełnia tę dotkliwą lukę w znajomości szaty roślinnej Wysp Kanaryjskich. Wprawdzie badaniami zostały objęte tylko cztery zachodnie wyspy (Teneryfa, La Palma, La Gomera i El Hierro), ale biorąc pod uwagę ogromne podobieństwo szaty roślinnej Wysp Kanaryjskich, wyniki te można uogólnić na wszystkie wyspy archipelagu.

Roślinność epifityczna była analizowana przy użyciu klasycznej metody Braun-Blanqueta, uzupełnionej badaniami rozmaitych parametrów siedliskowych. Na podstawie 343 zdjęć fytosocjologicznych wyróżnionych zostało 14 syntaksonów, głównie w randze zespołów i podzespołów, z których większość opisana została po raz pierwszy. Prawie wszystkie te jednostki należą do jednej klasy *Frullania dilatatae-Leucodontetea sciuroidis*, obejmującej dwa rzędy: *Frullania teneriffae-Leucodontetalia canariensis*, który jest endemiczny dla Makaronezji oraz *Orthotrichetalia*, znany również z kontynentalnej Europy. Tylko jeden nowo opisany zespół, *Saccogyno viticu-*

losi-Heteroscyphetum denticulati, reprezentuje klasę *Cladonio-Lepidozietea reptantis*. Wszystkie wyróżnione zbiorowiska są szczegółowo scharakteryzowane, ich skład florystyczny przedstawiony w formie tabelarycznej, a zróżnicowanie ekologiczne i problemy syntaksonomiczne obszernie dyskutowane. Są to jednostki dobrze wyróżniające się swym składem florystycznym, ekologią, zasięgami wysokościowymi, przywiązaniem do określonych formacji roślinnych, a także specyfiką zajmowanego podłoża. Najważniejszym czynnikiem warunkującym ich rozwój jest wilgotność powietrza i dlatego też najkorzystniejsze warunki swego rozwoju znajdują one w górnym piętrze termokanaryjskim na wysokości 850–1200 m n.p.m. Tu też występuje najpospolitszy zespół epifityczny *Cryptoleptodonteto longiseti-Neckeretum intermediae*, który na siedliskach zaburzonych zastępuje zespół *Frullanietum polystictae*.

Badania biomasy zbiorowisk epifitycznych wykazały, że zwiększa się ona wraz ze wznesieniem nad poziom morza, osiągając na Teneryfie i La Gomercie wartość około 600 mg/m². Są to wartości znaczne, jednak zdecydowanie mniejsze niż w górskich lasach tropikalnych, gdzie wartość ta dochodzi do 1000 mg/m². Sporo miejsca w omawianym opracowaniu zajmują rozważania na temat form życiowych mszaków budujących zbiorowiska epifityczne oraz struktur mających im ułatwić przewodzenie i magazynowanie zapasów wody. Bardzo interesujący jest także przegląd strategii życiowych mszaków epifitycznych, w którym szczegółowo omówione zostały: długość życia, cykle rozwojowe oraz sposoby rozprzestrzeniania się tych roślin. Problematyka ta w odniesieniu do egzotycznych mszaków jest ciągle słabo zbadana i dlatego też niniejsze opracowanie stanowi ważny wkład do poznania biologii mszaków makaronezyjskich.

Wyspy Makaronezji znane są ze swej odrębności fitogeograficznej, co przejawia się m.in. sporym stopniem endemizmu oraz udziałem różnorodnych elementów geograficznych. Uwidacznia się to również we florze epifitycznej, w której duży udział mają właśnie endemity (np. *Cryptoleptodon longisetus* (Mont.) Enroth, *Andoa berthelothiana* (Mont.) Ochyra, *Cololejeunea schaeferi* Grolle, *Frullania polysticta* Lindberb.), a także gatunki ibero-makaronezyjskie (np. *Frullania azorica* Sim-Sim *et al.*, *Homalia webbiana* (Mont.) Schimp.), atlantycko-mediterrańskie (np. *Saccogyna viticulosa* (L.) Dum., *Fissidens serrulatus* Brid.), amfiatlantyckie (np. *Harpalejeunea molleri*, *Cryphaea heteromalla*), tropikalno-subtropikalne (np. *Lejeunea eckloniana* Lindenb., *Lepidozia flava* (Sw.) Nees, *L. cupressina* (Sw.) Lindenb.) oraz tworzące najliczniejszą grupę gatunki panholarkty-

czne. Wszystkie typy zasięgowe mszaków zostały szczegółowo omówione i zilustrowane mapami zasięgowymi. Pewnym nieporozumieniem jest tu mapa nr 5 na str. 119, która ma zupełnie dziwną legendę, nie pasującą absolutnie do wyrysowanych zasięgów. Wynika z niej, że *Cololejeunea calcarea* (Libert) Schiffn. jest endemitem kanaryjskim, a *C. biddlecomiae* (Aust.) Underw. rośnie w całej Europie, sięgając na wschodzie po Gruzję.

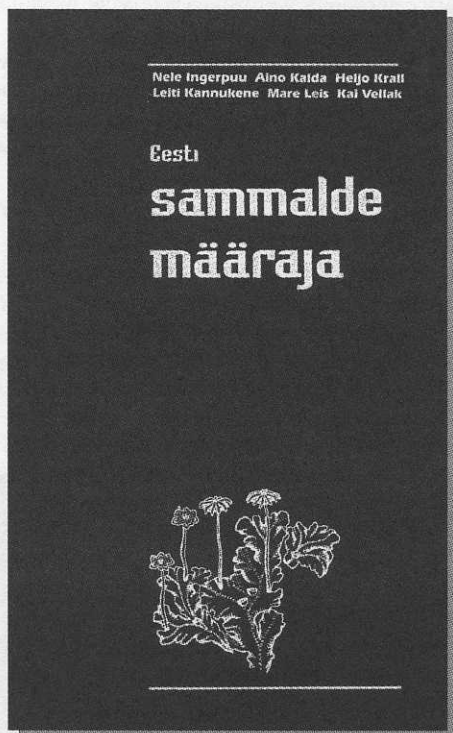
W formie załącznika zaprezentowane zostały wykazy epifitycznych wątrobowców, mchów, porostów i roślin naczyniowych. W paru miejscach wkradły się tu błędy w cytowaniu nazwisk autorów nazw, np. *Thamnobryum alopecurum* (Hedw.) Nieuwl. zamiast „(Hedw.) Gang.” czy *Andoa bertellothiana* (Mont.) Schimp. w miejsce „(Mont.) Ochyra”. Winą za te uchybienia należy obarczyć również recenzentów i redaktorów tomu.

W sumie omówione opracowanie jest przygotowane wzorowo pod względem merytorycznym i stanowi cenny wkład w poznanie szaty roślinnej Wysp Kanaryjskich.

Ryszard OCHYRA

INGERPUU N., KALDA A., KRALL H., KANNUKENE L., LEIS M., VELLAK K., *Eesti sammalde määraja*. BEPMÜ Zoologia ja Botaanika Instituut, Eesti Loodusfoto, Tartu, 1998, ss. 239, ryc. 837, 40 wielobarwnych fotografii. Miękka opr., format 15 × 25 cm. Cena: nie podano. ISBN 9985-830-24-5.

Chociaż badania briologiczne mają w Estonii długą, bo ponad dwuwiekową tradycję, ten mały bałtycki kraj nigdy nie doczekał się pełnej, narodowej Flory mszaków w języku estońskim. Jedynym opracowaniem w tym języku był wydany w 1948 r. klucz do oznaczania, który obejmował zaledwie 96 najpospolitszych gatunków, co stanowi niewielki ułamek całej flory. Tymczasem brioflora Estonii należy do bogatych w gatunki i bardzo dobrze poznanych, a nazwiska G. K. Girgensohna czy E. Russowa, wybitnych dziesiętnastowiecznych estońskich briologów, są dziś dobrze znane w świecie, zwłaszcza że zostały one utrwalone w nazwach dwóch szeroko rozmieszczonych gatunków torfowców, *Sphagnum girgensohnii* Russ. i *S. russowii* Warnst. W okresie okupacji rosyjskiej estońskie mszaki były oczywiście uwzględniane w rozmaitych opracowaniach rosyjskojęzycznych, ale badania briologiczne w tym kraju cechował poważny zastój. Dopiero po uzyskaniu niepodległości ujawniła się tu grupa młodych briologów, którzy najpierw opracowali katalog wątrobowców, glików i

mchów Estonii¹, a w cztery lata później wydali omawiany klucz do oznaczania estońskich mszaków.

W Estonii rośnie aktualnie 527 gatunków mszaków, w tym 2 gatunki glików, 116 wątrobowców i 409 mchów. Wszystkie one zostały szczegółowo opisane w omawianej Florze, a niektóre detale ich budowy, najczęściej pokroje i liście, rzadziej komórki blaszki liściowej, przekroje poprzeczne liści lub puszek, są zilustrowane rycinami kreskowymi. Prócz tego 40 gatunków zostało zaprezentowanych na dobrej jakości fotografiach wielobarwnych, zebranych na 5 planszach. Część wstępna książki zawiera ogólne informacje o budowie mszaków, systematyczny wykaz wszystkich rodzin i rodzajów (z podaniem liczb gatunków występujących w Estonii i w Europie) oraz słowniczek terminów morfologicznych i anatomicznych. Szkoda, że autorzy nie zamieścili ich znaczeń w języku łacińskim lub angielskim, co bardzo ułatwiłoby czytelnikom nie znającym języka estońskiego zrozumienie treści opisów czy kluczy do oznaczania. Te ostatnie są sztuczne, zestawione w grupy obejmujące taksony niekoniecznie ze sobą spokrewnione, ale po-

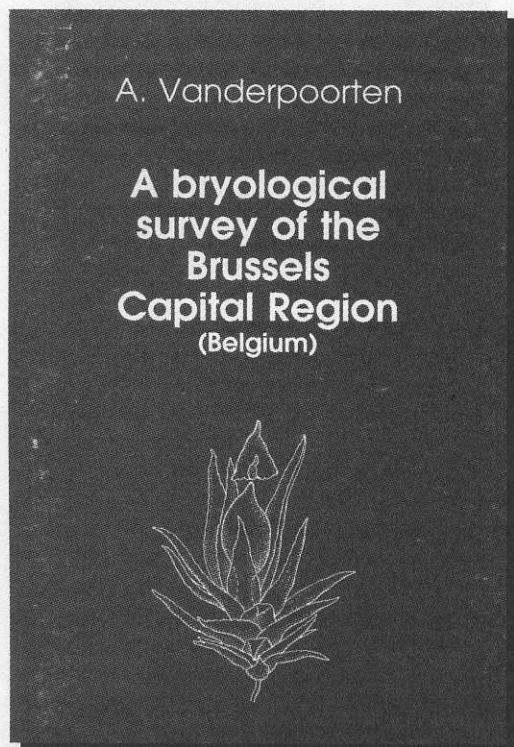
¹ Patrz recenzja R. Ochyry *Fragmenta Floristica et Geobotanica Series Polonica* 3: 445 (1996)

siadające określoną, wyróżniającą je cechę morfologiczną lub anatomiczną.

Ze względów językowych użyteczność omawianej książki poza Estonią będzie raczej ograniczona. Tym niemniej z przyjemnością należy odnotować fakt, że kolejny kraj europejski doczekał się nowoczesnej Flory mszaków.

Ryszard OCHYRA

VANDERPOORTEN A. *A bryological survey of the Brussels Capital Region (Belgium)*. Scripta Botanica Belgica No. 14, National Botanic Garden of Belgium, Meise, 1997, ss. 83, ryc. 12, 265 map. Miękką opr., format 15 x 22 cm. Cena: 365 bef. ISBN 0779-2387; ISSN 90-72619-36-6.

Duże aglomeracje miejskie w Europie były do niedawna raczej omijane przez briologów, gdyż w powszechnym przekonaniu ich brioflora jest dość uboga, monotonna i nie rokująca nadziei na ciekawe odkrycia florystyczne. Ten powszechnie zakorzeniony stereotyp jest powoli przełamany i literatura briologiczna ostatnich lat dostarcza wielu przykładów badań nad mszakami miast, by wspomnieć tu prace A. Schaepe z Berlina z 1986 r., F. Müllera z Halle z 1993 r., O. Durhämmera z Ratyzbony z 1995 r. czy

E. Fudali ze Szczecina z 1994 r. Do tej kolekcji dochodzi teraz szczegółowe studium poświęcone florze mszaków Brukseli, stolicy Belgii i siedziby władz Unii Europejskiej, miasta zajmującego zajmującego obszar 161,6 km².

Brioflorę mszaków autor badał w oparciu o siatkę kwadratów o boku 1 km, ale badania prowadzone były w dość selektywny sposób. Ze 178 kwadratów pokrywających teren Brukseli szczegółowo zbadanych zostało tylko 99 kwadratów (55%), podczas gdy pominięte zostały trudno lub wręcz niedostępne kwadraty w takich rejonach jak park królewski czy kompleks NATO. Większość danych florystycznych zostało zebranych przez autora w trakcie intensywnych badań terenowych w latach 1993–1996, chociaż uwzględnione zostały również dane z wcześniejszych publikacji oraz materiały dotąd niepublikowane a zdeponowane w zielnikach belgijskich.

Autor stwierdził w Brukseli 267 gatunków mchów, wątrobowców i glików, z tym że po 1980 r. zanotowanych tu zostało 225 gatunków, co stanowi w przybliżeniu 1/3 brioflory Belgii. Średnio w jednym kwadracie występują 34 gatunki, ale w poszczególnych kwadratach liczba ta waha się od 20 do 103 gatunków, przy czym do najbogatszych florystycznie należą kompleksy leśne w południowej części Brukseli. W trakcie badań nie zostały odnalezione 42 gatunki, zaś aż 117 gatunków rosnących tu obecnie należy do rzadkich i bardzo rzadkich, zanotowanych w mniej niż w dziesięciu kwadratach. Rozmieszczenie wszystkich gatunków stwierdzonych po 1980 r. zostało przedstawione na mapach punktowych, które zajmują w przybliżeniu połowę opracowania.

Osobliwą cechą obecnej brioflory Brukseli jest zanik kilku częstych gatunków, np. *Polytrichum commune* Hedw., *Sphagnum palustre* L., *Warnstorfia fluitans* (Hedw.) Loeske czy *Calliergon cordifolium* (Hedw.) Kindb. W ich miejsce całkiem niespodziewanie zjawiają się tak rzadkie gatunki jak *Diplophyllum obtusifolium* (Hook.) Dumort., *Scapania curta* (Mart.) Dumort., *Lophozia bicrenata* (Schmid.) Dumort., *Orthotrichum pulchellum* Brunt. czy *Ephemerum stellatum* (Hedw.) Hampe. Ten ostatni gatunek jest zresztą nowym nabytkiem dla belgijskiej brioflory.

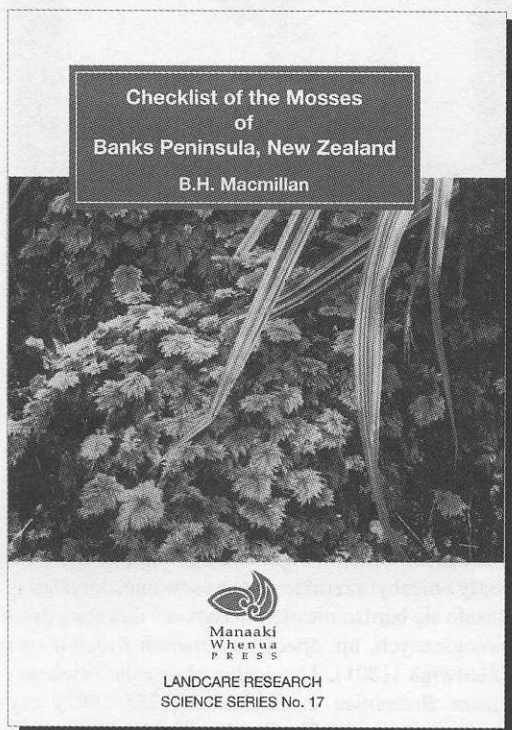
W dyskusji autor szczegółowo zajmuje się czynnikami warunkującymi zanikanie lub rozprzestrzenianie się gatunków, wskazując na niszczenie określonego typu siedlisk, zanieczyszczenie wody i powietrza oraz redukcję obszarów leśnych jako główne przyczyny ubożenia brioflory. Jak można było się spodziewać, zabudowa terenu w głównej mierze przyczynia się do zanikania wielu gatunków poprzez niszczenie specyficznych siedlisk, takich jak wapienne zbocza

czy wrzosowiska będące ostojami wielu rzadkich gatunków.

Omawiane opracowanie jest interesującym i ważnym przyczynkiem do literatury briologicznej. Ukazuje ono dobitnie, że zurbanizowane i pozornie nieciekawe obszary mogą żywić wiele florystycznych rzadkości.

Ryszard OCHYRA

MACMILLAN B. H., *Checklist of the mosses of Banks Peninsula, New Zealand*. Landscape Research Science Series No. 17, Manaaki Whenua Press, Lincoln, 1996, 80 str., 1 ryc., 3 fotografie, 1 mapa. Mięka opr., format 15 x 21 cm. Cena: 25 dolarów nowozelandzkich. ISBN 0-478-09302-0.

Flora mchów Nowej Zelandii odznacza się dużą odrębnością i wieloma swoistymi cechami, które odzwierciedlają izolowaną pozycję biogeograficzną tego wyspiarskiego kraju. Jednocześnie obszar ten ciągle pozostaje słabo zbadany pod względem briologicznym, m.in. z powodu prawie zupełnego braku profesjonalnych briologów oraz przemyślanego i konsekwentnie realizowanego planu eksploracji terenów słabo dotąd zbadanych. Dlatego też każde nowe opracowanie poświęcone mchom Nowej Zelandii przy-

mowane jest z zainteresowaniem przez briologów. Nie inaczej będzie zapewne w przypadku omawianej broszury, która prezentuje wykaz mchów stwierdzonych na Półwyspie Banksa, położonym w prowincji Canterbury na wschodnim wybrzeżu Wyspy Południowej.

W części wstępnej opracowania autorka opisuje środowisko geograficzne, warunki naturalne, klimat oraz szatę roślinną Półwyspu Banksa. Szkoda, że nie została zamieszczona tu szczegółowa mapa topograficzna tego obszaru, gdyż ta, która została tu wydrukowana ukazuje tylko położenie szczytów górskich i rzek, w większości bez podania ich nazw i wysokości. Półwysep Banksa jest rozległym obszarem o kształcie odwrotnie jajowatym, mającym długość 49 km i szerokość 31 km. Jest on pochodzenia wulkanicznego i prawie przez cały czas swej geologicznej historii był wyspą, która dopiero 20 tys. lat temu połączyła się z lądem stałym. Posiada on bardzo urozmaiconą rzeźbę terenu, co znajduje odbicie w dużym bogactwie siedlisk od nadmorskich klifów po subalpejską tundrę, rozwijającą się nie tylko na najwyższym szczycie (Mt. Hallet – 920 m n.p.m.), ale również na 25 innych szczytach mających wysokość powyżej 700 m n.p.m. Autorka zamieściła we wstępie przegląd głównych typów siedlisk i podała przewodnie gatunki mchów w nich występujących. Długotrwała izolacja sprawiła, że Półwysep Banksa odznacza się dużym stopniem endemizmu roślin naczyniowych i owadów. Z obszaru tego opisano również szereg gatunków mchów, które po szczegółowym zbadaniu okazały się identyczne z gatunkami wcześniej opisanymi z innych obszarów lub zostały odnalezione w innych rejonach Nowej Zelandii. W chwili obecnej tylko jeden takson, *Entosthodon subnudus* (Tayl.) Fife var. *subcuspidatus* (Broth.) Fife, może być uznany za endemiczny dla Półwyspu Banksa.

Mimo bliskiego sąsiedztwa dużego ośrodka naukowego, jakim jest położony u nasady Półwyspu Banksa Christchurch, flora mchów tego obszaru nie należała do dobrze poznanych i aż do wczesnych lat 60. znanych stało było około 70 gatunków. Zostały one podane w rozmaitych pracach z XIX w., głównie R. Browna i T. W. N. Becketta, dwóch nowozelandzkich briologów-amatorów, którzy opisali bardzo wiele nowych gatunków mchów z Nowej Zelandii, przeważnie bez większej wartości systematycznej. Najwcześniej wymienionym gatunkiem mchu z Półwyspu Banksa jest *Camptochaete arbuscula* (Sm.) Reichardt, zebrany podczas francuskiej wyprawy J. Dumont-d'Uville'a w latach 1837–1840 na statkach *Astrolabe* i *Zélée*. W zaprezentowanym tu wykazie, który wypełnia główną część broszury, autorka poda-

je z badanego obszaru aż 243 gatunki mchów, co stanowi blisko połowę całej brioflory Nowej Zelandii.

Wykaz powstał w oparciu o szczegółowe badania zbiorów zgromadzonych we wszystkich zielnikach nowozelandzkich, głównie jednak na podstawie materiałów zdeponowanych w Christchurch. Dla każdego gatunku zacytowane zostały badane okazy, wymienione jest pierwsze notowanie w literaturze oraz szczegółowo opisana jest ekologia. Podane są również gatunki, które zostały skreślone z flory Półwyspu Banksa, głównie z powodu niemożliwości zbadania alegatów potwierdzających dane z literatury.

Podana lista gatunków z całą pewnością nie jest wyczerpująca i przyszłe badania winny dorzucić jeszcze nieco dalszych gatunków. W chwili obecnej trzeba na niej umieścić *Racomitrium curiosissimum* Bednarek-Ochyra & Ochyra, gatunek opisany w 1996 r. z Wyspy Południowej i mający na Półwyspie Banksa swój *locus classicus*.

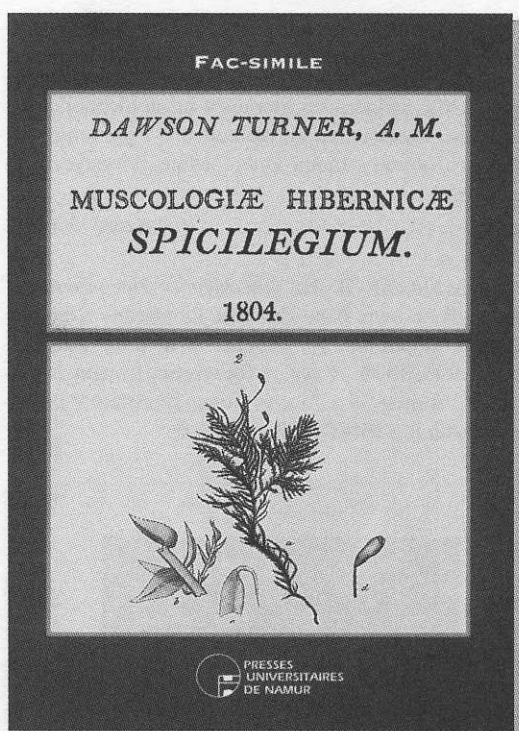
Ujęcia taksonomiczne i nazewnictwo są na ogół poprawne, chociaż właściwa nazwa dla *Amphidium cyathicarpum* (Mont.) Broth. jest z pewnością *A. tortuosum* (Hornsch.) Cufod. Według powszechnie przyjętych dziś koncepcji rodzaj *Psilopilum* Brid. nie rośnie na półkuli południowej, a gatunki wcześniej do niego zaliczane reprezentują odrębny rodzaj *Notoligotrichum* G. L. Sm. Można byłoby również oczekiwać od autorki bardziej precyzyjnego cytowania literatury. Mchy w dziele *Flora Novae-Zelandiae*, wydanym przez J. D. Hookera, opracowane zostały przez W. Wilsona i ta część flory ukazała się w 1854 r., a nie w 1855 r. jak pisze autorka, gdyż w tym roku ukazał się drukiem cały tom drugi poświęcony roślinom nienaczyniowym. Podobnie w wydanym w 1867 r. przez J. D. Hookera *Handbook of the New Zealand Flora* mchy opracował W. Mitten.

Zaprezentowany tu wykaz jest wartościowym przyczynkiem do nowozelandzkiej literatury briologicznej. Przede wszystkim uzmysławia on jednak, jak wiele jeszcze pozostaje do zbadania we florze mchów tego położonego na antypodach kraju.

Ryszard OCHYRA

Facsimile: «Dawson Turner *Muscologiae Hibernicae Spicilegium* 1804» avec introduction de Jean Louis De Sloover. Collection „Sciences du Vivant” – Botanique n° 4, Press Universitaires de Namur, Namur, 1998, 305 str., 16 wielobarwnych tablic. Miękka opr., format 19 × 26 cm. Cena: 2400 bef. ISBN 2-87037-267-1.

Najdawniejsze dzieła briologiczne, będące kamieniami milowymi w historii rozwoju nowoczesnej na-

uki o mchach i wątrobowcach, są na ogół trudno dostępne i przeciętny briolog nie zajmujący się profesjonalnie systematyką rzadko kiedy, jeśli w ogóle, ma z nimi kontakt. Wydawane ongiś w niewielkich nakładach, są one dziś skrzętnie skrywanyymi skarbami w bibliotekach uniwersyteckich czy muzealnych, niezbyt chętnie udostępnianymi przeciętnemu czytelnikowi. Szansą na szerokie propagowanie tych dzieł są w obecnych czasach reprinty. Ze względu na spore koszty i niezbyt szerokie zainteresowanie, dotychczas ukazało się bardzo niewiele wznowień dawnych dzieł briologicznych, np. *Species muscorum frondosorum* J. Hedwiga (1801), *Fasciculus plantarum cryptogamarum Britanniae* J. Dicksona (1785–1801) czy *Bryologia europaea* Th. Brucha, W. Ph. Schimper i Th. Gumbela (1836–1855). Tę niewielką kolekcję uzupełnia wydane obecnie faksymile jednej z ważniejszych wczesnych Flor muskologicznych, a mianowicie opublikowanego w 1804 r. przez Dawsona Turnera *Muscologiae Hibernicae Spicilegium*. Reprint ukazał się staraniem J. L. De Sloovera w ramach zainicjowanej przez niego kilka lat temu serii „Sciences du Vivant – Botanique”, poświęconej historycznym dziełom botanicznym zawierającym opisy mszaków.

Dawson Turner (1775–1858) był z zawodu bankierem w Yarmouth w hrabstwie Norfolk w południo-

wo-wschodniej Anglii, a jego wielkim hobby była botanika, w tym również mchy. Koronnym dziełem tego badacza z dziedziny briologii jest omawiane tu właśnie „Spicilegium”, które jest pierwszą Florą mchów Irlandii. Zaslugi Turnera dla briologii zostały uhonorowane przez R. Browna, który nazwał na jego cześć rodzaj *Dawsonia*, blisko spokrewniony z płonnikiem (*Polytrichum* Hedw.) i obejmujący bardzo efektowne i jedno z największych mchów na świecie, ograniczone w swym występowaniu do Nowej Gwincei, Australii i Nowej Zelandii. Flora Turnera jest również jednym z pierwszych opracowań muskologicznych jakie ukazały się po wydaniu wspomnianego wyżej dzieła J. Hedwiga, uznanego za punkt wyjściowy nomenklatury mchów, a jej wartość i znaczenie wynikają z faktu, że opisanych w niej zostało po raz pierwszy szeregi do dziś akceptowanych, szeroko rozmieszczonych atlantyckich gatunków mchów, m.in. *Schistidium maritimum* (Turn.) B., S. & G., *S. strictum* (Turn.) Loeske ex Mårt., *Racomitrium ellipticum* (Turn.) B., S. & G., *Pottia intermedia* (Turn.) Fuernr. Prócz tego Turner opisał tu dwa inne szeroko znane gatunki mchów holarktycznych, *Dicranum fuscescens* Sm. i *D. majus* Sm., a ich autorstwo bardzo często przypisuje się właśnie jemu. Flora Turnera ukazała się prawie jednocześnie z *Flora britannica* J. E. Smitha, lecz specjalne badania wykazały, że to ostatnie dzieło ukazało się z końcem marca 1804 r., podczas gdy „Spicilegium” było dystrybuowane na początku kwietnia tegoż roku, przez co nazwy Turnera utraciły priorytet. Niestety wydawca reprintu przeoczył ten fakt i w dalszym ciągu przypisuje Turnerowi autorstwo *Dicranum fuscescens* i *D. majus*. Ogółem w „Spicilegium” Turner opisał 18 nowych gatunków, 22 nowe odmiany i zaproponował 39 nowych kombinacji nomenklatorycznych, odzwierciedlających jego nowe ujęcia taksonomiczne. Obok opisów wszystkich taksonów dzieło Turnera zawiera 28 kolorowych plansz z ilustracjami 27 gatunków.

Omawiany reprint poprzedzony jest wstępem pióra J. L. De Sloovera. Autor zawarł w nim dwa indeksy: wykaz wszystkich nowych taksonów i kombinacji nomenklatorycznych wprowadzonych przez Turnera, z podaniem za autorami *Index muscorum* ich aktualnego statusu oraz wykaz zilustrowanych taksonów. Nie zawsze jest to zgodne z prawdą, gdyż w rzeczywistości nowe taksony opisane przez Turnera wymagają szczegółowych studiów taksonomicznych, które winny wyjaśnić ich rzeczywisty status. Na szczęście jest to możliwe, gdyż zielnik Turnera, o czym niestety De Sloover również nie wspomina we wstępie, znajduje się w doskonałym stanie w londyńskim Muzeum Historii Naturalnej jako część zielnika

Hookerów. A rozbieżności takie istnieją. Dla przykładu można podać, że *Hypnum aduncum* Hedw. var. *tenue* Turn. reprezentuje faktycznie nie *Drepanocladus aduncus* (Hedw.) Warnst. lecz *Limprichtia cossonii* (Schimp.) L. E. Anderson *et al.*, ale trzeba wyraźnie podkreślić, że Turner był faktycznie pierwszym badaczem, który ten takson wyróżnił, tyle że w randze odmiany. *Dicranum undulatum* Turn. nie jest tożsame z *D. bonjeanii* De Not., ale z *D. polysetum* Sw., która to nazwa została umieszczona przez Turnera wśród synonimów *D. undulatum*.

Wyciągając pomocną dłoń do użytkowników nie władających łaciną, w którym to języku napisane jest dzieło Turnera, De Sloover zamieścił tu francuskie tłumaczenie przedmowy do „Spicilegium”. Można jednak sobie zadać pytanie, czy ze względu na obecnie niewielki zasięg języka francuskiego, tłumaczenie to nie będzie dla większości potencjalnych użytkowników równie niedostępne ze względów lingwistycznych, jak i oryginał.

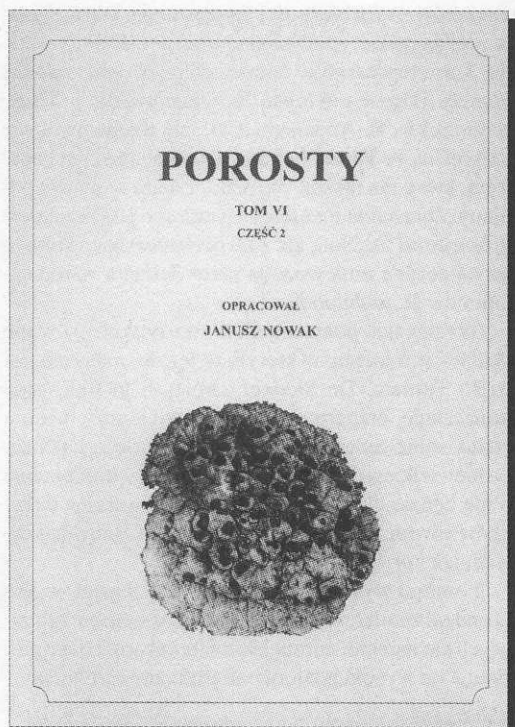
Pomimo wysokiej ceny omawiany reprint winien wzbudzić zainteresowanie wśród taksonomów zajmujących się mchami europejskimi, tym bardziej, że prezentuje on wysoki poziom poligraficzny i edytorski.

Ryszard OCHYRA

NOWAK J. *Porosty (Lichenes)*. Tom VI. Część 2. *Buelliaceae (Physciaceae sensu lato)*. Polska Akademia Nauk, Instytut Botaniki im. W. Szafera. Kraków, 1998, ss. 236 + 26 tablic z fotografiami. Cena 30,00 zł. ISBN: 83-85444-62-9.

Jest to kolejny, siódmy tom wydany w serii „Flora polska – rośliny zarodnikowe Polski i ziem ościennych – Porosty”. Książka ta stanowi drugą część Tomu VI i jest kontynuacją opracowanej również przez Janusza Nowaka i wydanej w roku 1993 publikacji dotyczącej porostów z rodziny *Physciaceae*. Pierwsza część zawiera listkowate gatunki porostów, które zawsze zaliczane były do rodziny *Physciaceae*. Obecnie do tej rodziny włączone zostały gatunki skorupiaste z dawnej rodziny *Buelliaceae* i właśnie tym porostom poświęcone jest omawiane dzieło.

Opracowanie obejmuje 138 gatunków z 9 rodzajów rodziny *Buelliaceae*, głównie *Buellia* (39 gatunków) i *Rinodina* (77 gatunków), ale także: *Amandinea* (3), *Hafellia* (1), *Diplotomma* (12), *Diploicia* (1), *Dimelaena* (1), *Rinodinella* (2), *Phaeorrhiza* (2). Uwzględnione zostały wszystkie taksony podane z terytorium Polski, a także te, których występowanie na terenie naszego kraju jest prawdopodobne (przy nazwach tych ostatnich numer kolejny podany został w nawiasie).

Książka ta powstała w oparciu o wieloletnie, wnikliwe studia wszelkich dostępnych autorowi źródeł: rewizję materiałów zielnikowych, zgromadzone specjalnie w tym celu bogate zbiory (znajdują się one w zielniku KRAM-L) oraz krytycznie potraktowane dane publikowane. Podobnie jak w poprzednich tomach tej serii, zachowany został ten sam układ i sposób prezentowania danych. Dla każdego taksonu podane zostały ważniejsze synonimy, krótki, lecz wyczerpujący opis budowy morfologicznej i anatomicznej plechy i organów rozmnażania, informacje o podstawowych testach chemicznych, uwagi o pozycji systematycznej i zmienności wewnątrzgatunkowej, wreszcie wymagania siedliskowe i ogólna charakterystyka zasięgu. Przy każdym gatunku znajdziemy również uwagi dotyczące różnic pomiędzy najbardziej spokrewnionymi taksonami oraz dosyć szczegółowe informacje o ich rozmieszczeniu w Polsce. Autor powołuje się tu na materiały źródłowe, podając nazwisko autora pracy i rok wydania odpowiedniej publikacji. Książka nie zawiera jednak spisu tej literatury (większość z tych pozycji można znaleźć w zestawieniu „Polska Bibliografia Lichenologiczna” W. Fałtynowicza z roku 1983).

Oprócz opisów taksonów, w książce zamieszczono wiele kluczy do ich oznaczania. Na str. 11–12 znajduje się klucz do oznaczania rodzajów zamieszczo-

nych w omawianym opracowaniu i dalej, przy każdym rodzaju, klucze do oznaczania gatunków. Przy niektórych gatunkach znajdujemy ponadto klucze do identyfikacji odmian i form. Klucze są łatwe w użyciu, ponieważ są prosto skonstruowane, w oparciu o istotne cechy. Ważne z diagnostycznego punktu widzenia rodziny *Physciaceae* typy morfologiczne zarodników zostały zilustrowane schematycznymi rysunkami i uzupełnione szczegółowymi charakterystykami w części wstępnej. Całość książki zamyka skrowidz nazw łacińskich i 26 tablic czarnobiałych fotografii, na których zilustrowano 52 gatunki.

Omawiane dzieło autorstwa Janusza Nowaka jest bardzo ważną pozycją w literaturze lichenologicznej i podobnie jak wcześniejsze jego prace, będzie z pewnością często wykorzystywane przy oznaczaniu porostów.

Urszula BIELCZYK

Od Redakcji: Sprzedaż omawianej pozycji oraz wcześniej wydanych tomów serii „Flora Polska – Porosty” (t. I cz. 1; t. III cz. 2; t. IV cz. 2; t. V cz. 1; t. V cz. 2; t. VI cz. III) prowadzi Dział Wydawnictw, Instytut Botaniki im. W. Szafera, Polska Akademia Nauk, Lubicz 46, 31–512 Kraków.

KISZKA J. *Porosty (Lichenes) oraz warunki bioekologiczne Przemysła*. Arboretum Bolestraszyce. Zeszyt 6. Bolestraszyce, 1999, ss. 86. ISSN: 1426–7306.

Książka stanowi podsumowanie badań autora z roku 1997, których celem było poznanie różnorodności gatunkowej porostów miasta Przemysła, porównanie wyników z danymi wcześniej publikowanymi oraz opracowanie mapy lichenoindykacyjnej tego terenu. Stan zbadania ilustruje mapa, na której zaznaczono ponad 400 stanowisk!

Treścią pierwszej części opracowania jest dosyć szczegółowy opis warunków abiotycznych i różnorodności siedlisk. Przedstawiony jest tutaj także w osobnym podrozdziale historyczny rozwój miasta i ludzkiej w nim gospodarki. Wśród rozdziałów dotyczących poszczególnych grup ekologicznych porostów i ich siedlisk, najwięcej miejsca poświęcono porostom epifitycznym. Nie dziwi to, bowiem gatunki nadrzewne stanowią ponad 40% całej szaty porostowej tego terenu; są one także stosowane jako bioindykatory w ocenie stanu zachowania i degradacji środowiska.

Zasadniczą część opracowania stanowi wykaz gatunków uszeregowanych alfabetycznie. Dla każdego podany jest typ siedliska oraz liczba stanowisk. Rozmieszczenie każdego z odnalezionych gatunków

POROSTY (*Lichenes*) ORAZ WARUNKI BIOEKOLOGICZNE PRZEMYŚLA

JÓZEF KISZKA

przedstawiono na osobnych mapach. Dowiadujemy się w tym miejscu, że na terenie miasta Przemyśla rośnie obecnie 178 gatunków porostów. Jest to, jak na obszar miejski liczba imponująca. Zwraca uwagę również obecność szeregu gatunków rzadkich w Polsce, jak np.: *Agonimia tristicula*, *Bacidia herbarum*, *Hypocenomyce sorophora*, *Leptogium biatorinum*, *Opographa mougeotii*, *Polyblastia bavarica*, *P. gelatinosa*, *Steinia geophana*, *Sarcopyrenia gibba*.

Kolejna część opracowania to ocena jakościowa i ilościowa lichenoflory Przemyśla. W poszczególnych podrozdziałach zamieszczona jest szczegółowa charakterystyka różnorodności gatunkowej porostów i częstość ich występowania, informacje o ich poziomym rozmieszczeniu i roli gatunków synantropijnych. Tę lokalną lichenoflorę dobrze charakteryzują omówione w osobnych rozdziałach porosty górskie, a także nowe dla terenu Przemyśla, pozostające pod ścisłą ochroną, czy zamieszczone na liście wymierających i zagrożonych. Korzystając z wyników wcześniejszych badań porostów na tym terenie, autor dokonuje porównania aktualnego stanu z danymi sprzed 30 lat. Wskazuje 16 gatunków nieodnalezionych obecnie, prawdopodobnie wymarłych, oraz 54 gatunki znalezione tam po raz pierwszy podczas tych badań.

Rozdział pt.: „Warunki bioekologiczne porostów

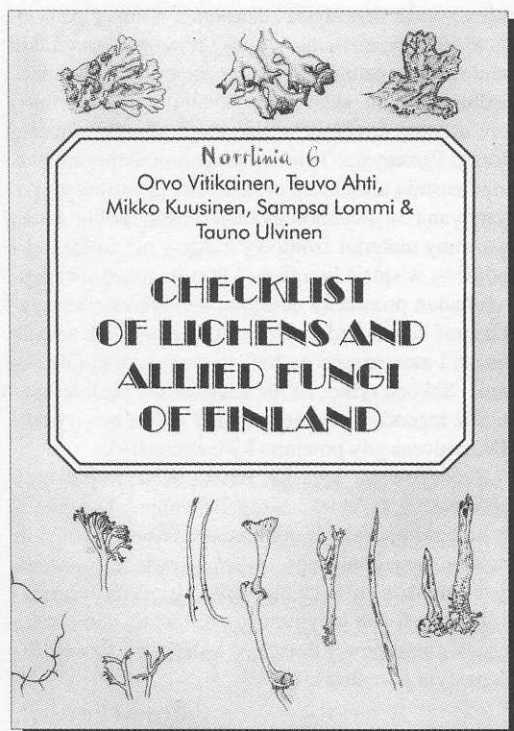
epifitycznych Przemyśla” uzasadnia drugi człon tytułu całego opracowania. Tutaj, przy wykorzystaniu nadrzecznych gatunków monitoringowych dla odpowiednich stopni skali biologicznej Hawkswortha i Rose’a autor dokonuje waloryzacji lichenologicznej obszaru Przemyśla. Tytułem przypomnienia zamieszczona została tutaj skala biologiczna porostów wykorzystywana w lichenoindykacji Polski południowej (cytowany materiał źródłowy niestety nie został uwzględniony w spisie literatury). Wyniki przeprowadzonych badań pozwoliły autorowi na wykreślenie czterech stref lichenoindykacyjnych; każda z nich została opisana i zaznaczona na bardzo czytelnej, kolorowej mapie. Szkoda tylko, że nie zaznaczono skali tej mapy, a w legendzie znalazł się błąd redakcyjny (strefy I–IV, podczas gdy powinno być: strefy II–V).

Recenzowana książka Józefa Kiszki – twórcy współczesnej polskiej szkoły lichenoindykacyjnej – jest kolejnym, cennym dokumentem oceny stanu środowiska przyrodniczego. Wśród wartości poznawczych znajdzie tu czytelnik optymistyczną informację: Przemyśl jest jedynym ze zbadanych dotychczas miast w południowej Polsce, w którym nie stwierdzono „pustyni porostowej”.

Urszula BIELCZYK

VITIKAINEN O., AHTI T., KUUSINEN M., LOMMI S. & ULVINEN T. *Checklist of lichens and allied fungi of Finland*. Norrlinia 6, ss.123, Helsinki, 1997. ISSN: 0780–3214; ISBN: 951–45–7941–0

Dokonujący się, zwłaszcza w ostatnich latach, ogromny postęp w dziedzinie taksonomii i nomenklatury porostów powoduje szybką dezaktualizację wielu opracowań lichenologicznych. Dodatkową komplikacją w tym względzie stanowi włączenie porostów w system grzybów, a także zamieszczanie w opracowaniach obok porostów, grzybów na nich żyjących, które są obecnie częstym obiektem badań lichenologa. Stąd też bardzo ważne stają się nowoczesne wykazy porostów uwzględniające aktualne ujęcia taksonomiczne i nomenklatoryczne przedstawicieli tej grupy. Na potrzebę tworzenia takich wykazów porostów zwrócono uwagę już w latach 40. bieżącego stulecia, jednakże oddzielne publikacje tego typu nabrały szczególnego znaczenia dopiero w latach 80–90. O wszechstronnej przydatności w badaniach naukowych takich opracowań świadczy np. już szóste wydanie wykazu porostów USA i Kanady, czy piąte analogiczne opracowanie dla Wielkiej Brytanii. Wykazy takie, obejmujące zwykle obszary ograniczone administracyjnie (najczęściej państwa), opublikowane zo-

stały dla takich krajów europejskich, jak np.: Norwegia, Szwecja, Włochy, Polska, Słowacja, Ukraina.

Omawiana pozycja jest pierwszym tego typu opracowaniem dla Finlandii. Jak dowiadujemy się ze wstępu, wykaz powstał w oparciu o krytyczną analizę danych z literatury oraz weryfikację materiałów zielnikowych i współczesne badania terenowe. Dlatego też wiele gatunków zamieszczonych w wykazie, to taksony nowe dla terytorium Finlandii lub poszczególnych jej regionów. Równocześnie z listy porostów Finlandii wyłączone zostały gatunki podane wcześniej błędnie lub uznane przez autorów za niepewne (np. z powodu braku wiarygodnego materiału dokumentacyjnego); dotyczy to również poszczególnych regionów (taką sytuację zaznaczono gwiazdką przy określonym regionie). Opracowanie obejmuje 1624 gatunki (w pewnych przypadkach podane zostały taksony niższej rangi). Większość, bo 1458, stanowią porosty (grzyby zlichenizowane), a 166 to grzyby, głównie naporostowe oraz nieliczne grzyby niezlichenizowane, które dawniej włączane były do porostów (oznaczono je w wykazie odpowiednim symbolem). W wykazie dla każdego gatunku podane zostały najważniejsze synonimy, zwłaszcza te, pod jakimi występują w fińskiej literaturze lichenologicznej. Przy większości taksonów znajdują się ponadto ich

nazwy fińskie i szwedzkie. Wskazano również gatunki zagrożone, podając status ich zagrożenia według sześciostopniowej skali Fińskiej Czerwonej Księgi. Nomenklaturę i taksonomię przyjęto w zasadzie za opracowaniem Santessona z roku 1993 (*The lichens and lichenicolous fungi of Sweden and Norway*) z niewielkimi wyjątkami, na przykład przywrócono rodzaj *Cladina*. Po zasadniczym wykazie gatunków, który zawarty jest na 61 stronach, zamieszczono indeksy nazw taksonów: łacińskich łącznie z synonimami, oraz szwedzkich i fińskich.

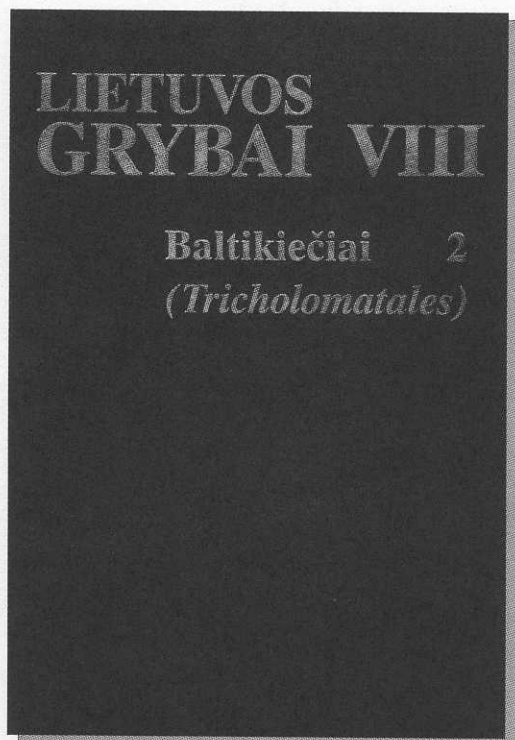
Wykaz jest starannie przygotowany pod względem edytorskim, czytelny i łatwy w użyciu. Prezentowana praca stanowi cenną pozycję w literaturze lichenologicznej, wnosząc wiele nowych danych do znajomości porostów Fennoskandii. Myślę, że podobnie jak opracowanie Santessona z roku 1993, będzie bardzo przydatna również dla polskich lichenologów.

Urszula BIELCZYK

URBONAS V. *Lietuvos Grybai VIII, Baltikiečiai 2* (*Tricholomatales*). *Baltikiniai* (*Tricholomataceae*), *Kupstabudiniai* (*Lyophyllaceae*), *Mažūniniai* (*Marasmiaceae*), *Šalmutiniai* (*Mycenaceae*), *Kremzliabudiniai* (*Rhodotaceae*). Botanikos Institutas, UAB „Valstiečių Laikraštis“ Vilnius, 1997, ss. 216 + 48 barwnych tablic. Oprawa twarda, format 17x24,5 cm. ISBN 9986-847-04-4. Język litewski. Krótkie streszczenie i klucze do rodzin i rodzajów w języku angielskim.

Profesor Vincentas Urbonas – litewski mikolog, kierownik Pracowni Mikologii Litewskiego Instytutu Botaniki w Wilnie – jest autorem prezentowanej monografii rzędu *Tricholomatales*. Jest to druga część ósmego tomu serii „Grzyby Litwy” (*Mycota Lithuaniae VIII*), która ukazuje się nieregularnie z wcześniej zaplanowaną numeracją. Autor przyjął rząd *Tricholomatales* za Kühnerem (1979). W obrębie tego rzędu Urbonas wyróżnia 5 rodzin: *Tricholomataceae*, *Lyophyllaceae*, *Marasmiaceae*, *Mycenaceae*, *Rhodotaceae*. W rodzinie *Tricholomataceae* autor uwzględnił 20 rodzajów, a w pozostałych rodzinach odpowiednio: *Lyophyllaceae* – 5 rodzajów, *Marasmiaceae* – 10, *Mycenaceae* – 10, *Rhodotaceae* – 1.

Monografia zawiera klucze do rodzin i poszczególnych rodzajów oraz gatunków. Dla każdego gatunku, a jest ich opracowanych 296, obok nazwy łacińskiej podano źródło pierwszego opisu, najważniejsze synonimy oraz nazwę litewską. Zacytowano również literaturę z barwnymi ilustracjami. Opisy zawierają charakterystykę morfologii i elementów mikroskopij-

nych oraz dane o siedlisku. Dla rzadkich gatunków podano miejsce i czas zebrania, dla pozostałych ogólne rozmieszczenie na Litwie; wszystkie mają dane o rozmieszczeniu na świecie i znaczeniu praktycznym. Większość z nich (216) posiada także barwną ilustrację owocników, a istotne cechy diagnostyczne przedstawione są na rysunkach kreskowych. Ilustracje są bardzo dobre. Wydrukowano je na kredowych wkładkach.

W przedstawionej monografii najliczniej reprezentowany jest rodzaj *Mycena* – 56 gatunków, potem *Clitocybe* – 41, *Tricholoma* – 31, *Lepista* – 23, *Melanoleuca* – 20. W pozostałych 42 rodzajach odnotowano od 1 do 15 gatunków. W porównaniu z innymi krajami europejskimi stopień poznania tych grzybów w ostatnich latach autor określił jako dobry, choć dla wielu gatunków brak dostatecznych danych o rozmieszczeniu; często jest to tylko jedno lub dwa stanowiska. 1/3 z opracowanych grzybów jest szeroko rozprzestrzeniona na Litwie. Osiem spośród bardzo rzadkich umieszczono w „Czerwonej księdze Litwy”: *Calocybe ionides*, *Lepista sordida*, *Leucopaxillus compactus*, *Tricholoma batschii*, *T. subsejunctum*, *T. inocyboides*, *T. ustaloides*, *Rhodotus palmatus*. Porównując listy gatunków grzybów rzędu *Tricholomatales* z Estonii, Łotwy, Polski, Białorusi oraz zachodniej

Europy z listą gatunków odnotowanych na Litwie autor stwierdził, że na Litwie nie znaleziono około 100 taksonów. Jak zapewnia prof. Urbonas badania nad tą grupą będą kontynuowane.

W książce Autor opisał nową odmianę – *Lepista sordida* var. *macropus*.

Warto zwrócić uwagę na „Streszczenie”. Tutaj w krótkiej historii badań nad *Tricholomatales*, autor powołuje się na prace polskich botaników. Pierwsze pisemne informacje o grzybach na Litwie podaje w roku 1791 B. S. Jundziłł w książce – „Opisanie roślin w prowincji W. X. L. naturalnie rosnących według układu Linneusza”. Potem Józef Jundziłł (1830) w „Opisaniu roślin w Litwie, na Wołyniu, Podolu i Ukrainie dziko rosnących jako i oswojonych” również odnotował wiele grzybów. Początek 20. wieku to kolejne prace K. Prószyńskiego (1931), J. Trzebińskiego (1934) i J. Mowszowicza (1938), ale tylko z Okręgu Wileńskiego.

Dla polskich czytelników jest to źródło poznania grzybów bliskiego obszaru, sąsiadującego z naszym krajem.

Halina KOMOROWSKA

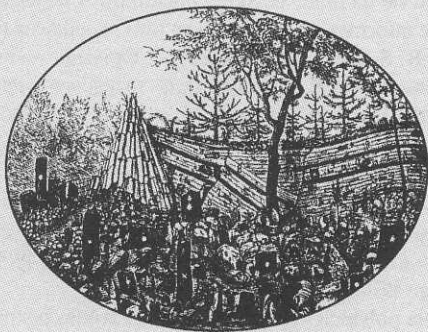
MULARCZYK M. *Historia Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Wrocławskiego. Część I. 1811–1945*. Prace Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Wrocławskiego. Zeszyt 1 tom 4. Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław, 1998, ss. 232, ryc. 42, 9 kopii dokumentów, 11 planów. ISSN 0239–6661; ISBN 83–229–1858–5.

W przeciwieństwie do poprzednich zeszytów Prac, obecny obejmuje wyłącznie dzieło Magdaleny Mularczyk o historii Ogrodu od początków jego istnienia do zniszczeń wojennych w 1945 roku. Składa się ono z trzynastu rozbudowanych rozdziałów. W pierwszym wyszczególnione zostały główne źródła, z których zaczerpnięto najważniejsze historyczne informacje o Ogrodzie, zaś w drugim przedstawiono warunki, w jakich powstawał i pierwsze lata jego istnienia. Rozdział trzeci dotyczy rozwoju terytorialnego Ogrodu, czwarty – pracowników, a piąty budżetu placówki. W rozdziale szóstym scharakteryzowano najstarsze drzewa występujące na terenie Ogrodu oraz historię różnych kolekcji roślin i sposoby ich etykietowania. W rozdziale siódmym przedstawiono historię poszczególnych działów Ogrodu, a w ósmym prowadzoną w nim działalność naukową i dydaktyczną. Rozdział dziewiąty poświęcono sprawom udostępnienia Ogrodu społeczeństwu oraz poruszono problem współpracy ze Śląskim Towarzystwem Kultury Ojczyznianej. W rozdziale dziesiątym scharakteryzo-

Prace Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Wrocławskiego

TOM 4

ZESZYT 1

WROCLAW 1998
WYDAWNICTWO UNIwersYTETU WROCLAWSKIEGO

wano zniszczenia powstałe w czasie oblężenia miasta, a w jedenastym zaprezentowano dorobek botaników związanych z Ogrodem oraz Instytutem Botanicznym. W rozdziale tym przedstawiono też sylwetki piętnastu eminentnych uczonych związanych z tym ośrodkiem (F. Heyde, H. F. Link, L. C. Treviranus, C. G. D. Nees von Esenbeck, J. K. Schauer, H. R. Göppert, F. J. Cohn, A. Engler, K. A. E. Prantl, F. A. Pax, F. Rosen, A. von Lingelsheim, H. Winkler, P. Stark, J. Buder). Rozdział dwunasty zawiera kalendarium ważniejszych wydarzeń z dziejów Ogrodu, a w trzynastym zawarto podsumowanie. Cennym uzupełnieniem książki są liczne ilustracje, które wydatnie ożywiają jej treść. Spis literatury obejmuje 412 dobrze wyselekcjonowanych pozycji, a wykaz archiwaliów składa się z 34 jednostek.

Opracowanie historii Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Wrocławskiego nie było przedsięwzięciem łatwym i wdzięcznym. Trudności znalezienia odpowiednich materiałów wynikały z apokaliptycznych zniszczeń. Wystarczy przypomnieć, że zbiory Biblioteki Państwowej i Uniwersyteckiej (Staats und Universitäts Bibliothek) przeniesione z budynku dawnego klasztoru kanoników regularnych do kościoła św. Anny, spłonęły 11 maja 1945 r. Ponadto w wyniku walk zostały unicestwione budynki Ogrodu oraz

Instytutu Botanicznego wraz ze zbiorami dokumentów. Poza tym, w ogromnym powojennym chaosie, nie troszczono się przecież o zachowanie niemieckich archiwów i bibliotek. Mimo tych trudności autorka z iście benedyktyńską cierpliwością penetrowała przez długie lata wszystkie dostępne archiwa i biblioteki zarówno w kraju jak i za granicą. To, co zdołała zebrać w wyniku trudnych starań posłużyło jej do opracowania pierwszej historii Ogrodu, której, co warto podkreślić, nikt nie stworzył na przestrzeni jego dziejów. Magdalena Mularczyk skorygowała też w swej pracy wiele nieścisłości, powielanych przez wiele lat w różnych publikacjach.

Omawiana praca została zredagowana fachowo i bardzo rzetelnie. Ładny styl i jasność formułowania myśli sprawiają, że czyta się ją z niesłabnącym zainteresowaniem. Będzie szczególnie cenna dla pracowników ogrodów botanicznych, arboretów oraz historyków botaniki. Zaciekawi też studentów wyższych uczelni, a zwłaszcza studiujących na wydziale nauk przyrodniczych. Odegrać też może istotną rolę w kształtowaniu naukowych więzi między Polską a Niemcami i dlatego powinna być przełożona na język niemiecki.

Roman KARCZMARZUK

Prace Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Wrocławskiego. Tom 5, zeszyt 1. Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław, 1999, ss. 544. ISSN 0239-6661.

Zgodnie z uchwałami podjętymi w czasie posiedzeń Rady Polskich Ogrodów Botanicznych oraz Polskiego Towarzystwa Ogrodów Botanicznych w 1998 r. zapadła decyzja, aby ocenić nasze osiągnięcia w zakresie aklimatyzacji oraz introdukcji drzew, krzewów i krzewinek uprawianych w Polsce. W związku z tym przygotowano XXX Zjazd Naukowy poświęcony krajowym ogrodom botanicznym. Odbył się on w dniach od 17 do 20 maja 1999 r. we Wrocławiu oraz na sesjach wyjazdowych w Sycowie i Wojsławicach. W tomie piątym zeszytu pierwszego *Prac Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Wrocławskiego* znajdujemy pełne przedstawienie prac Zjazdu, a także treść trzech, spośród czterech wygłoszonych na Zjeździe, cennych referatów: W. Bugały – „Dendrologia w aspekcie historycznym i perspektywy jej rozwoju w Polsce”, J. Tumiłowicza – „Leśne arboreta w Polsce, specyfikacja i działalność” oraz M. Czekalskiego – „Nie wykorzystane możliwości rozmnażania roślinnego”.

Najcenniejszą publikacją jest obszerny *Index Plantarum* polskich kolekcji dendrologicznych wraz

ze schematyczną mapą, na której uwidoczniono rozmieszczenie zbiorów roślin drzewiastych w Polsce. *Indeks* obejmuje 22 kolekcje dendrologiczne zgromadzone do końca 1998 roku w naszych ogrodach botanicznych i dendrologicznych, arboretach i najważniejszych zbiorach prywatnych. *Index* przygotowano w oparciu o komputerową bazę danych, przygotowaną według spisów pochodzących z prezentowanych ogrodów, powiązaną z *Komputerowym słownikiem nazw Wrocławskiego Ogrodu Botanicznego*. Wszystkie taksony w obrębie gromad *Gymnospermatophyta* i *Angiospermatophyta* podano w kolejności alfabetycznej. Wartościowe dopełnienie *Indeksu* stanowi tabela przedstawiająca wybrane informacje o polskich ogrodach i kolekcjach dendrologicznych.

W omawianym tomie znajdujemy również interesującą pracę J. Sęktasa o Arboretum Leśnym im. Prof. Stefana Białoboka w Sycowie i doskonały artykuł B. Zemanka pt. „Różnorodna rola kolekcji roślinnych w ogrodach botanicznych.” Autor omawia precyzyjnie to, co jest najważniejsze dla ogrodów botanicznych – konieczność pełnej dokumentacji kolekcji roślin. Nie bez znaczenia jest też referat M. Mularczyk o wkładzie niemieckich uczonych, działających we Wrocławiu do 1945 r., do systematyki roślin naczyniowych.

Ponadto na uwagę zasługuje obszerna publikacja T. J. Nowaka, H. Grzeszczak–Nowak i K. Eysymonta pt. „Dzieje wsi i parku w Wojsławicach.” Oprócz danych historycznych zamieszczono unikatowe fragmenty map Wojsławic i okolic z lat 1827 oraz 1883, zdjęcia rodziny założycieli parku, fotografie pałacu wojsławickiego z początków XX stulecia oraz niektóre części parku wraz z roślinnością.

Zeszyt cenny i godny polecenia wszystkim zainteresowanym.

Roman KACZMARCZUK

NADCHODZĄCE SPOTKANIA FORTHCOMING MEETINGS

- 14. INTERNATIONALES SYMPOSIUM „BIODIVERSITÄT & EVOLUTIONSBIOLOGIE”, 5–11 IX 1999

Informacja: Institut für Spezielle Botanik der Friedrich-Schiller-Universität Jena, Philosophenweg 16, D-07743 Jena, GERMANY
E-mail: jena99@otto.biologie.uni-jena.de
<http://www.uni-jena.de/biologie/spezbot>

- HABITAT LOSS: ECOLOGICAL, EVOLUTIONARY AND GENETICAL CONSEQUENCES, 7–12 IX 1999

Informacja: Habitat Loss Conference, Division of

Population Biology, University of Helsinki, Box 17, 00014 Helsinki, FINLAND
Tel +358 9 1917367
Fax: +358 9 1917492
E-mail: hleegc-org@helsinki.fi
<http://www.helsinki.fi/ml/ekol/hleegc.html>

- 7TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON SALT LAKES, 12–15 IX 1999

Informacja: David B. Herbst, Sierra Nevada Aquatic Research Laboratory, University of California, Route 1 – Box 198, Mammoth Lakes, CA 93546, USA
E-mail: herbst@lifesci.ucsb.edu

- INTERNATIONAL ETHNOBOTANY SYMPOSIUM, 14–18 IX 1999

Informacja: Prof. Ronald Chaves, Simposio, P. O. Box 6131, 1000 San Jose, COSTA RICA
Fax: ++(506) 283 02 63
E-mail: simposio@nexus.co.cr
<http://www.costarica.com/wg/simposio/>

- V CONFERENCE ON PLANT TAXONOMY, 16–19 IX 1999

Informacja: Prof. Ana Isabel D. Correla, Museu, Laboratório e Jardim Botânico, R. de Escola Politécnica, 58, P-1250–102 Lisboa, PORTUGAL
Tel. +351 1 3921800
Fax: +351 1 3970882
E-mail: taxbot@fc.ul.pt

- EURECO '99: VIII EUROPEAN ECOLOGICAL CONGRESS ON THE EUROPEAN DIMENSION IN ECOLOGY, 18–23 IX 1999

Informacja: Secretariat EURECO '99, Department of Ecology, School of Biology, UPB 119, Aristotle University, GR-540 06 Thessaloniki, GREECE
E-mail: secretariat@eureco99.auth.gr
<http://www.eureco99.auth.gr>

- 2nd EUROPEAN PHYCOLOGICAL CONGRESS, 20–26 IX 1999

Informacja: Prof. Francesco Cinelli, Università di Pisa, Dipartimento di Scienze dell'Uomo e dell'Ambiente, via A. Volta 6, I-56100 Pisa, ITALY
Fax: +39 05 0449694
E-mail: cinelli@discat.unipi.it
<http://www.incor.it/epe99/>

- XIII CONGRESS OF EUROPEAN MYCOLOGISTS, 21–25 IX 1999

Informacja: Secretariat of the XIII CEM, Fundación General U. A. – Dpto. de Congresos, P^o de la Estación, 10, E-28807 Alcalá de Henares (Madrid), SPAIN
Fax: +34 91 8802783
E-mail: congresos@fgua.es
<http://www.fgua.es/Congresos/programa/htm>

- FIFTEENTH NORTH AMERICAN DIATOM SYMPOSIUM, 22–25 IX 1999

Informacja: Sarah Spaulding, Department of Invertebrate

Zoology & Geology, California Academy of Sciences,
Golden Gate Park, San Francisco, CA 94118, USA
Tel: +(415) 750-7078
Fax: +(415) 750-7090
E-mail: spauldin@cas.calacademy.org
<http://www.calacademy.org/research/diatoms/nads/nads.htm>

- XVII JORNADAS DE FITOSOCIOLOGIA „VALUATION AND MANAGEMENT OF NATURAL SPACES”, 22–25 IX 1999

Informacja: Secretary of the XVII Jornadas de Fitosociologia, Departamento de Biología Animal, Vegetal y Ecología, Universidad de Jaén, E-23071 Jaén, SPAIN
Tel. +34 953 212143
Fax: +34 953 212141
E-mail: fitosoc@ujaen.es
<http://www.ujaen.es/info/congresos/fitosoc/>

- FIRST INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON PROTECTION OF NATURAL ENVIRONMENT AND EHRAAMI KARAAM (*Pinus nigra* L. ssp. *pallasiana* var. *pyramidata*), 23–25 IX 1999

Informacja: Yrd. Doc. Dr. Hülya Öler, Dumlupınar Üniversitesi, Fen Edbiyat Fakültesi, Biyoloji, Bölümü, Merkez Kampüsü, Kütahya, TURKEY
Tel: ++542 2675868
E-mail: holcer@ges.net.tr

- VIII SCHWÄBISCH GMÜNDER ORCHIDEENTAGUNG, 24–26 IX 1999

Informacja: Herrn Peter Aleksejew, Himbeerweg 12, 73527 Schwäbisch Gmünd, GERMANY
Tel. ++7171 74270

- VII INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON MESOZOIC TERRESTRIAL ECOSYSTEMS, IX 1999

Informacja: Secretary of the VII International Symposium on Terrestrial Mesozoic Ecosystems, Division Paleontology, Museo Argentino de Ciencias Naturales „B. Rivadavia” Avda, Angel Gallardo 470, 1405 Buenos Aires, ARGENTINA

- FOTOSYNTENZA – OD DNA DO EKOSYSTEMU, 28 IX 1999

Informacja: Dr Przemysław Wojtaszek, Instytut Chemii Bioorganicznej, Polska Akademia Nauk, Noskowskiego 12/14, 61-704 Poznań
Fax.: +61 852 05 32
Email: przemow@ibch.poznan.pl

- EX SITU PLANT CONSERVATION SYMPOSIUM, 29 IX–01 X 1999

Informacja: Dr. Kayri Havens, Chicago Botanic Garden, USA
Tel. ++847-835-8378
E-mail: khavens@chicagobotanic.org

- 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON THE ECOLOGY OF INVASIVE ALIEN PLANTS, 13–16 X 1999

Informacja: Dr. Giuseppe Brundu, c/o Dipartimento di

Botanica ed Ecologia Vegetale, Università di Sassari, Via F. Muroli, 2507100 Sassari, ITALY
Tel. + 39 0335 237315
Fax: +39 079 233600
E-mail: gbrundu@tin.it lub gbrundu@box1.tin.it

- 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON THE ECOLOGY OF INVASIVE ALIEN PLANTS, 13–16 X 1999

Informacja: Dr. Giuseppe Brundu, dipartimento di Botanica ed Ecologia Vegetale, Università di Sassari, Via F. Muroli, 25, I-07100 Sassari, ITALY
Tel. +39 0335 237315
Fax: +39 079 233600
E-mail: gbrundu@tin.it lub gbrundu@box1.tin.it

- MONITORING GRZYBÓW – MOŻLIWOŚCI I ZAGROZENIA, 18–20 X 1999

Informacja: Mgr Jarosław Szkodzik, Zakład Algologii i Mikologii, Uniwersytet Łódzki, ul. Banacha 12/16
Tel. +42 6354404
E-mail: jszk@biol.uni.lodz.pl

- PREDICTING PLANT AND ANIMAL OCCURRENCES: ISSUES OF SCALE AND ACCURACY, 19–22 X 1999

Informacja: Mr. Mike Scott lub Dr. Patricia Heglund, USA
Tel. ++(208) 885-6960 lub ++(208) 885-2665
http://www.ets.uidaho.edu/coop/1999_symposium.htm

- ŚRODKOWO-EUROPEJSKA KONFERENCJA ECOPOLE 99, 21–23 X 1999

Informacja: Prof. dr hab. inż. Witold Waclawek, Katedra Fizyki Chemicznej, Uniwersytet Opolski, ul. Oleska 48, 45-951 Opole
Tel: +77 4545841
Fax: +77 4559149
E-mail: wacławek@uni.opole.pl

- MEXICAN PHYCOLOGICAL CONGRESS LA PAZ, B. C. S. MEXICO, 25–29 X 1999

Informacja: Gustavo Hernandez Carmona, CICIMAR-IPN, Playa el Conchalito s/n, La Paz B. C. S. 23080 Mexico lub Rafael Riosmena-Rodriguez, UABCS-Herbario Ficologico, Ap. postal 19-B, La Paz B. C. S. Mexico, MEXICO
E-mail: gcarmona@balandra.uabcs.mx lub riosmena@calafia.uabcs.mx

- STWORZYCIEL I PRZYRODA W TRADYCJI I MYŚLI EUROPEJSKIEJ, 9–10 IX 1999

Informacja: Klasztor O. O. Franciszkanów, Sala Bł. Jakuba Strzemię, ul. Franciszkańska 4, 31-004 Kraków
http://botan.ib-pan.krakow.pl/przyroda/sesja_stworz/default.htm

- SOCIETE FRANÇAISE D'ORCHIDOPHILIE. 30TH ANNIVERSARY. 14TH CONFERENCE, 20–21 XI 1999

Informacja: C. Blanchon, 3 Rue Rouselle, F-92800 Puteaux, FRANCE

- 10TH PLANT TAPHONOMY MEETING, 20–21 XI 1999

Informacja: Richard Hunt, School of Earth Sciences,
University of Leeds, Leeds, LS2 9JT, ENGLAND
Tel. +113 233 5222

E-mail: R. Hunt@earth.leeds.ac.uk
<http://earth.leeds.ac.uk/~hunt/meeting.html>

● XIII SYMPOSIUM OF CRYPTOGRAMIC BOTANY,
19–22 XII 1999

Informacja: Dr. Leopoldo G. Sancho, XIII Simposio de
Botanica Criptogamica, Departamento de Biología Vegetal
II, Facultad de Farmacia, Universidad Complutense,
E-28040 Madrid, SPAIN

Tel. +34 91 3941769

Fax: +34 91 3941774

E-mail: criptoxiii@eucmax.sim.ucm.es

● XVI INTERNATIONAL CONGRESS ON SEXUAL
PLANT REPRODUCTION, 1–5 IV 2000

Informacja: Dr. D. D. Cass, University of Alberta lub V. K.
Sawhney, University of Saskatchewan, CANADA

E-mail: d.cass@ualberta.ca lub sawhney@admin.usask.ca

<http://www.usask.ca/biology/spr/>

● INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON THE BIOGEO-
GRAPHY OF SE ASIA 2000, 4–9 VI 2000

Informacja: Rien de Jong, Nationaal Natuurhistorisch
Museum, Department of Entomology, PO Box 9517,
NL-2300 RA Leiden, THE NETHERLANDS

Tel. +31 71 516 26 52

Fax: +31 71 513 33 44

E-mail: jong@nnm.nl

<http://nhncml.leidenuniv.nl/rhb/seas2000.htm>

● INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENCE
AND TECHNOLOGY FOR MANAGING PLANT GENETIC
DIVERSITY IN THE 21ST CENTURY, 12–16 VI 2000

Informacja: Dr. Masa Iwanaga, Deputy Director General
(Programmes), IPGRI, Via delle Sette Chiese 142, I-00145
Rome, ITALY

<http://www.cgiar.org/ipgri/sosindex.htm>

● „PALEOBOTANIKA POLSKA NA PRZEŁOMIE
WIEKÓW” – SESJA NAUKOWA POŚWIĘCONA PA-
MIĘCI ANDRZEJA ŚRODONIA I MARII ŁAŃCUC-
KIEJ-ŚRODONIOWEJ, 27–28 VI 2000

Informacja: Doc. dr hab. Ewa Zastawniak, Instytut
Botaniki im. W. Szafera, Polska Akademia Nauk, ul.
Lubicz 46, 31–512 Kraków

Tel. +12 4215144

Fax: +12 4219790

E-mail: e.zastaw@ib-pan.krakow.pl

● 43rd SYMPOSIUM OF THE INTERNATIONAL AS-
SOCIATION FOR VEGETATION SCIENCE, 23–28 VII
2000

Informacja: 43rd IAVS Symposium Secretariat,
Department of Vegetation Science, Institute of
Environmental Science and Technology, Yokohama
National University, 79–7 Tokiwadai, Hodogaya-ku,
Yokohama City 240–8501, JAPAN

Tel. +81 45 339–4355, 4356, 4370

Fax: +81 45 3394373

E-mail: iavs2000@kan.ynu.ac.jp

● 10TH INTERNATIONAL PALYNOLOGICAL CON-
FERENCE (IPC-X), 24–30 VII 2000

Informacja: Prof. Liu Gengwu, Nanjing Institute of
Geology and Palaeontology, Academia Sinica, Nanjing
210008, CHINA

Fax: +86 25 3357026

● THE SIXTH QUADRENNIAL CONFERENCE OF THE
INTERNATIONAL ORGANIZATION OF PALAEOBO-
TANY, 30 VII–3 VIII 2000

Informacja: Prof. Liu Lujun, Secretary General of IOPC-VI
Organising Committee, Nanjing Institute of Geology and
Palaeontology, Academia Sinica, 39 East Beijing Road,
Nanjing 210008, CHINA

Tel. 86 25 6637208

Fax: +86 25 3357026

E-mail: lixx@njnet.nj.ac.cn

● THIRD INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON SYM-
BIOSIS, 13–19 VIII 2000

Informacja: Prof. Dr. H. Chr. Weber, Spezielle Botanik und
Mykologie, Fachbereich Biologie, Philipps-Universität,
D-35032 Marburg, GERMANY

Fax: ++49(0)6421–2822057 lub ++49(0)6421–2822091

E-mail: weberh@mail.uni-marburg.de

http://staff-www.uni-marburg.de/~b_morpho/symbio.html

● XVth AETFAT INTERNATIONAL CONGRESS –
„PLANT SYSTEMATICS AND PHYTOGEOGRAPHY
FOR THE UNDERSANDING OF AFRICAN BIODIVER-
SITY” 28 VIII – 1 IX 2000

Informacja: Prof. J. Rammeloo, Secretary General,
National Botanic Garden of Belgium, Domein van
Bouchout, B-1860 Meise, BELGIUM

Tel: +32 2 269 39 05

Fax: +32 2 270 15 67

E-mail: Rammeloo@BR.fgov.be

<http://www.br.fgov.be/RESEARCH/MEETINGS/AETFAT/index.html>

● PLANTS STAND STILL, BUT THEIR GENES DON'T:
INTEGRATING ECOLOGICAL AND EVOLUTIONARY
PROCESSES IN A SPATIAL CONTEXT, 29–31 VIII 2000

Informacja: Royal Holloway College, University of
London, UK

E-mail: j.silvertown@open.ac.uk

http://www.open.ac.uk/OU/Academic/Biology/BES_2000/BESprog.htm

● NINTH INTERNATIONAL CONFERENCE ON MEDI-
TERRANEAN-TYPE ECOSYSTEMS (MEDECOS 2000),
11–15 IX 2000

Informacja: Dave Richardson, ISOMED Secretary,
Institute for Plant conservation, Botany Department,
University of Cape Town, 7701 Rondebosch, SOUTH AFRICA

E-mail: medecos@botzoo.uct.ac.za

<http://www.uct.ac.za/depts/ipc/medecos.htm>

● FIFTH INTERNATIONAL SYMPOSIUM AND EXHI-

BITION ON ENVIRONMENTAL CONTAMINATION IN CENTRAL AND EASTERN EUROPE, 12–14 IX 2000

Informacja: Prague 2000, Florida State University, 2035

East Paul Dirac Dr. 226 HMB, Tallahassee, Florida,

32310–3700, USA

Tel. +850 6447211

Fax: +850 5746704

http://www.prague2000.fsu.edu

● HIGHER LEVEL SYSTEMATICS INCLUDING EUPHORBIACEAE, 2001 Kew, UK

● VII INTERNATIONAL MYCOLOGICAL CONGRESS, 2002 OSLO, NORWAY

Opracował: Jan J. WÓJCICKI

LITERATURA BOTANICZNA • BOTANICAL LITERATURE

R. OCHYRA, G. CIŚŁO 1999. *Mchy w zielniku Tytusa Chałubińskiego w Muzeum Tatrzańskim w Zakopanem* (*The moss herbarium of Tytus Chałubiński in the Tatra Museum in Zakopane*). Polish Botanical Studies, Guidebook Series, No 22, ss. 178. Muzeum Tatrzańskie im. dra Tytusa Chałubińskiego i Instytut Botaniki im. W. Szafera, Polska Akademia Nauk, Zakopane–Kraków. ISSN 0867-0749; ISBN 83–85444–69–6. Cena 25,00 zł

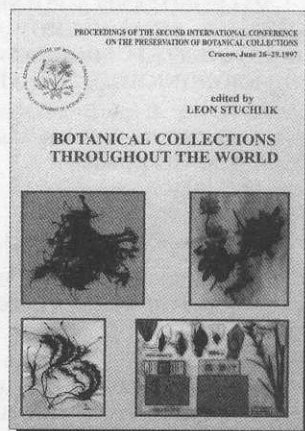
W książce przedstawiono pierwszą, a zarazem pełną naukową charakterystykę oryginalnej kolekcji mchów wybitnego polskiego humanisty i przyrodnika, Tytusa Chałubińskiego (1820–1889), przechowywanej w Muzeum Tatrzańskim Jego imienia w Zakopanem. Oprócz „Wykazu taksonów”, stanowiącego zasadniczą część opracowania, w książce zamieszczono skrupulatnie dobrane informacje zawarte w następujących rozdziałach: „Tytus Chałubiński jako botanik”, „Zarys historii badań muskologicznych w Tatrach”, „Wkład Chałubińskiego w poznanie flory mchów Tatr”, „Nowe taksony i nowe kombinacje nomenklatoryczne”, „Biblioteka briologiczna”, „Zielnik mchów”, a także „Indeks nazw mchów w zielniku” i „Uaktualnienie i wyjaśnienie niektórych nazw geograficznych”. Cennym uzupełnieniem treści są liczne czarno białe i barwne ilustracje. Obszerne streszczenie w języku angielskim pozwoli na zapoznanie się z treścią książki czytelnikom nie znającym języka polskiego.

Dystrybucja: Muzeum Tatrzańskie im. dra Tytusa Chałubińskiego, Krupówki 10, 34–500 Zakopane, e-mail: museum@zakopane.top.pl oraz Dział Wydawnictw, Instytut Botaniki im. W. Szafera, Polska Akademia Nauk, Lubicz 46, 31–512 Kraków; tel. +(12) 4215144, fax: +(12) 4219790, e-mail: ed-office@ib-pan.krakow.pl

L. STUHLIK (ed.) 1998. *Botanical Collections Throughout the World. Proceedings of the Second International Conference on the Preservation of Botanical Collections*. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków, ss. 133. ISBN 83–85444–58–0. Cena 10,00 zł

Przedstawiany tom zawiera zbiór 30 artykułów, stanowiących plon drugiej międzynarodowej konferencji naukowej, zorganizowanej w Krakowie w 1997 roku pod hasłem „Botanical Collections Throughout the World”, w której udział wzięło 44 uczestników z 15 krajów. W poszczególnych opracowaniach autorzy przedstawiają stan zachowania, sposób uporządkowania i konserwacji, warunki gromadzenia, przechowywania i obsługi różnych kolekcji botanicznych. Podkreślają ponadto, że kolekcje nie tylko dokumentują bioróżnorodność świata roślinnego, ale są jednym z podstawowych narzędzi w nowoczesnych badaniach botanicznych, stanowiących podstawę wielu dyscyplin pokrewnych. Zwracają też uwagę na to, że kolekcje botaniczne ze względu na ich uniwersalne znaczenie, traktować należy jako dziedzictwo ponad narodowe.

Dystrybucja: Dział Wydawnictw, Instytut Botaniki im. W. Szafera, Polska Akademia Nauk, Lubicz 46, 31–512 Kraków; tel. +(12) 4215144, fax: +(12) 4219790, e-mail: ed-office@ib-pan.krakow.pl

Opracował: Jan J. WÓJCICKI

WYDAWNICTWA INSTYTUTU DENDROLOGII
POLSKIEJ AKADEMII NAUK
DOSTĘPNE W SPRZEDAŻY

Arboretum Kórnickie

Rocznik

2–32

33–37

38

39–41

42

Cena zł

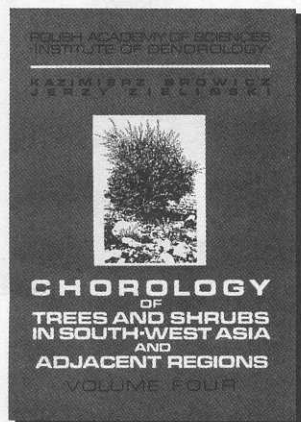
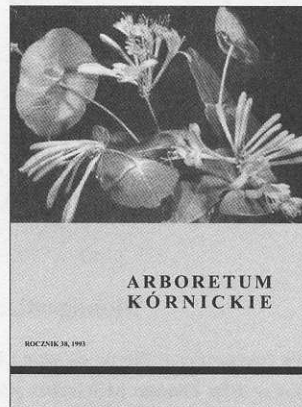
2,00

5,00

7,00

10,00

20,00

K. BROWICZ (ed.) – *Chorology of Trees and Shrubs in South-West Asia and Adjacent Regions*

Vol.

za vol.

4–7

8

9–10

Suplement

Phytogeographical Analysis

Cena zł

5,00

7,00

10,00

10,00

3,00

W. BUGAŁA, T. BOJARCZUK – *Spacer po Arboretum Kórnickim*

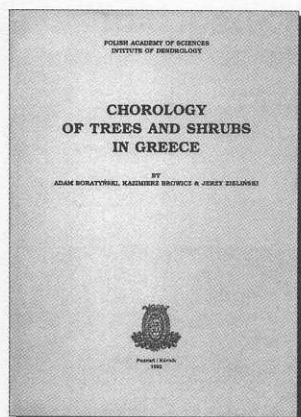
(dostępna polska, angielska i niemiecka wersja językowa)

3,50 zł

Prace Habilitacyjne

W. CHALUPKA, 1985. *Regulacja kwitnienia na plantacjach nasiennych sosny zwyczajnej (*Pinus sylvestris* L.) i świerka pospolitego (*Picea abies* (L.) Karst.)*

P. KAROLEWSKI, 1989. *Rola proliny, poliamin i fenoli u roślin wyższych w warunkach stresowych*

A. BORATYŃSKI, K. BROWICZ, J. ZIELIŃSKI – *Chorology of Trees and Shrubs in Greece*

oprawa broszurowa

12,00 zł

oprawa twarda

15,00 zł

Monografie: *Nasze Drzewa Leśne*

Buk zwyczajny – *Fagus sylvatica* L.

10,00 zł

Lipy – *Tilia cordata* Mill., *Tilia platyphyllos* Scop.

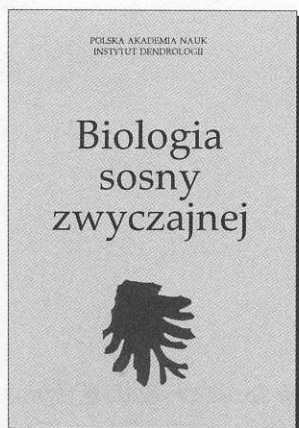
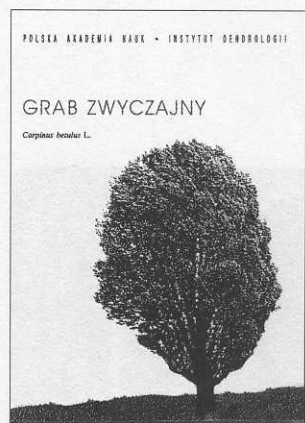
8,00 zł

Grab zwyczajny – *Carpinus betulus* L.

8,00 zł

Jesion wyniosły – *Fraxinus excelsior* L.

22,00 zł

S. BIAŁOBOK, A. BORATYŃSKI, W. BUGAŁA (red.) – *Biologia sosny zwyczajnej*

20,00 zł

Sprzedaż bezpośrednią i wysyłkową prowadzi:

Biblioteka

Instytut Dendrologii

Polska Akademia Nauk

ul. Parkowa 5

62-035 Kórnik

tel: +(61) 8170033; fax: +(61) 8170166

e-mail: IDKORNIK@rose.man.poznan.pl

Prague 2000

**Fifth International Symposium and Exhibition on
Environmental Contamination in Central and Eastern Europe
12 - 14 September 2000**

